

A photograph of the Vantaan Kaupunki (City of Vantaa) building, a modern structure with a yellow facade and large windows. In the foreground, there is a circular fountain with water reflecting the building and the sky. Several tall flagpoles with blue flags are positioned in front of the building. The sky is blue with some clouds. A blue triangular graphic is overlaid on the bottom left of the image, containing the text.

VANTAAN KAUPUNKI ARVIOINTIKERTOMUS 2021

TARKASTUSLAUTAKUNTA 4.5.2022

SISÄLLYSLUETTELO

THIVISTELMÄ	3
SAMMANDRAG	7
1 KAUPUNKISTRATEGIA JA JOHTO	11
1.1 TOIMINNALLISTEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN.....	11
1.1.1 Valtuustokauden strategisten tavoitteiden toteutuminen.....	11
1.1.2 Vuoden 2021 sitovien tavoitteiden toteutuminen emokaupungissa.....	19
1.1.3 Tarkastuslautakunnan arvioita sitovien tavoitteiden toteutumisesta	23
1.1.4 Kaupunginvaltuuston konserniyhtiöille asettamien tavoitteiden toteutuminen.....	29
1.2 KAUPUNGIN TALOUS JA TALOUDEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN	31
1.2.1 Emokaupungin talous ja tilinpäätös.....	31
1.2.2 Koko kaupunkikonsernin talous.....	38
1.2.3 Investoinnit.....	40
1.2.4 Suurten kaupunkien vertailua.....	42
1.3 KONSERNIOHJAUS	44
1.3.1 VAV-konserni	46
1.4 KASVUPALVELUT	52
1.4.1 Työllisyyspalvelut, työllisyyden kuntakokeilu.....	52
2 SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLTO	61
2.1 TERVEYSPALVELUT	61
2.1.1 Terveysasemapalvelut.....	61
2.1.2 Ennaltaehkäisevä terveydenhuolto	67
2.1.3 Psykologi- ja kuraattoripalvelut (Kasvatuksen ja oppimisen toimiala).....	72
2.2 PERHE- JA SOSIAALIPALVELUT	74
2.2.1 Psykososiaaliset palvelut.....	78
2.2.2 Lapsiperheiden sosiaalityö ja lastensuojelu	81
2.3 VANTAA-KERAVA HYVINVOINTIALUEVALMISTELU	87
2.4 IÄKÄS POTILAS PÄIVYSTYKSESSÄ.....	93
3 KAUPUNKIKULTTUURI	104
3.1 KUNTALAISPALVELUT.....	104
3.2 KAUPUNGINKIRJASTO.....	108
3.3 NUORISOPALVELUT	116
4 ARVIINTIKERTOMUSHAVAINTOJEN SEURANTA	123
5 TARKASTUSLAUTAKUNNAN TEHTÄVÄT JA TOIMINTA	127
6 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ESITYS KAUPUNGINVALTUUSTOLLE	131

VANTAAN KAUPUNKI

05/2022

Tarkastuslautakunta/ulkoinen tarkastus

Kansikuva: Sami Lievonen

TIIVISTELMÄ:

1. Valtuustokaudella 2018–2021 asetettiin yhteensä 137 strategista vuositavoitetta. Strategisten tavoitteiden toteuttamista ja arvioitavuutta vaikeuttivat kahtena viimeisenä vuotena koronapandemian vaikutukset. Toteutumatta jääneiden tavoitteiden osuus nousi selvästi vuosina 2020–2021. Noin 80 prosenttia valtuustokaudella asetetuista tavoitteista toteutui kuitenkin täysin tai osittain. Tarkastuslautakunta oli valtuustokaudella joko eri mieltä raportoidusta tavoitetoteutumasta tai antoi erilaisia huomautuksia 32 tavoitteen osalta.
2. Kaupunginhallituksen raportoinnin mukaan vuoden 2021 sitovista strategisista tavoitteista (yhteensä 39 tavoitetta) oli toteutunut täysin 15, osittain 14 ja 10 tavoitetta ei toteutunut lainkaan. Koronaviruspandemia vaikutti voimakkaasti tiettyjen tavoitteiden toteutumatta jäämiseen (esimerkiksi työllisyyden parantamiseen liittyvät tavoitteet) ja arvioitavuuteen. Tarkastuslautakunta oli eri mieltä kolmen tavoitteen raportoidusta toteumasta, kahden tavoitteen osalta huomautettiin raportoinnista, viiden tavoitteen osalta mittaroinnista. Selkeä mittarointi antaa hyvän lähtökohdan tavoitteiden arvioinnille ja mittaroinnin kehittämiseen pitääkin kiinnittää edelleen huomiota.
3. Vantaalla sekä emokaupungin että kaupunkikonsernin taloudellinen tulos oli hyvä vuonna 2021. Hyvää tulosta selittivät valtion suorat ja välilliset koronatuuet, omaisuuden myyntivoitot ja talouden tasapainottamistoimenpiteet. Hyvän taloudellisen aseman ylläpitäminen on jatkossa entistä tärkeämpää, jotta kaupungin rahoituskellinen asema ja investointikyky säilyvät myös tulevaisuudessa isoissa rakenteellisissa muutoksissa (erityisesti sosiaali- ja terveysalan uudistus).
4. VAV-konsernilla on merkittävä rooli kohtuuhintaisten asuntojen saatavuuden turvaajana. Kysyntä VAV:in asuntoihin on kova ja vain murto-osa hakijoista saa asunon. VAV:in asuntotuotantoa hidastaa pula sopivista tonteista ja suunnitteluun liittyvät haasteet.
5. Työllisyyspalvelujen toiminta muuttui merkittävästi Vantaa-Kerava työllisyyden kuntakoikeilun alkaessa. Toiminnan alkuvaiheessa ei heti päästy täysipainoiseen

palveluohjaukseen henkilöstövajeen vuoksi. Loppuvuodesta 2021 palveluohjausta on saatu tehostettua ja on myös lähdetty hakemaan uusia toimintatapoja työllistämiseen. Talouden kehityksellä on ratkaiseva merkitys työllisyystavoitteiden saavuttamiselle.

6. Terveysasemilla omalääkärille pääsi keskimäärin 55 vuorokaudessa. Potilailla, joilla ei ole nimettyä omalääkärinä, odotusaika oli keskimäärin 83 vuorokautta. Odotusaikoja ei voida pitää tyydyttävänä. Takaisinsoittotoiminto kaipaa edelleen kehittämistä. Uhka- ja väkivaltatilanteiden lisääntyminen terveysasemilla on huolestuttavaa.
7. Pandemian vaikutukset ovat näkyneet monin tavoin ennaltaehkäisevässä terveydenhuollossa. Henkilöstöä on ajoittain siirretty pandemiotehtäviin, kuten rokotustoimintaan ja tartunnanjäilytykseen. Henkilöstön saatavuusongelmat näkyvät ostopalvelun ja vuokratyövoiman käytön kasvuna. Vastaanotoille pääsystä on ajoittain esiintynyt viiveitä.
8. Vantaalla koulukuraattoreilla ja -psykologeilla yksilötyön osuus on korostunut. Tämä johtuu muissa palveluissa olevista pitkistä jonoista ja perustason lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen kärsimästä resurssivajeesta. Opiskeluhuollon psykologit ja kuraattorit tukevat osaa myös sellaisista asiakkaista, joiden tilanne vaatisi hoidollisempia palveluja.
9. Psykososiaalisissa palveluissa asiakasmäärät ovat kasvaneet vuodesta 2018 vuoteen 2021. Pandemian vaikutukset lapsiin ja nuoriin näkyvät vastaanotoilla ahdistuneisuutena, masentuneisuutena ja yksinäisyytenä. Nuorilla on tarve aiempaa pitkäkestoisemmalle ja kokonaisvaltaisemmalle tuelle. Nuortenkeskus Nupin toiminta laajenee vuonna 2022.
10. Lapsiperheiden sosiaalityön ja lastensuojelun palveluissa vallitsee haastava resurssien ja palvelutarpeen kehityksen epäsuhta. Palvelutarpeen kasvuun vaikuttavat rakenteellisesti muun muassa väestön kasvu, muunkielisten osuus sekä väes-

tön ja asuinalueiden hyvinvointierojen kasvu. Palvelutuotannon ongelmat varhaisen tuen palveluissa ja erikoissairaanhoidossa heijastuvat lastensuojelun kasvaneeseen kysyntään ja lakisääteisissä määrärajoissa pysymiseen.

11. Vantaan ja Keravan hyvinvointialuevalmistelu on edennyt suunnitellussa aikataulussa väliaikaisen valmistelutoimielimen työnä. Tiukasta aikataulusta johtuen valmistelua on tehty pitkälti teknisenä valmisteluna. Henkilöstön ja asukkaiden osallistamistavat eivät ole olleet kohderyhmiensä näkökulmasta täysin läpinäkyviä. Yhdyspintojen ja yhteistyön kehittäminen kaupungin ja hyvinvointialueen välillä on tärkeää.
12. Helsingin, Espoon, Kauniaisten, Vantaan sekä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin (HUS) ulkoisten tarkastustoimien yhteisarvioinnissa selvitettiin, olivatko kaupungit edistäneet vuosina 2018–2021 tavoitetta hoitaa suurempi osuus iäkkäiden akuuttitilanteista laitoshoidossa, palveluasumisessa ja kotihoidossa päivystyksen sijaan. Yhteisarvioinnin tuloksena todettiin, että kaupungit ja HUS olivat edistäneet eri tavoin kyseistä tavoitetta. Vaikutusta päivystyskäyntien määrään ei voitu arvioida, sillä käyntimäärien muutokseen vaikutti voimakkaasti koronapandemia.
13. Kuntalaispalvelujen erilaiset tuki- ja informaatiopalvelut tarjoavat kansalaisille tärkeää tukea kaupungin palvelutarjonnan hyödyntämiseen. Erityisesti sähköisen asiainnin tuen ja digituen tarve ovat selvässä kasvussa.
14. Vantaan kirjastojen tarjoamat tilat, välineet ja laajat aineistot tukevat asukkaiden tasavertaisia mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen ja monipuoliseen oppimiseen. Kirjastoissa on lisäksi erilaista asukkaiden osallisuutta tukevaa toimintaa ja kieli-kahvilatoiminta edistää myös maahanmuuttajien kotoutumista. Kirjasto 2030-ohjelmassa on kartoitettu kirjastojen toimintaan tulevaisuudessa vaikuttavia muutosilmiöitä ja koottu toimenpiteitä, joilla muutosilmiöiden tuomiin haasteisiin voidaan vastata.
15. Pandemia on sulkenut ajoittain monia nuorille suunnattuja nuorisopalveluja, ja nuorten vapaa-ajan tekemistä on ollut tavanomaista vähemmän tarjolla. Nuorten yksinäisyys, henkinen pahoinvointi, häiriökäyttäytyminen, kiusaaminen ja epätoi-

vottu ryhmäytyminen ovat lisääntyneet. Jalkautuvalla nuorisotyöllä pystytään parhaimmillaan vastaamaan erittäin hyvin negatiivisiin ilmiöihin. Jalkautuvan nuorisotyön resurssia kasvatetaan. Maahanmuuttajataustaisten nuorten määrä kasvaa Vantaalla. Nuorisopalvelujen henkilöstöstä vain 0,7 prosenttia on maahanmuuttajataustaisia.

SAMMANDRAG:

1. Under fullmäktigeperioden 2018–2021 uppställdes sammanlagt 137 strategiska årsmål. Förverkligandet av de strategiska målen och målens utvärderingsbarhet försvårades på grund av coronapandemins verkningar under de senaste två åren. Andelen mål som inte nåddes ökade tydligt under åren 2020–2021. Cirka 80 procent av de mål som ställdes upp under fullmäktigeperioden förverkligades ändå helt eller delvis. Under fullmäktigeperioden var revisionsnämnden antingen av annan åsikt om det rapporterade utfallet av målen eller gav olika anmärkningar beträffande 32 mål.
2. Enligt stadsstyrelsens rapportering förverkligades av de bindande strategiska målen för 2021 (totalt 39 mål) 15 helt, 14 delvis och 10 mål inte alls. Coronapandemin inverkade kraftigt på att vissa mål inte förverkligades (exempelvis mål som anknyter till att förbättra sysselsättningen) och på målens utvärderingsbarhet. Revisionsnämnden var av annan åsikt om det rapporterade utfallet av tre mål, anmärkte om rapporteringen av två mål och mätningen när det gällde fem mål. Tydliga mätare ger en god utgångspunkt för utvärderingen av målen och det ska fortsättningsvis ägnas uppmärksamhet åt utvecklingen av mätarna.
3. Vanda, både moderstaden och stadskoncernen, uppvisade ett gott ekonomiskt resultat år 2021. Det goda resultatet förklarades av statens direkta och indirekta coronastöd, försäljningsvinster för egendom och balanseringsåtgärder i ekonomin. Att upprätthålla ett gott ekonomiskt läge är i fortsättningen allt viktigare för att stadens finansiella ställning och investeringsförmåga ska bibehållas också i framtida stora strukturella förändringar (i synnerhet reformen inom social- och hälsovårdssektorn).
4. VAV-koncernen har en betydande roll i att trygga tillgången på bostäder till rimliga priser. Efterfrågan på VAV:s bostäder är stor och endast en bråkdel av de som söker får en bostad. VAV:s bostadsproduktion bromsas upp av bristen på lämpliga tomter och utmaningar i planeringen.

5. Sysselsättnings servicens verksamhet förändrades väsentligt när det kommunala sysselsättningsförsöket i Vanda och Kervo inleddes. I början av verksamheten nådde man inte upp till en fullvärdig servicehandledning på grund av personalbrist. I slutet av år 2021 har man lyckats effektivisera servicehandledningen och också strävat efter nya verksamhetssätt för sysselsättningen. Ekonomins utveckling har en avgörande betydelse för att sysselsättningsmålen ska nås.
6. I genomsnitt fick man tid hos sin husläkare på hälsostationen inom 55 dygn. Väntetiden för patienter som inte har en husläkare var 83 dygn i genomsnitt. Väntetiderna kan inte betraktas som tillfredsställande. Återupprättnings systemet behöver utvecklas. Det ökade antalet hot- och våldssituationer på hälsostationerna är oroväckande.
7. Pandemins inverkan på den förebyggande hälsovården har märkts av på många olika sätt. Personalen har tidvis flyttats till pandemiuppgifter såsom vaccinationsverksamheten och smittspårningen. Problemen med att få tillgång till personal märks i att användningen av köptjänster och inhyrd personal har ökat. Det har tidvis förekommit fördröjningar i tillgången till mottagningstider.
8. I Vanda har andelen av skolkuratorernas och -psykologernas individarbete framträtt tydligt. Detta beror på de långa köerna i andra tjänster och den resursbrist som råder inom mentalvårdstjänsterna för barn och unga på basnivå. Studerandevårdens psykologer och kuratorer hjälper också en del av de klienter vars situation skulle kräva mer terapeutiska tjänster.
9. Antalet klienter inom de psykosociala tjänsterna har ökat från år 2018 till år 2021. Pandemins inverkan på barn och unga märks av på mottagningarna i form av ångest, depression och ensamhet. Ungdomar har behov av ett mer långvarigt och helhetsbetonat stöd. Ungdomscentralen Nuppis verksamhet utvidgas år 2022.
10. Inom tjänsterna för det sociala arbetet för barnfamiljer och barnskyddet råder det en svår obalans mellan utvecklingen av resurser och servicebehovet. På det ökade servicebehovet inverkar strukturellt sett bland annat befolkningstillväxten, andelen

invånare som talar något annat språk och de ökade välfärdsskillnaderna inom befolkningen och mellan bostadsområdena. Serviceproduktionens problem i tjänsterna inom det tidiga stödet och den specialiserade sjukvården återspeglas i en ökad efterfrågan på barnskyddets tjänster och möjligheterna att hålla de lagstadgade tidsfristerna.

11. Beredningen av Vandas och Kervos välfärdsområde har framskridit enligt den planerade tidtabellen i form av ett arbete som utförts av ett temporärt beredningsorgan. På grund av den strama tidtabellen har beredningen till stor del utförts som teknisk beredning. Sätten att delaktiggöra personalen och invånarna har inte varit helt transparenta ur målgruppernas perspektiv. Det är viktigt att utveckla kontaktytorna och samarbetet mellan staden och välfärdsområdet.
12. I den gemensamma utvärderingen som genomfördes av de externa revisionsväsendena i Helsingfors, Esbo, Grankulla, Vanda samt Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikt (HUS), utredde man om städerna under åren 2018–2020 hade främjat målet att sköta en större andel akuta situationer som gäller äldre personer inom institutionsvården, serviceboendet och hemvården i stället för inom jourverksamheten. Som den gemensamma utvärderingens resultat konstaterades att städerna och HUS hade främjat målet i fråga på olika sätt. Inverkan på antalet jourbesök kunde inte bedömas, eftersom ändringarna i besöksantalen påverkades kraftigt av coronapandemin.
13. Kommuninvånarservicens olika stöd- och informationstjänster erbjuder invånarna ett viktigt stöd när det gäller utnyttjandet av stadens serviceutbud. Särskilt behovet av stöd för e-tjänster och digitalt stöd har ökat tydligt.
14. Vandabibliotekens lokaler, utrustning och omfattande material som står till förfogande för invånarna stöder invånarnas jämlika möjligheter att utveckla sig själva och lära sig på ett mångsidigt sätt. I biblioteken ordnas dessutom olika slags verksamhet som stöder invånarnas delaktighet och språkkaféverksamheten främjar också integrationen av invandrare. I programmet Biblioteket 2030 har man kartlagt förändringar som påverkar verksamheten i framtiden och sammanställt åtgärder med vilka man kan svara på de utmaningar som förändringarna medför.

15. Pandemin har tidvis stängt flera av ungdomsservicens tjänster som riktar sig till ungdomarna, och utbudet av fritidssysselsättning för unga har varit mindre än vanligt. Ungdomarnas ensamhet, mentala ohälsa, störande beteende, mobbning och oönskade gruppbildningar har ökat. Genom ungdomsarbetet på fältet kan man i bästa fall svara på mycket negativa fenomen. Resurserna för ungdomsarbetet på fältet utökas. Antalet ungdomar med invandrarbakgrund ökar i Vanda. Endast 0,7 procent av ungdomsservicens personal har invandrarbakgrund.

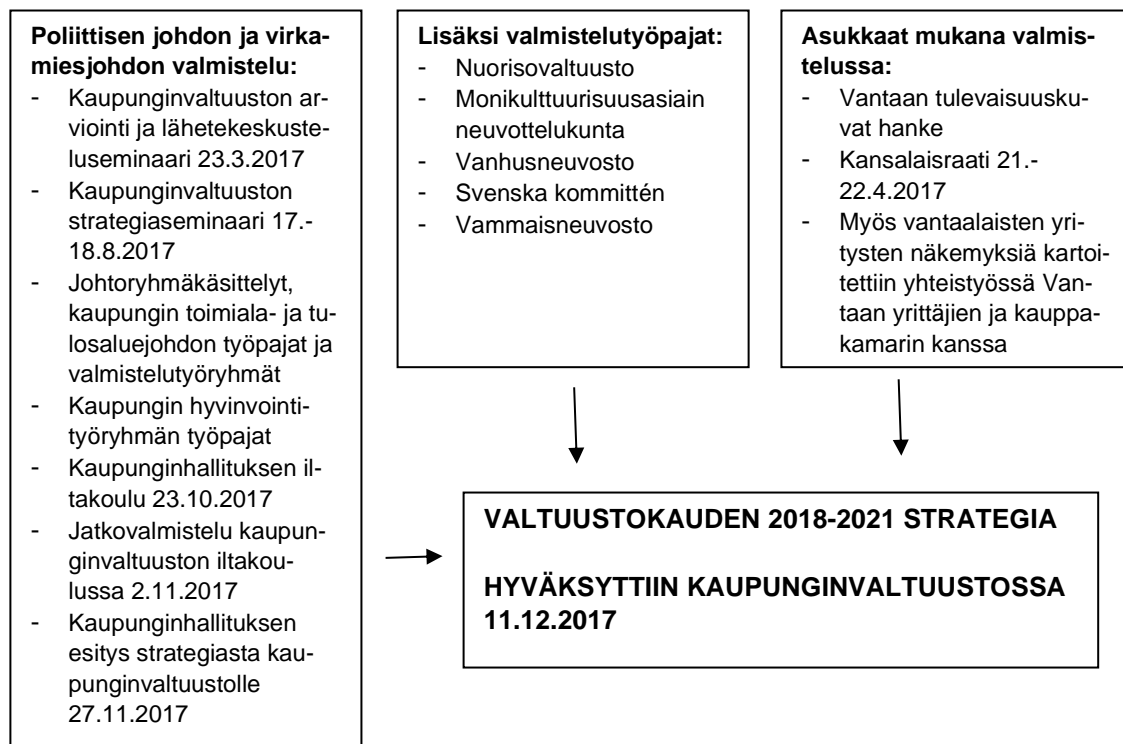
1 KAUPUNKISTRATEGIA JA JOHTO

1.1 Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen

1.1.1 Valtuustokauden strategisten tavoitteiden toteutuminen

Kuntalain 37 §:n mukaan jokaisessa kunnassa on oltava kuntastrategia, jossa valtuusto päättää kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Vantaan kaupungin valtuustokauden 2018–2021 kuntastrategia valmisteltiin poliittisen johdon ja virkamiesjohdon tiiviissä yhteistyössä. Lisäksi myös asukkaiden ja vantaalaisten yritysten näkemyksiä kartoitettiin strategiaa tehtäessä.

Oheisessa kuviossa on esitetty strategian valmistelun etenemistä ja valmisteluun osallistuneita tahoja.

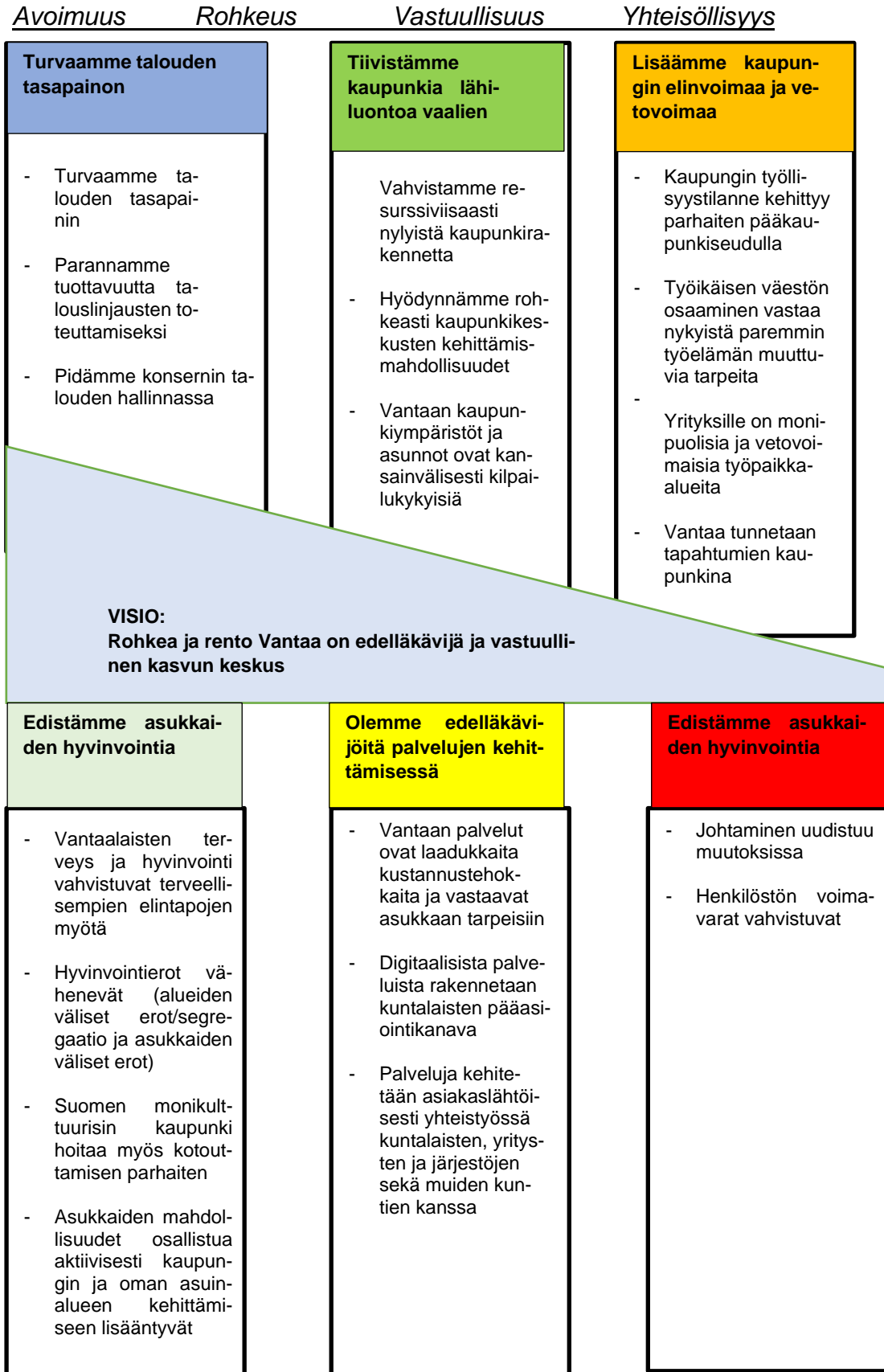
Strategiaan määriteltiin visio, arvot ja kuusi strategista painopistealuetta. Painopistealueille määriteltiin 20 strategista tavoitetta ja näille tavoitteille yhteensä 75 mittaria. Strategiaa toteutettiin vuosittain asetettujen valtuustotason sitovien tavoitteiden sekä toimialojen ja tulosalueiden strategian pohjalta laadittujen tuloskorttien kautta. Koronapandemia muutti toimintaympäristöä voimakkaasti ja muutamien mittarien tavoitetasoja muutettiin strategian väliarvioinnin yhteydessä kaupunginvaltuuston päätöksellä 16.11.2020 § 3. Menojen vuotuiseksi kasvutavoitteeksi asetettiin 2,5 prosenttia (aiemmin 1,5 prosenttia), työttömyysasteen tavoitetasoksi asetettiin 10 prosenttia

(aiemmin 6,1 prosenttia) ja nuorten (alle 25-vuotiaiden) työttömien määrän tavoitteeksi asetettiin 1 454 (aiemmin 722). Lisäksi hiilidioksidipäästötavoitteeseen tehtiin teknisiä korjauksia ja mittari ”kansainvälisten yritysten määrä Aviapoliksen alueella” poistettiin, koska tietoa ei ollut saatavilla. Kaupunginvaltuusto muutti 21.9.2020 tekemällään päätöksellä joitakin vuoden 2020 sitovien vuositavoitteiden tavoitetasoja koronapandemian vuoksi.

Strategian osat

Ohessa tiivistelmäkuva Vantaan valtuustokauden 2018–2021 strategiasta.

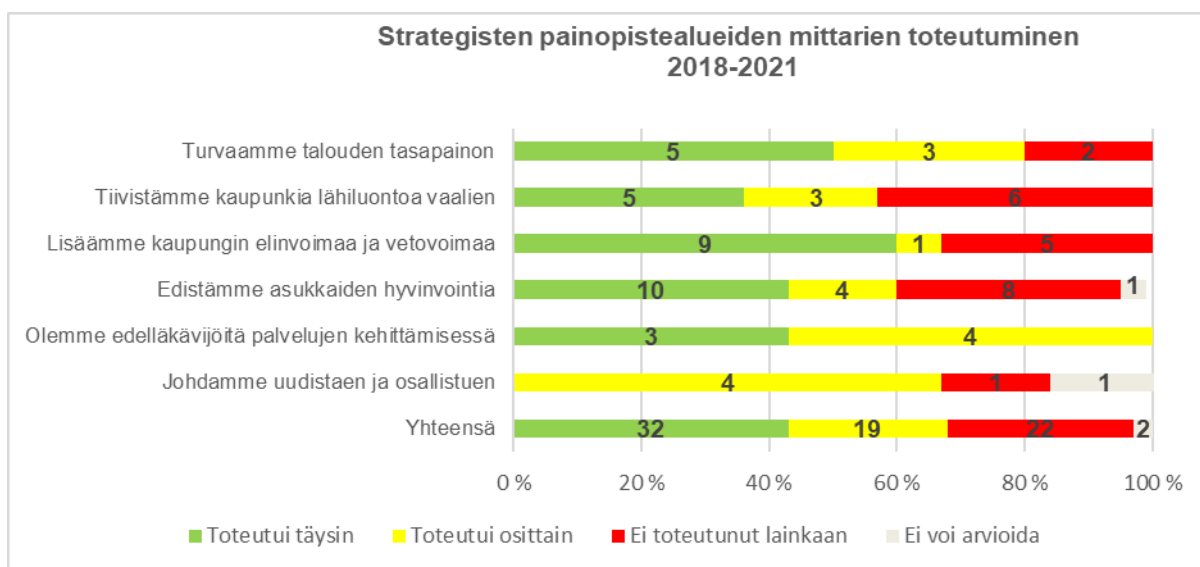
ARVOT

Strategiset painopistealueet ja mittarien toteutuminen

Valtuustokauden strategia sisälsi kuusi strategista painopistealuetta ja niille oli määritelty 20 strategista tavoitetta ja tavoitteille yhteensä 75 mittaria. Oheisessa taulukossa strategiatyökalu Targetor Prosta koostettu tilanne mittarien toteutumisesta painopistealueittain 31.12.2021. Mittareista raportoitiin 31.12.2021 täysin toteutuneeksi 32 kappaletta (43 prosenttia), osittain toteutuneeksi 19 kappaletta (25 prosenttia), 22 mittaria (29 prosenttia) ei toteutunut lainkaan ja 2 mittaria (3 prosenttia) ei ollut arvioitavissa.

Kuvio: Strategisten painopistealueiden mittarien toteutuminen 2018-2021

Poimintoja ei toteutuneista mittareista painopistealueittain

Turvaamme talouden tasapainon

- Käyttötalouden menokehitys oli tavoiteltua 2,5 prosenttia selvästi suurempaa, noin 5,5, prosenttia.
- Investointimenot ylittivät tavoitetason.

Tiivistämme kaupunkia lähiluontoa vaalien

- Joukkoliikenteen käyttö ja pyöräilijöiden määrä laski, kun tavoitteena oli käytön ja määrän kasvu.
- Perheasuntojen osuus kerrostalotuotannossa ei noussut tavoiteltuun 5 prosenttiin.
- Kohtuuhintaisten valtion tukemien asuntojen määrässä ei saavutettu tavoitetasoa.

Lisäämme kaupungin elinvoimaa ja vetovoimaa

- Työllisyyspalvelujen aktiivitoimenpiteissä olevien asiakkaiden määrä ei kasvanut tavoitellusti.
- Työllisyysaste ei noussut eikä pitkäaikais- ja nuorisotyöttömien määrä laskeutunut vaan kasvoi.
- Lukion päättäneistä jatkokoulutukseen ei päässyt valmistumisvuonna tavoiteltua määrää opiskelijoita.

Edistämme asukkaiden hyvinvointia

- Ilman toisen asteen tutkintoa olevien nuorten määrä ei laskenut vaan kasvoi.
- Ammatillisen koulutuksen keskeyttämisprosentti ei vähentynyt vaan kasvoi.
- Ulkomaan kansalaisten työttömyysaste ei laskenut vaan kasvoi.

Olemme edelläkävijöitä palvelujen kehittämisessä

- Ei toteutumattomia mittareita.

Johdamme uudistuen ja osallistuen

- Kunta10 -kyselyssä aiempaa suurempi määrä henkilöstöstä katsoi, että heillä ei ole vaikutusmahdollisuuksia muutoksiin. Tavoitteena oli, että yhä useampi katsoo vaikutusmahdollisuuksiensa muutoksiin kasvaneen

Noin 68 prosenttia mittareista toteutui kokonaan tai osittain ja 29 prosenttia mittareista ei toteutunut lainkaan. Koronapandemia muutti toimintaympäristöä vuosina 2020 ja 2021 suuresti ja tällä oli selvästi vaikutusta tiettyjen mittareiden toteutumatta jäämiseen. Varsinkin työllistämisen edistämiseen, joukkoliikenteen käytön kasvattamiseen ja kaupungin menojen kasvun hillintään liittyvien mittarien toteutumatta jääminen johtui suurelta osin koronapandemian aiheuttamista toimintaympäristön muutoksista.

Vuosittaisten sitovien strategisten tavoitteiden toteutuminen 2018–2021

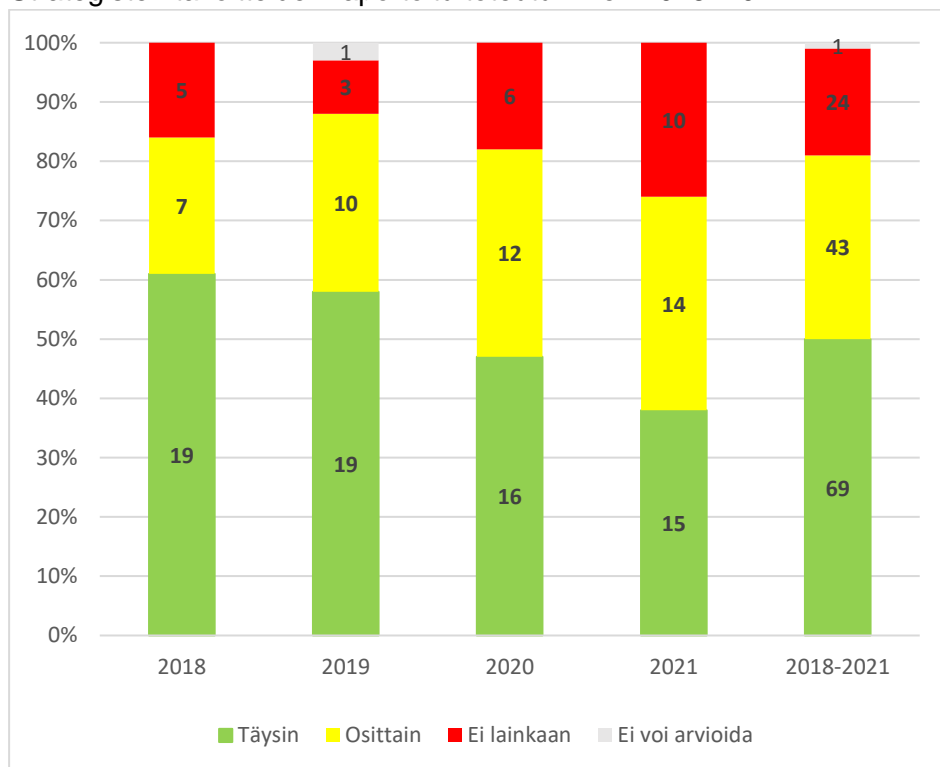
Sitovia tavoitteita asetettiin vuosille 2018–2021 yhteensä 137 kappaletta. Oheisessa taulukossa on koottuna tavoitteiden lukumäärät jaoteltuna strategian painopistealueisiin.

Strategian painopistealueet	2018	2019	2020	2021	Painopiste- alue yh- teensä
Johdamme uudistaen ja osallistuen	5	4	5	5	19
Olemme edelläkävijöitä palvelujen kehittä- misessä	5	4	3	1	13
Edistämme asukkaiden hyvinvointia	6	9	9	14	38
Lisäämme kaupungin elinvoimaa ja vetovoimaa	4	5	5	6	20
Tiivistämme kaupunkia lähiluontoa vaalien	6	6	7	7	26
Turvaamme talouden tasapainon	5	5	5	6	21
Kaikki yhteensä	31	33	34	39	137

Tavoitemäärät vaihtelivat hieman vuosittain ja suurin tavoitemäärä asetettiin vuonna 2021 (39). Eniten tavoitteita valtuustokaudella asetettiin painopistealueelle ”Edistämme kaupungin hyvinvointia” ja vähiten painopistealueelle ”Olemme edelläkävijöitä palvelujen kehittämisessä”.

Seuraavassa kuviossa on koottuna vuosittaisten sitovien strategisten tavoitteiden raportoidut toteumat vuosilta 2018–2021.

Strategisten tavoitteiden raportoitu toteutuminen 2018–2021

Koko valtuustokautena tavoitteista raportoitiin täysin toteutuneeksi noin 50 prosenttia, osittain toteutuneeksi noin 31 prosenttia ja toteutumatta jääneeksi raportoitiin noin 18

prosenttia tavoitteista. Yhden tavoitteen toteutumista ei voinut raportointihetkellä arvioida. Tavoitetoteumissa vuosina 2020 ja 2021 näkyi koronapandemian vaikutus, ja tavoitteita jäi kyseisinä vuosina kokonaan toteutumatta noin 22 prosenttia, kun vuosina 2018–2019 kokonaan toteutumatta jäi noin 12,5 prosenttia tavoitteista. Painopistealueiden mittarien tapaan erityisesti menojen kasvun hillitsemiseen, joukkoliikenteen käytön lisäämiseen ja työllisyyteen liittyviä tavoitteita jäi toteutumatta pitkälti koronapandemian vaikutusten vuoksi. Yksittäisistä tavoitteista jäivät valtuustokaudella vuosittain toteutumatta kolmena vuotena (2018–2020) tavoitteena ollut 0–17-vuotiaiden huostaanottotarpeen vähentäminen ja kahtena vuotena tavoitteena (2020–2021) ja yhtenä vuotena (2019) tavoitteen toisena mittarina ollut ammatillisen koulutuksen keskeyttämisprosentin vähentäminen.

Tarkastuslautakunnan arvioinnista

Seuraavan taulukkoon on koottu vuosilta 2018–2021 tavoitemäärät, joista tarkastuslautakunta oli eri mieltä tai joista tarkastuslautakunnalla oli tavoitteen osalta huomautettavaa. Suluissa oleva prosenttiluku kertoo, kuinka suurta osaa tavoitteista huomautukset koskivat.

	2018	2019	2020	2021	Yhteensä
Eri mieltä/ Huomautuksia	11 (35 %)	8 (24 %)	3 (9 %)	10 (26 %)	32 (23 %)

Tarkastuslautakunta oli eri mieltä 14 tavoitteen raportoidusta toteumasta ja kolmen tavoitteen osalta tarkastuslautakunnan mielestä arviointia ei voinut tehdä. Raportoinnista tarkastuslautakunta huomautti 9 tavoitteen osalta ja mittaroinnista 9 tavoitteen osalta. Lisäksi lautakunta antoi seitsemälle tavoitteelle muun huomautuksen. Muut huomautukset koskivat esimerkiksi epätasällisiä tavoitteita. On huomattavaa, että jotkin tavoitteet saivat useamman kuin yhden huomautuksen (esimerkiksi huomautus saattoi tulla sekä raportoinnista että mittaroinnista).

Raportoinnin huomautukset koskivat epätasällistä tai vajaaksi jäänyttä raportointia (kaikkien mittarien toteumaa ei raportoitu). Mittareissa puolestaan huomautettiin esimerkiksi vanhoista (yli 2 vuotta vanhat) vertailutiedoista, puuttuvista mittaritiedoista, tai mittareissa oli tavoitteeseen kuulumattomia osioita.

Johtopäätökset:

Vantaan strategiaprosessi noudatti aiemmilta valtuustokausilta tuttuja menetelmiä. Kaupunkistrategia laadittiin viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden tiiviissä yhteistyössä ja lisäksi osallistettiin myös kuntalaisia ja alueen yrityksiä strategian laadintaan. Vantaan kaupungin strategia ulotettiin kaikille kaupunkiorganisaation tasoille vuosittaisilla strategisilla tavoitteilla. Kaikki toimialat, tulosalueet ja suurin osa tulosyksiköistä tekivät omat tulokorttinsa, joissa kaupunkitasoiset tavoitteet purettiin oman toimialan, tulosalueen tai tulosyksikön tavoitteiksi.

Koko valtuustokaudelle asetettiin 6 painopistealuetta ja näille 20 strategista tavoitetta ja tavoitteille yhteensä 75 mittaria. Mittareista toteutui täysin tai osittain 51 kappaletta (68 prosenttia), kokonaan toteutumatta jäi 22 mittaria (29 prosenttia) ja kahden mittarin (3 prosenttia) osalta mittari ei ollut arvioitavissa. Koronapandemia muutti vuosina 2020 ja 2021 rajusti toimintaympäristöä. Muutamien mittarien tavoitetasoja muutettiin kesken vuotta. Pandemia vaikutti tiettyjen mittarien toteutumatta jäämiseen. Erityisesti työllisyyden parantamiseen, menojen hillitsemiseen sekä joukkoliikenteen asiakasmäärien kasvattamiseen liittyvät mittarit jäivät toteutumatta suurelta osin koronapandemian vaikutusten vuoksi.

Vuosittaisia strategisista tavoitteista asetettiin 2018–2021 yhteensä 137. Näistä tavoitteista toteutui raportoinnin mukaan kokonaan tai osittain yli 80 prosenttia. Toteutumatta jäi noin 18 prosenttia tavoitteista ja yhden tavoitteen osalta arviointia ei voinut tehdä. Koronapandemia vaikeutti vuosina 2020 ja 2021 voimakkaasti tiettyjen vuositavoitteiden toteutumista. Kuten painopistealueiden mittareissa myös vuositavoitteiden osalta erityisesti vuosina 2020 ja 2021 vuosittaiset menokehityksen hillitsemiseen ja työllisyyden parantamiseen liittyvät tavoitteet jäivät koronapandemian vaikutusten takia saavuttamatta. Lisäksi 0–17-vuotiaiden huostaanottojen määriä ja ammatillisten opintojen keskeyttämisiä ei pystytty kertaakaan tavoitellusti vähentämään.

Tarkastuslautakunta oli valtuustokaudella eri mieltä raportoidusta toteumasta tai teki muun huomautuksen yhteensä noin 23 prosenttiin tavoitteista. Huomautukset liittyivät yleensä tavoitteiden raportointiin ja mittarointiin, mutta joskus myös tavoitteen epäselvyyteen.

Suosituks:

Strategisten tavoitteiden raportointiin ja mittarointiin pitää edelleen kiinnittää huomiota. Valtuustokauden aikana kokonaan toteutumatta jäivät tavoitteet ammatillisten opintojen keskeyttämisten vähentämisestä ja 0–17-vuotiaiden huostaanottojen määrän vähentymisestä. Näihin tulee jatkossa kiinnittää huomiota tilanteen parantamiseksi, joskin oppivelvollisuusiän nostamisella on tarkoitus vähentää opintojen keskeyttämiä.

1.1.2 Vuoden 2021 sitovien tavoitteiden toteutuminen emokaupungissa

Seuraavassa taulukossa esitetään lyhyesti kaupunginhallituksen vuoden 2021 tilinpäätöksessä esittämä raportointi sitovien tavoitteiden toteutumisesta ja se, minkä tavoitteiden kohdalla tarkastuslautakunta on ollut toteutumisesta eri mieltä kuin kaupunginhallitus tai halunnut muuten esittää erilaisia arvioita sekä muun arvioinnin syy.

	Tilinpäätös 2021			Tarkastuslautakunnan näkemys				
	Kaupunginhallituksen raportointi			Toteutumisesta eri mieltä tai muu huomautus	Syy			
	Täysin	Osittain	Ei lainkaan		Raportointi	Mittarointi	Ei voida arvioida	Muu syy
1. Turvaamme talouden tasapainon								
1.1 Hallittu käyttötalouden menokehitys			x					
1.2 Tuottavuus- ja kasvuohjelma toteutuu suunnitelman mukaisesti	x							
1.3 Kaupunki saa maanmyyntivoittoja ja sopimuskorvauksia yhteensä 44 miljoonaa euroa	x							

1.4 Kaupunkia rakennetaan ensisijaisesti kaupungin maalle			x					
1.5 Työmarkkinatuen kuntasuus saadaan laskuun kuntakokeilun myötä			x					
1.6 Seuraavan valtuustokauden strategian valmistelua tehdään kaupungin tulopohjan vahvistamista koskeva suunnitelma		x						
4. Vahvistamme resurssiviisaasti nykyistä kaupunkirakennetta								
4.1 Vantaa on hiilineutraali vuonna 2030	x							
4.2 Kestävät liikkumismuodot kasvavat			x					
4.3 Vantaan ratikkakaupungin suunnittelu etenee		x		x				
5. Hyödynnämme rohkeasti kaupunkikeskusten kehittämismahdollisuudet								
5.1 Tehdään oppimiskampuksen esiselvitys ja kartoitetaan yhteistyökumppanit	x			x	x			
5.2 Vanhojen keskustojen ja lähiöiden kehittäminen edistyy		x						
6. Vantaan kaupunkiympäristöt ja asunnot ovat kansainvälisesti kilpailukykyisiä								
6.1 MAL-tavoitteet toteutuvat		x						
6.2 Valmistuvien pientalojen määrä		x						
7. Kaupungin työllisyystilanne kehittyy parhaiten pääkaupunkiseudulla								
7.1 Asiakkaiden työttömyysjaksot lyhenevät kuntakokeilussa			x					
7.2 Pitkäaikaistyöttömyys vähenee			x					

7.3 Alle 30-vuotiaiden työttömyys vähenee	x								
8. Työikäisen väestön osaaminen vastaa nykyistä paremmin työelämän muuttuvia tarpeita									
8.1 Toteutetaan oppivelvollisuuden laajentamisen uudistus onnistuneesti	x								
9. Yrityksille on monipuolisia ja vetovoimaisia työpaikka-alueita									
9.1 Vantaa on pääkaupunkiseudun nopeimmin kasvava yritysympäristö	x			x		x			
10. Vantaa tunnetaan tapahtumien kaupunkina									
10.1 Suurten tapahtumien ja asukaslähtöisten kaupunginosatapahtumien määrä pysyy ennallaan tai lisääntyy		x							
12. Hyvinvointierot vähenevät									
12.1 Myönteisen erityiskohtelun toimintaohjelman toteuttaminen suunnitelman mukaisesti		x							
12.2 Harrastustakuun edistäminen			x						
12.3 Vahvistetaan huoltajien osallisuutta lapsen opinpolulle luomalla ja ottamalla käyttöön osallisuusmalleja	x								
12.4 Vahvistetaan ja syvennetään mielenterveysosaaamista opiskeluhollossa, varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisella asteella		x							
12.5 Lapsiperheiden tukemiseksi kehitetään ja laajennetaan perhekeskustoimintaa	x								

12.6 Lapsia ja lapsiperheitä tuetaan laadukkaalla palvelutarpeen arvioinnilla ja varhaisemman tuen palveluilla lastensuojelutarpeen vähentämiseksi			x					
12.7 Nykyistä suurempi osa ikääntyneistä asuu toimintakykyisenä kotona; kotona asumista tuetaan kotiin vietävillä palveluilla, kotikuntoutuksella ja moniammatillisella palvelumallilla (ml. lääkäripalvelut)	x			x		x		
12.8 Terveysasemien vastaanotolle pääsy nopeutuu			x	x		x		
12.9 Nuorten hyvinvointia parannetaan tarjoamalla matalan kynnyksen mielenterveyspalveluja	x			x				
12.10 Kaupunkiturvallisuutta parannetaan	x							
12.11 Maisa-asiakasportaalin kautta tapahtuva ajanvaraus onnistuu nykyistä useammassa palvelussa		x		x				
12.12 Keskeyttäneiden määrä ammatillisessa koulutuksessa vähenee			x					
13. Suomen monikulttuurisin kaupunki hoitaa myös kotouttamisen parhaiten								
13.1 Luodaan oppijoiden monikielisyttä hyödyntävät opintopolut	x			x	x			
15. Kaupungin tilojen sisäilma paranee								
15.1 Toimitilat ovat teknisesti kunnossa ja sisäilmaolosuhteet ovat vaatimusten mukaisia		x		x		x		
17. Digitaalisista palveluista rakennetaan kuntalaisen pääasiointikanava								

17.1 Kehitetään ja ylläpidetään poikkeusaikana luotuja virtuaalisia toimintamalleja	x							
19. Johtaminen uudistuu muutoksissa								
19.1 Tikkurilan toimitilahanke etenee	x							
19.2 Henkilöstöjohtamisen laatuhanke tuottaa henkilöstötyytyväisyyttä		x						
20. Henkilöstön voimavarat vahvistuvat								
20.1 Henkilöstön osaaminen kehittyy		x						
20.2 Monimuotoiset työskentelytavat ja niiden johtaminen kehittyvät		x		x		x		
20.3 Sairauspoissaolot vähenvät		x						

1.1.3 Tarkastuslautakunnan arvioita sitovien tavoitteiden toteutumisesta

Seuraavissa kohdissa kerrotaan tarkemmin tarkastuslautakunnan huomioita tavoitteista sekä niiden toteutumisesta, raportoinnista ja mittaroinnista. Lopuksi esitetään eräitä muita esiin nostettavia asioita.

Tavoitteet, joista huomautettavaa (toteutuminen)

Sitova tavoite 4.3 Vantaan ratikkakaupungin suunnittelu etenee

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Ratikan toteutuspäätöksen 2023 edellyttämien suunnitelmien valmisteleminen. Kaavarunkoluonnos valmis ja katusuunnitelmista 40 prosenttia valmiina vuonna 2021.	Tavoite toteutui osittain.	Tavoite ei toteutunut lainkaan. Suunnitelmat eivät valmistuneet tavoitellusti vuonna 2021.

Tavoitteena oli, että kaavarunkoluonnos ja 40 prosenttia katusuunnitelmista ovat valmiina vuonna 2021. Raportoinnissa todetaan, että kaavarunkoluonnos valmistunee nähtävillä asetettavaksi maaliskuussa 2022. Ensimmäisten katusuunnitelmien todetaan myös valmistuvan vuoden 2022 puolella. Suunnittelutyöt etenivät, mutta koska kumpikaan osatavoitteista ei toteutunut tavoitteeksi asetetussa aikataulussa, tavoite ei toteutunut lainkaan.

Sitova tavoite 12.9 Nuorten hyvinvointia parannetaan tarjoamalla matalan kynnyksen mielenterveyspalveluja

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Laajennetut ja uudet käyttöön otetut nuorten mielenterveyttä tukevat toimintamallit	Tavoite toteutui täysin.	Tavoite toteutui osittain.

Sitovaan tavoitteeseen liittyvän mittarin (arviointikriteeri) mukaan nuorten mielenterveyttä tukevia toimintamalleja tuli laajentaa ja ottaa uusia toimintamalleja käyttöön. Raportoinnin mukaan työ nuorten mielenterveyttä tukevien toimintamallien laajentamiseksi on vasta käynnistetty.

Sitova tavoite 12.11 Maisa-asiakasportaalien kautta tapahtuva ajanvaraus onnistuu nykyistä useammassa palvelussa

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Palvelut, joissa aikoja varattavissa Maisa-asiakasportaalien kautta.	Tavoite toteutui osittain.	Tavoite toteutui osittain tai sen toteutumista ei voida arvioida.

Mittarin tavoitetasona oli se, että Maisa-asiakasportaalien ajanvaraus on käytössä aiempaa useammassa palvelussa toimialalla. Lähtötasoksi vuoden 2019 lopussa on ilmoitettu ”nykytilanne”. Raportoinnin perusteella yksi uusi ajanvarauspalvelu on otettu käyttöön vuonna 2021, mutta tavoitetason toteutuminen jää epäselväksi.

Tavoitteet, joista huomautettavaa (raportointi)

Sitova tavoite 5.1 Tehdään oppimiskampuksen esiselvitys ja kartoitetaan yhteistyökumppanit

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Esiselvitys ja kartoitus tehty	Tavoite toteutui täysin	Tavoite toteutui täysin.

Sitovaan tavoitteeseen liittyvässä tavoitetasossa on maininta, että yhteistyökumppaneista osan tulee olla kansainvälisiä toimijoita. Raportoinnin mukaan kansainvälisiä kumppaneita ei ole vielä saatu kontaktoitua. Raportointi kansainvälisten toimijoiden osalta on tulkinnanvarainen.

Sitova tavoite 13.1 Luodaan oppijoiden monikielisyyttä hyödyntävät opintopolut

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Opintopolkujen rakentaminen	Tavoite toteutui täysin.	Tavoite toteutui täysin.

Raportoinnin mukaan valmistavan opetuksen opintopolusta on tehty prosessikuvaus. Raportoinnissa kuvattujen suoritettujen toimenpiteiden perusteella on tehty paljon valmistelevaa työtä ja opintopolkujen rakentaminen on edennyt. Opintopolut on raportoinnin perusteella luotu, mutta niiden toimivuus käytännössä jää myöhemmän arvioinnin varaan.

Tavoitteet, joista huomautettavaa (mittarointi)**Sitova tavoite 9.1 Vantaa on pääkaupunkiseudun nopeimmin kasvava yritys ympäristö.**

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Yritysten ja työpaikkojen lukumäärä säilyy nykytasolla.	Tavoite toteutui täysin	Tavoite toteutui täysin.

Työpaikkojen lukumäärätiedot saadaan viiveellä. Toteutunut luku on vuoden 2019 tilastotieto. Tietoa työpaikkojen lukumäärästä vuonna 2021 ei ole saatavilla. Mittareissa olisi hyvä pyrkiä siihen, että käytettävissä on mahdollisimman ajantasaiset tiedot. Pitkällä tähtäimellä ja strategiakautta koskevassa tarkastelussa vanhempikin tilastotieto näyttää kehityksen suuntaa.

Sitova tavoite 12.7 Nykyistä suurempi osa ikääntyneistä asuu toimintakykyisenä kotona; kotona asumista tuetaan kotiin vietävillä palveluilla, kotikuntoutuksella ja moniammatillisella palvelumallilla (mukaan lukien lääkäripalvelut).

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Omassa kodissa ilman palvelutarvetta tai kotona asumista tukevien palvelujen turvin asuvien 75-vuotta täyttäneiden osuus kasvaa. Lähtötaso 93,2 %, Tavoitetaso 93,4 % Tilanne 31.12.2021: 93,4 %.	Tavoite toteutui täysin	Tavoite toteutui osittain ja osittain tavoitetta ei voi arvioida.

Mittariksi asetettu numeraalinen tavoite toteutui. Kuitenkin itse tavoitteessa todetaan, että ”nykyistä suurempi osa ikääntyneistä asuu toimintakykyisenä kotona”. Tavoitteesta puuttuu laadullinen mittari, jolla kotona asuvien 75-vuotta täyttäneiden toimintakykyä voisi arvioida. Mittaroinnin kehittäminen on tärkeää, jotta kotona asumisen laatu ja esimerkiksi omaishoitajien jaksaminen tulevat näkyviksi.

Sitova tavoite 12.8 Terveysasemien vastaanotolle pääsy nopeutuu.

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Odotusaika terveysaseman lääkärin vastaanotolle kiireettömässä asiassa (3. vapaa aika lääkärille T3, mediaani, vrk) / 14 vrk	Tavoite ei toteutunut lainkaan.	Tavoite ei toteutunut lainkaan.

Jatkossa voisi olla hyvä mitata ja raportoida puhelinyhteydenotoista takaisinsoiton keskiarvon lisäksi myös takaisinsoiton hajontaa.

Sitova tavoite 15.1 Toimitilat ovat teknisesti kunnossa ja sisäilmaolosuhteet ovat vaatimusten mukaisia.

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Kohdekohtainen kunto-tarkastus ja olosuhdemittaus sekä tarpeellisia käyttäjäkyselyitä.	Tavoite toteutui osittain.	Tavoite toteutui osittain.

Mittareiden tarkempaan sisältöön ja selkeyteen olisi jatkossa hyvä kiinnittää enemmän huomiota.

Sitova tavoite 20.2 Monimuotoiset työskentelytavat ja niiden johtaminen kehittyvät.

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Etätyöpäivien määrä ja etäjohtamisen valmennusten osallistujamäärä	Tavoite toteutui osittain.	Tavoite toteutui osittain.

Etätyöpäivien määrä monimuotoisten työskentelytapojen mittarina saattaa olla yksipuolinen.

Muita havaintoja

Tavoite 8.1 Toteutetaan oppivelvollisuuden laajentamisen uudistus onnistuneesti. Uusia käytänteitä on luotu muun muassa lainsäädännöstä tulevien velvoitteiden toteuttamiseksi. Vuodelle 2022 on asetettu tavoitteeksi, että oppivelvollisuuden laajennuksen tarjoamat väylät tavoittavat vantaalaiset nuoret. Jatkossa on tärkeä seurata rakenteiden toimivuutta ja sitä kautta toteutuksen onnistuneisuutta.

Tavoite 12.10 oli kaupunkiturvallisuuden parantaminen. Vuodelle 2021 tavoitetasoksi oli asetettu turvallisuussuunnitelman valmistuminen ja näin tapahtuikin. Jatkossa on tärkeää varmistaa turvallisuussuunnitelman toteutuminen ja vaikutusten seuraaminen.

Tavoite 12.6 Lapsia ja lapsiperheitä tuetaan laadukkaalla palvelutarpeen arvioinnilla ja varhaisemman tuen palveluilla lastensuojelutarpeen vähentämiseksi. Lastensuojelutarpeen vähentäminen on ollut tavoitteena usean vuoden ajan. Tarkastuslautakunta ilmaisee huolensa siitä, että lastensuojelun tarve ei ole vähentynyt toivotulla tavalla.

Johtopäätökset:

Kaupunginhallituksen raportoinnin mukaan vuoden 2021 sitovista strategisista tavoitteista (yhteensä 39 tavoitetta) oli toteutunut täysin 15, osittain 14 ja 10 tavoitetta ei toteutunut lainkaan. Joidenkin tavoitteiden toteumatta jäämiseen vaikutti voimakkaasti koronapandemia (esimerkiksi monet työllisyyden parantamiseen liittyvät tavoitteet ja joukkoliikenteen käytön edistämistavoite). Tarkastuslautakunta oli eri mieltä kolmen tavoitteen raportoidusta toteumasta, kahden tavoitteen osalta huomautettiin raportoinnista, viiden tavoitteen osalta mittaroinnista.

Suosituks:

Tarkastuslautakunta suosittelee kiinnittämään huomiota mittarien selkeyteen ja ajantasaisuuteen sekä myös varmistamaan, että moniosaisissa tavoitteissa kaikille tavoiteosille on asetettu mittari.

1.1.4 Kaupunginvaltuuston konserniyhtiöille asettamien tavoitteiden toteutuminen

Kaupunginvaltuusto hyväksyi 16.11.2020 kaupungin talousarvion yhteydessä tytäryhteisöille asetettavat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Talousarviokaudelle 2021 tavoitteita on yhdenmukaistettu ja yksinkertaistettu, jotta konserniyhteisöjä koskeva omistajaohjaus sekä raportointi olisivat jatkossa yhtiöiden näkökulmasta entistä selkeämpää ja ennakoitavampaa. Tavoitteille on luotu tavoitekategoriat, jonka mukaisesti kunkin konserniyhteisön tavoitteet asetetaan.

Suuret tytäryhtiöt

Suurten tytäryhtiöiden tavoitteet on jaoteltu talouteen, toiminnallisuuteen ja laatuun, henkilöstöön sekä ympäristövastuullisuuteen liittyviin tavoitteisiin.

Vantaan Energialle oli asetettu kuusi tavoitetta, joista viisi toteutui täysin ja yksi osittain. Täysin toteutuneet tavoitteet liittyivät talouteen, työturvallisuuteen ja henkilöstötyytyväisyyteen. Ilmastonmuutoksen hillintään liittyvä tavoite toteutui osittain.

VAV Yhtymä Oy:lle oli asetettu 12 tavoitetta. Talouteen ja henkilöstöön liittyvät kuusi tavoitetta toteutuivat täysin. Neljästä ympäristövastuuseen liittyvästä tavoitteesta kolme toteutui täysin ja yksi osittain. Toiminnan laatuun liittyvistä kahdesta tavoitteesta korjaustoimintaan liittyvä tavoite toteutui osittain. Asiakastyytyväisyystavoite ei toteutunut. Konsernin tavoitteisiin voi tutustua tarkemmin arviointikertomuksen kohdassa 1.3.1, VAV-konserni.

VTK Kiinteistöt Oy:lle asetettujen omistajapoliittisten linjausten tavoitteena on, että yhtiö huolehtii kiinteistöjen ylläpidosta taloudellisesti tehokkaalla tavalla siten, että peruskorjauksiin käytetään summa, joka vastaa noin 10 prosenttia liikevaihdosta ja samalla varmistetaan, että kiinteistöt ovat terveellisiä ja turvallisia käyttää. Lisäksi omaisuusaste tulisi pitää yli 20 prosentin tasolla. Konsernille asetetut viisi tavoitetta toteutuivat täysin.

Vantaan tilapalvelut Vantti Oy:lle oli asetettu viisi tavoitetta. Henkilöstötyytyväisyyteen ja sairauspoissaoloihin liittyvät kaksi tavoitetta toteutuivat täysin. Asiakastytyväisyys parani selvästi, mutta jäi hieman tavoitetason alle, joten tavoitteen katsotaan toteutuneen osittain. Tilikauden tulos jäi tavoitetasosta. Suurin syy tähän oli verohallinnon muuttunut tulkinta ja takautuneesti tehdyt alv-korjaukset. Ympäristövastuuseen liittyvä tavoite biojätteen määrästä toteutui osittain.

Mercuria kauppapilaitos Oy:lle oli asetettu kahdeksan tavoitetta. Talouden kaksi tavoitetta toteutuivat täysin. Toiminnan laatuun liittyvistä tavoitteista opiskelijavuositavoite ja opiskelijapalaute toteutuivat täysin, mutta työelämäpalautteesta ei ollut tietoa saatavilla. Henkilöstön työfilis -tavoite toteutui täysin. Ympäristövastuuseen liittyvä uusiutuvan energian käyttötavoite toteutui täysin, tavoite vastuullisuuskampanjoista ja -tapahtumista osittain.

Kaunialan sairaala Oy:lle asetetuista kuudesta tavoitteesta yksi (ekokompassisertifiointi) toteutui täysin. Taloudellinen tulos jäi alle tavoitetason ja sairauspoissaoloja oli tavoitetasoa enemmän. Myös toiminnan laatuun liittyvät kolme tavoitetta, jotka liittyivät palvelutuotteiden painotuksen muutokseen, jäivät toteutumatta.

Kiinteistöyhtiöiden tavoitteet

Kiinteistöyhtiöillä oli tavoitteena kiinteistöjen ylläpitokustannusten hillitseminen siten, että ylläpitokustannusten suhteellinen nousu on pienempi kuin Tilastokeskuksen julkaiseman Kiinteistön ylläpidon kustannukset -vertailuindeksin muutos. Tavoite toteutui täysin seitsemässä yhtiössä, kuudessa yhtiössä se ei toteutunut lainkaan.

Toiseksi tavoitteeksi asetettiin pitkän tähtäimen suunnitelman (PTS) mukaisten vuositteiden toimenpiteiden toteuttaminen hiilineutraalilla ja resurssiviisaalla tavalla sekä rakennusten käyttöiän huomioiminen suunnitelmassa. Tavoite toteutui täysin 14 yhtiössä. Yhdessä yhtiössä tavoite toteutui osittain.

Kolmantena tavoitteena oli uusiutuvan energian käyttö siten, että uusiutuvan energian osuus kulutetusta sähköstä olisi 100 prosenttia. Tavoite toteutui täysin yhdeksässä yhtiössä. Yhdessä yhtiössä tavoite toteutui osittain ja kahdessa ei lainkaan. Kolmesta yhtiöstä ei ollut tietoa.

1.2 Kaupungin talous ja talouden tavoitteiden toteutuminen

1.2.1 Emokaupungin talous ja tilinpäätös

Oheiseen taulukkoon on koottu vuodelta 2021 talousarvion, muutetun talousarvion ja tilinpäätöksen lukuja sekä vertailuna vuoden 2020 tilinpäätöksen lukuja.

Taulukko käyttötalous: Talousarvio ja tilinpäätös 2021, luvut tuhatta euroa

	Alkuperäinen talousarvio 2021	Muutettu talousarvio 2021	Tilinpäätös 2021	Tilinpäätös 2020
Toimintatuotot	470 216	522 841	555 858	453 624
Toimintakulut	-1 761 671	-1 851 856	-1 801 983	-1 679 913
Toimintakate	-1 291 455	-1 329 015	-1 246 125	-1 226 289
Verotulot	1 089 300	1 122 171	1 131 636	1 072 963
Valtionosuudet	247 000	255 000	255 322	293 038
Rahoitustuotot ja kulut	23 189	23 189	25 764	27 042
Vuosikate	68 034	71 345	166 597	166 754
Poistot ja arvonalentumiset	-109 344	-109 456	-105 247	-111 818
Satunnaiset tuotot ja kulut	10 000	10 000	0	125
Tilikauden tulos	-31 310	-28 111	61 350	55 061
Varausten ja rahastojen muutos	2 916	2 916	56	-443
Tilikauden ylijäämä (ali- jäämä)	-28 394	-25 195	61 406	54 618

Taulukko investoinnit: Talousarvio ja tilinpäätös 2021, luvut tuhatta euroa

	Alkuperäinen talousarvio 2021	Muutettu talousarvio 2021	Tilinpäätös 2021	Tilinpäätös 2020
Bruttoinvestoinnit	146 700	150 900	120 600	144 900
Nettoinvestoinnit	139 900	144 200	96 700	134 000

Taulukko: Verorahoitus 2021, luvut tuhatta euroa

	Alkuperäinen talousarvio 2021	Muutettu talousarvio 2021	Tilinpäätös 2021	Tilinpäätös 2020
Kunnan tulovero	907 000	907 000	907 442	914 970
Kiinteistövero	100 300	100 300	100 162	74 525
Osuus yhteisöveron tuotosta	82 000	114 871	124 032	83 468
Verotulot yhteensä	1 089 300	1 122 171	1 131 636	1 072 963
Valtionosuudet	247 000	255 000	255 322	293 068
Verorahoitus yhteensä	1 336 300	1 377 171	1 386 958	1 366 031

Poimintoja määrärahatavoitteiden toteutumisesta (muutettuun talousarvioon nähden) ja lainakannasta vuonna 2021:

- Toimintatuottojen toteumaprosentti oli noin 106 prosenttia, ylitys 33 miljoonaa euroa
- Toimintakulujen toteumaprosentti oli noin 97 prosenttia, alitus 49,9 miljoonaa euroa
- Verotulojen toteumaprosentti oli 100,8 prosenttia, noin 9,5 miljoonaa euroa arvioitua enemmän.
- Valtionosuuksien toteumaprosentti oli 100,1 prosenttia.
- Korke- ja rahoitustuotot ylittyivät noin 1,7 miljoonaa euroa ja korkomenot alittuivat noin 0,9 miljoonaa euroa
- Poistot ja arvonalentumiset alittuivat noin 4,2 miljoonaa euroa
- Tilikauden tulos oli noin 61,3 miljoonaa euroa eli yli 89 miljoonaa euroa ennakoitua parempi
- Kaupunginvaltuuston muutokset vuoden 2021 talousarvioon: Käyttötulojen lisäykset noin 52,4 miljoonaa euroa, käyttömenojen lisäykset yhteensä noin 90 miljoonaa euroa. Lisäksi verotulojen kertymäärviota nostettiin yhteensä 32,9 miljoonalla eurolla ja valtionosuuksien kertymäärviota nostettiin 8 miljoonaa euroa. Investointien lisäykset (brutto) olivat noin 4,0 miljoonaa euroa.
- Talousarviossa 2021 varauduttiin 67,6 miljoonan euron nettolainanottoon. Pitkäaikainen lainakanta kuitenkin pieneni 9,5 miljoonaa euroa ja lyhytaikainen

lainakanta pieneni 6,7 miljoonaa euroa, kokonaisuutena lainakannan nettovähennys oli 16,2 miljoonaa euroa.

- Investointimenot (brutto) toteutuivat noin 30,3 miljoonaa euroa pienempinä ja nettoinvestoinnit noin 47,5 miljoonaa euroa pienempinä.

Noin puolet toimintatuottojen ylityksestä muodostui siitä, että valtio korvasi koronapandemian aiheuttamat kustannukset sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalle täysimääräisenä. Lisäksi saatiin 18,7 miljoonaa euroa myyntivoittoa neljän hoivakiinteistön ja A-Tulkkaus Oy:n myynnistä. Myös maanmyyntivoittotavoite ylittyi lähes kahdella miljoonalla. Yhteisöverojen verotuloja nosti valtion päätös jatkaa vielä vuonna 2021 kuntien jako-osuuden 10 prosenttiyksikön korotusta. Tällä korvataan kunnille koronapandemian aiheuttamia veromenetyksiä. Vantaalle tämä tarkoitti noin 25 miljoonan euron lisäystä yhteisöveron tuottoon. Kiinteistöveroä korotettiin vuodelle 2021 ja sitä kertyi noin 25,6 miljoonaa euroa enemmän kuin vuonna 2020.

Toimintakuluissa suurimmat alitukset tulivat henkilöstökuluissa, noin 24,6 miljoonaa euroa. Palvelujen ostokulut alittivat talousarvion noin 14,8 miljoonalla eurolla, jota selitti erityisesti työvoiman vuokrauskulujen ennakoitua pienempi osuus ja joukkoliikenteen suorat koronatuet. Investointimenojen alittumiseen vaikutti eniten uudisrakentamisen toteutusajankohtien siirtyminen. Lisäksi joitakin rakennushankkeita pystyttiin toteuttamaan alkuperäistä arvioita pienemmillä kustannuksilla.

Kaupungin taloudellisen tilanteen kehittyminen

Ohessa on tarkasteltu kaupungin taloudellista tilannetta, kumulatiivisen yli-/alijäämän muodostumista sekä varsinaisen toiminnan ja investointien nettokassavirtaa vuosina 2015–2021. Tarkastelu perustuu kyseisten vuosien tilinpäätöksistä koottuihin tietoihin. Erityisenä tarkastelukohteena on tulo-rahituksen riittävyys.

Kumulatiivisen ylijäämän muodostuminen, luvut miljoonaa euroa

Vuosi	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Toimintakate	-1 015,6	-990,0	- 1 008,7	-1 072,5	-1 176,9	-1 226,3	-1 246,1
Vuosikate	98,4	178,8	164,0	112,6	49,1	166,8	166,6
Poistot	-98,1	-116,1	-123,6	-108,7	-115,2	111,8	105,2
Tuloslaskelman tulos + satunnaiset tulot	1,4	64,5	40,4	3,9	-62,7	55,1	61,3
Tilinpäätössiirrot	-0,7	0,3	1,2	1,2	0,2	-0,4	+0,1
Ali-/ylijäämä	0,7	64,8	41,7	5,2	-62,6	54,6	61,4
Kumulatiivinen edellisten tilikausien ja kulu- van tilikauden yli/ali jäämät ¹	362,9 (360,2)	425,0 (425,5)	467,2 (462,1)	467,3	404,7 (404,6)	459,3 (460,2)	521,6

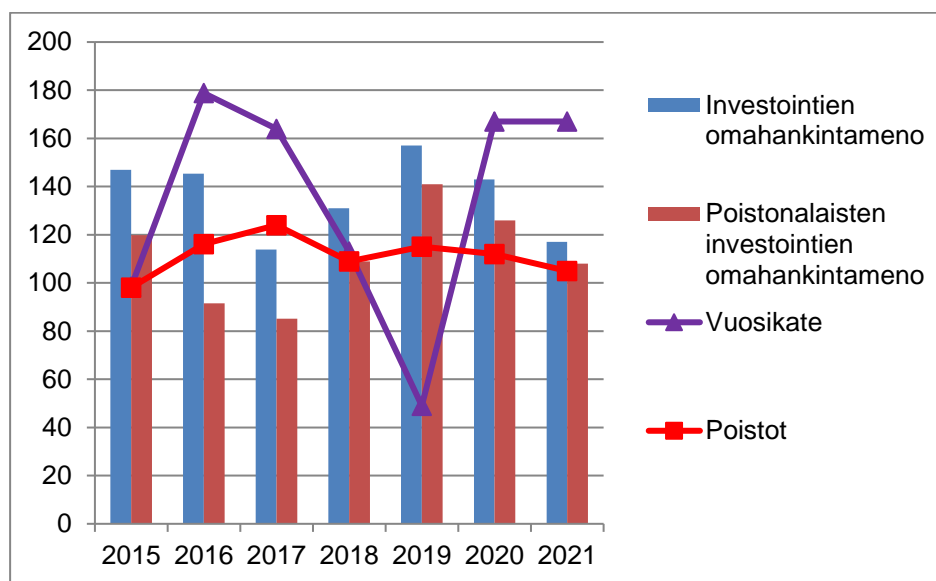
Toiminnan ja investointien rahavirta, luvut miljoonaa euroa

Vuosi	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Vuosikate	98,4	178,8	164,0	112,6	49,1	166,8	166,6
Satunnaiset tulot	1,0	1,8	0,0	0,0	3,3	0,1	0,0
Satunnaiset kulut	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulorahoituksen korjaukset	-37,3	-48,9	-40,5	-40,9	-16,8	-31,4	-57,4
Investoinnit							
Käyttöomaisuusinvestoinnit	-152,8	-146,7	-111,3	-134,8	-157,6	-144,9	-120,6
Rahoitusosuudet investointeihin	5,8	1,3	0,7	3,9	0,9	2,1	4,0
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	48,4	68,8	50,6	66,7	26,9	40,0	75,9
Toiminnan ja investointien rahavirta	-36,5	55,2	63,4	7,6	-94,2	32,6	68,6

¹ Suluissa kumulatiivinen edellisen tilikauden ja ylijäämä, kun tilinpäätöksen jälkeen ylijäämään tehdyt oikaisut on otettu huomioon.

Kumulatiivista ylijäämää oli noin 522 miljoonaa euroa vuoden 2021 lopussa. Toimintakate (toimintatuottojen ja toimintakulujen erotus) heikkeni 19,8 miljoonaa euroa vuodesta 2020. Toiminnan ja investointien rahavirta oli selvästi positiivinen. Vuonna 2021 vuosikate oli yli 166 miljoonaa euroa.

Ohessa tarkasteluna kaupungin taloutta vuosina 2015–2021 investointien, vuosikateen ja poistojen avulla. Investoinnit on esitetty omahankintamenona.

Tuottavuus- ja kasvuohjelma ja talouden haasteita

Vantaan kaupungille on laadittu tuottavuus- ja kasvuohjelma 2021–2025, jolla vastataan talouden pitkän aikavälin rakenteellisiin haasteisiin ja koronaviruspandemian talousvaikutuksiin. Tuottavuus- ja kasvuohjelman toimenpiteitä vuodelle 2021 olivat muun muassa kiinteistöveron korotus, omaisuuden myyntitulojen kasvattaminen (myyntivoitot) ja eri toimialoille kohdistuneet tasapainotustoimenpiteet. Toimenpiteillä arvioitiin ollen noin 41 miljoonan euron positiiviset vaikutukset vuoden 2021 tulokseen.

Kaupungin rahoitukselliseen asemaan tuo jatkossa haastetta vuoden 2023 alusta voimaan tuleva sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus, jolloin suurin osa Vantaan kunnallisveron tuotosta siirtyy hyvinvointialueen rahoitukseen. Vantaan kunnallisvero laskee vuonna 2023 alustavien tietojen mukaan 6,61 prosenttiin nykyisestä 19 prosentista. Vaikka myös sosiaali- ja terveystoimen kustannukset siirtyvät hyvinvointialue-

eelle, on arvioitu, että Vantaan talouden tasapaino jonkin verran heikkenee. Kasvan kaupungin investointitarve pysyy kuitenkin korkeana, joten on tärkeää huolehtia, että kaupungin rahoituksellinen asema ja investointikyky säilyvät hyvänä myös jatkossa.

Johtopäätökset:

Vantaan kaupungin taloudellinen tulos oli jälleen hyvä. Tulosta paransivat osaltaan valtion suorat ja välilliset koronatuotet ja eräät kertaerät (omaisuuden myyntivoitot). Tuottavuus- ja kasvuohjelman toimenpiteet vaikuttivat myös osaltaan hyvään tulokseen. Vantaan kaupungin taloudellinen asema vahvistui edelleen ja ylijäämä taaseessa kasvoi. Tuottavuus- ja kasvuohjelman toimenpiteet ovat jatkossakin tärkeitä, jotta kaupunki pystyy vastaamaan talouden tuleviin rakenteellisiin haasteisiin (esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan uudistus).

Liikelaitokset²

Keski-Uudenmaan pelastuslaitos

Talouden toteuma 2021 (luvut 1000 euroa)

Keski-Uudenmaan pelastuslaitos	Talousarvio 2021	Tilinpäätös 2021
Liikevaihto ja liiketoiminnan muut tuotot	41 585	42 354
Liiketoiminnan kulut	-39 614	-39 373
Poistot ja arvonalenemiset	-1 971	-1 496
Liikeylijäämä/(-alijäämä)	0	1 486
Rahoitustuotot ja kulut	0	3
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	0	1 489
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	0	303
Vapaaehtoisten varausten lisäys (-) tai vähennys (+)	0	0
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	0	1 792

² Liikelaitosten talouden vertailutaulukot on tiivistetty lyhyeen muotoon yhdistelemällä tuloslaskelman varsinaisen toiminnan tuotto- ja kuluerät yhdeksi eräksi.

Investointimenot, brutto (luvut 1000 euroa):

Talousarvio 2021	Tilinpäätös 2021
2 300	2 300

Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen talousarvion sitovat määrärahaerät ovat liikeylijäämä ja bruttoinvestoinnit. Vuodelle 2021 pelastuslaitoksen johtokunnan hyväksymässä talousarviossa sitovina määrärahoina olivat liikeylijäämä 0 euroa ja 2 300 000 euron bruttoinvestoinnit. Tilinpäätöksessä pelastuslaitoksen liikeylijäämä oli noin 1 486 000 euroa. Bruttoinvestoinnit toteutuivat talousarvion mukaisina.

Suun terveydenhuollon liikelaitos

Talouden toteuma 2021 (luvut 1000 euroa)

Suun terveydenhuollon liikelaitos	Talousarvio 2021	Tilinpäätös 2021
Liikevaihto ja liiketoiminnan muut tuotot	25 410	24 681
Liiketoiminnan kulut	-24 500	-23 998
Poistot ja arvonalenemiset	-10	-11
Liikeylijäämä/alijäämä	900	671
Rahoitustuotot ja kulut	-210	-201
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	690	470
Vapaaehtoisten varausten lisäys (-) tai vähennys (+)	0	0
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	690	470

Investoinnit rahoitettiin vuonna 2021 leasing-perusteella, joten taseeseen kirjattavia bruttoinvestointeja ei ollut.

Vantaan suun terveydenhuollon liikelaitokselle oli talousarvion sitovina erinä vuosittain Vantaan kaupungille maksettava 7 prosentin korko kaupungin antamasta lainasta ja 7 prosentin korko peruspääomasta sekä liikeylijäämä ja bruttoinvestoinnit. Kaupungille maksettavien korkojen euromäärä oli vuonna 2021 yhteensä noin 227

000 euroa, jonka liikelaitos maksoi kaupungille. Investointeja liikelaitos ei tehnyt. Liikelaitoksen taseeseen kertynyt alijäämä pystyttiin kattamaan vuoden 2021 ylijäämällä ja liikelaitoksella on nyt noin 18 000 euroa ylijäämää.

Vaikutus kaupungin talouteen

Liikelaitosten taloudellinen vaikutus koko Vantaan ylijäämään oli vuonna 2021 noin 2,3 miljoonaa euroa positiivinen.

Johtopäätökset:

Molempien liikelaitosten sitovat määrärahaerät toteutuivat. Suun terveydenhuollon liikelaitos pystyi kattamaan taseeseensa kertyneen kumulatiivisen alijäämän.

1.2.2 Koko kaupunkikonsernin talous

Seuraavissa taulukoissa verrataan emokaupungin ja koko konsernin vuoden 2021 tilinpäätöstietoja ja keskeisiä tilinpäätöksen tunnuslukuja toisiinsa.

Kaupungin ja koko konsernin tuloksen muodostuminen:

M€	<i>Kaupunki</i>	<i>Konserni</i>
Toimintatuotot	334,2	1 199,7
Toimintakulut	-1 580,3	-2 255,3
Osuus osakkuusyhtiöiden voitosta ja tappioista	-	7,3
Toimintakate	-1 246,1	-1 062,9
Verorahoitus (sisältää valti-onosuudet)	1 386,9	1 393,2
Rahoitustuotot ja -kulut	25,8	-8,8
Vuosikate	166,6	321,6

Poistot ja arvonalentumiset (sisältää suunnitelman mukaiset poistot, Omistuksen eliminointierot ja arvonalentumiset)	-105,2	-213,8	-5,4
Satunnaiset erät	-		-
Varausten lisäys			-
Rahastojen lisäys	0,1		-0,2
Tilinpäätössiirrot	-		-12,1
Tilikauden verot	-		-2,8
Laskennalliset verot	-		-11,7
Vähemmistöosuudet			
Tilikauden yli/alijäämä	61,4		75,6

Kaupungin ja koko konsernin keskeisten tunnuslukujen vertailu, suluissa vuoden 2020 arvo:

	Kaupunki	Konserni
Vuosikate, % poistoista	158,3 (149,1)	147,6 (163,9)
Investointien tulorahoitus, %	142,9 (116,7)	79,0 (80,1)
Kertynyt ylijäämä, euroa per asukas	2 180,6 (1 936,0)	3 457,0 (3 163,2)
Lainakanta, euroa per asukas ³	3 721,2 (3 820,4)	8 259,1 (8 282,2)
Lainanhoitokate	2,1 (1,0)	2,2 (1,5)
Suhteellinen velkaantuneisuus %	62,4 (67,2)	100,8 (105,2)
Lainat ja vuokravastuut (miljoonaa euroa)	1 547,2 (1 461,5)	2 413,8 (2 362,9)

³ Asukaskohtaiset luvut on laskettu käyttäen Tilastokeskuksen lopullista väestötilastoa Vantaan asukasluvusta 31.12.2019 tilanteessa (233 775 asukasta).

Tulorahoitus kattoi jälleen emokaupungin poistot ja investoinnit. Konsernissa tulorahoitus kattoi poistot ja 79 prosenttia investoinneista. Kaupungin lainanhoitokatteen tunnusluku parani ja on nyt 2,1. Tunnusluku osoittaa, että tulorahoitus olisi riittänyt kaupungilla kokonaan vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun vuonna 2021. Konsernin lainanhoitokate parani myös viime vuodesta ja oli nyt 2,2 (1,5 vuonna 2020). Suhteellinen velkaantuneisuus osoittaa koko velkataakan suuruuden ja tämä tunnusluku parani hieman sekä emokaupungissa että konsernissa vuodesta 2020. Emokaupungilla ja konsernilla on edelleen kohtuullisen suuri velkataakka, mutta velkaa on viime vuosina pystytty vähentämään. Vuonna 2021 emokaupungin velka väheni edelleen ja myös konsernin asukaskohtainen velkamäärä laski. Velan takaisinmaksuun olisi tarvittu konsernissa hieman yli vuoden tulorahoitus ja emokaupungin koko velan takaisinmaksuun olisi kulunut 62,4 prosenttia vuoden tulorahoituksesta.

Johtopäätökset:

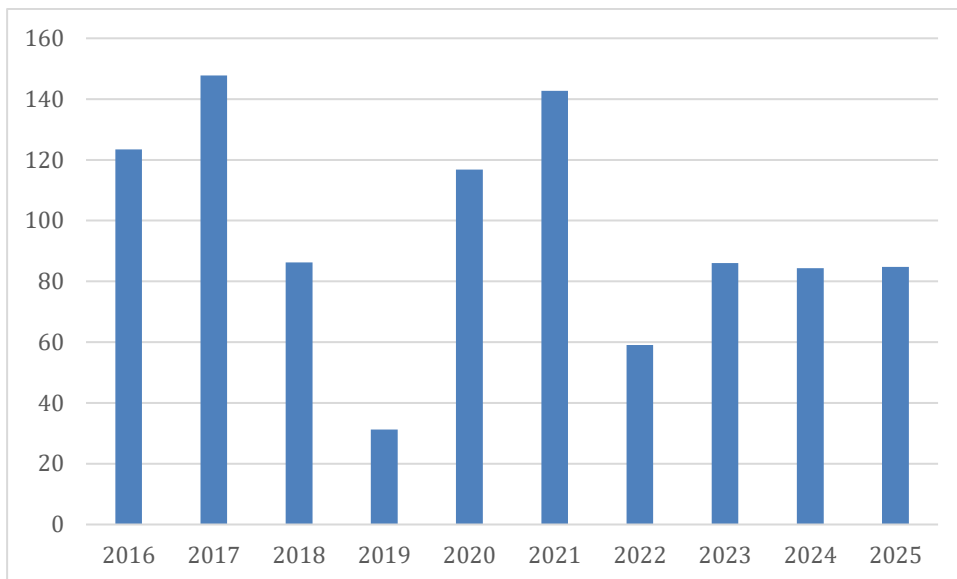
Kaupunkikonsernin taloudellinen tilanne kehittyi pääasiassa myönteisesti vuonna 2021. Sekä kaupunkikonsernille että emokaupungille kertyi lisää ylijäämää ja velkaantuneisuutta kuvaavat tunnusluvut paranivat sekä emokaupungilla että konsernissa.

1.2.3 Investoinnit

Investointien tulorahoitusprosentti

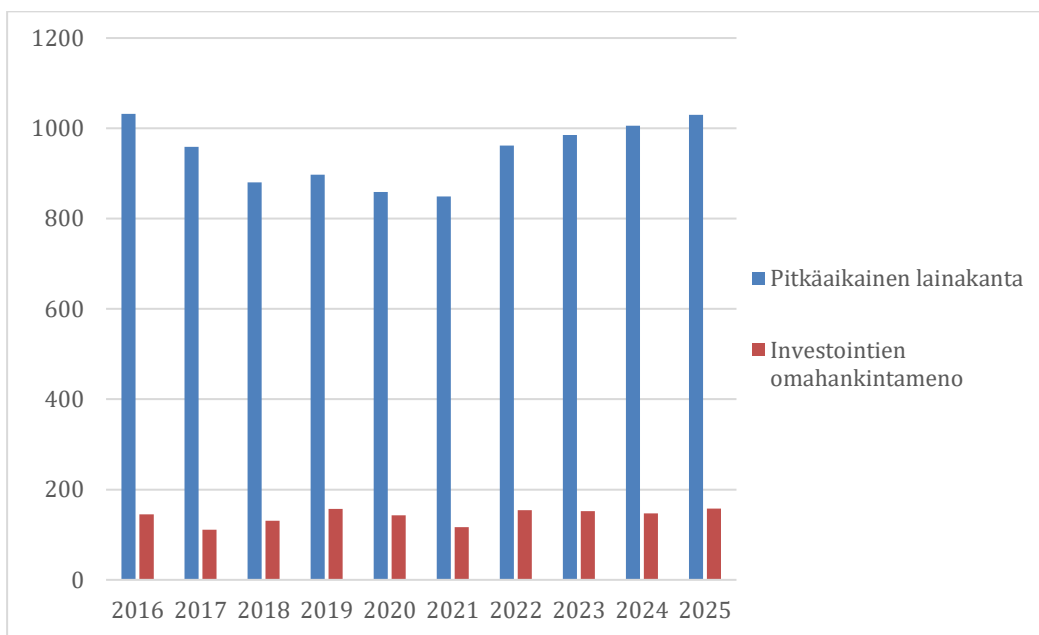
Oheisessa kaaviossa on Vantaan kaupungin investointien tulorahoitusprosentti vuosilta 2016–2025. Vuonna 2021 tulorahoitusprosentti parantui edellisestä vuodesta, ollen lähes 143 prosenttia. Vuodesta 2022 eteenpäin tulorahoitusprosentti perustuu taloussuunnitelman 2022–2025 ennusteisiin.

Kaupungin investointien tulorahoitusprosentti 2016–2025

Lainamäärä ja investoinnit

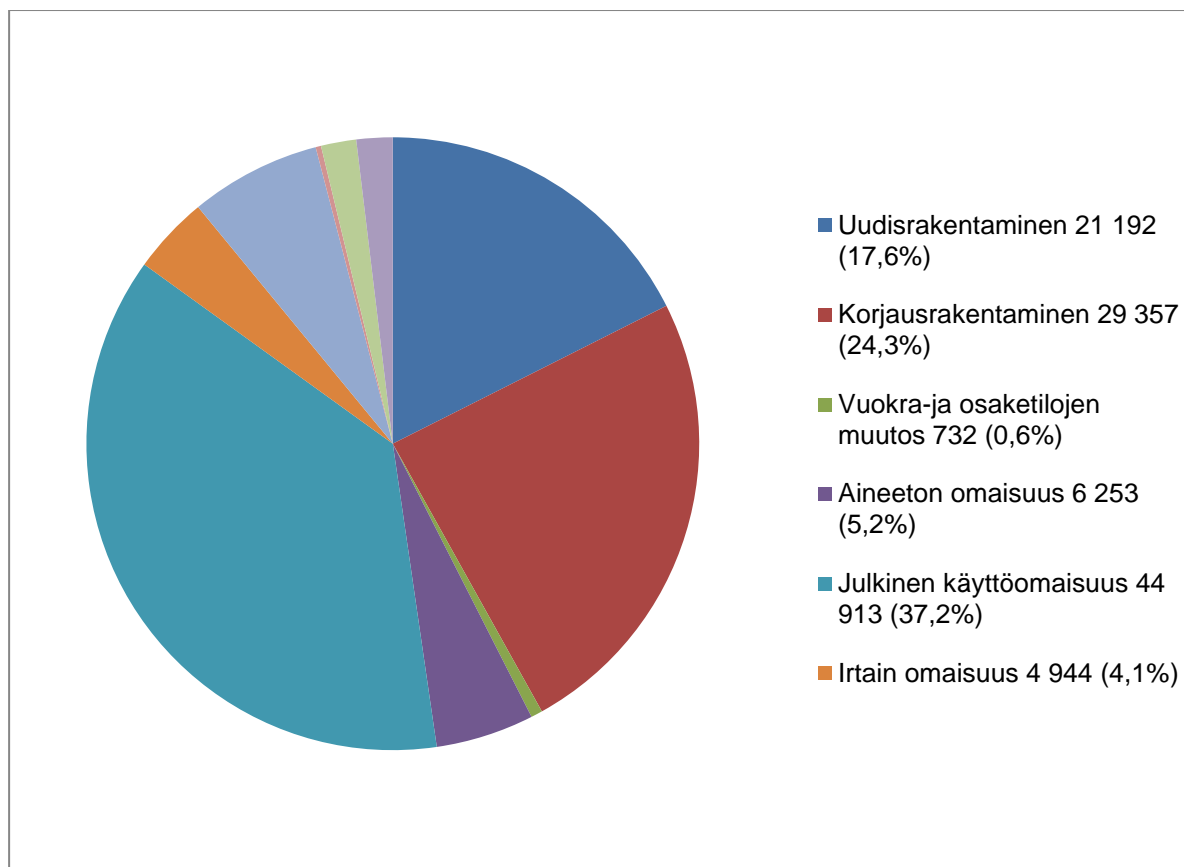
Seuraavassa kuvataan pitkäaikaisen lainakannan ja investointien omahankintamenojen⁴ kehitystä vuodesta 2016 (luvut miljoonaa euroa). Vuodesta 2022 eteenpäin luvut ovat taloussuunnitelmassa 2022–2025 esitetyjä ennusteita.

⁴ Investointien omahankintameno= investointimenoista on vähennetty niihin saadut rahoitusosuudet

Investointien jakauma 2021

Ohessa kuvattuna kaupungin investointien (brutto) toteumarakenne vuodelta 2021, luvut ovat tuhatta euroa. Rakentamisen investoinnit (uudisrakentaminen ja korjausrakentaminen) ja julkiseen käyttöomaisuuteen liittyvät investoinnit (esimerkiksi liikenne-, urheilu- ja virkistysalueiden rakentaminen) olivat suurimmat investointilajit.

Johtopäätökset:

Kaupungin tulorahoitus kattoi investoinnit vuonna 2021. Investointien tulorahoitusprosentti oli 142,9 prosenttia. Taloussuunnitelmassa 2022–2025 ennakoidaan investointitason liikkuvan kyseisinä vuosina välillä 147–158 miljoonaa euroa. Kaupungin pitkäaikainen lainakanta kasvaa ennusteiden mukaan vuosittain vuosina 2022–2025.

1.2.4 Suurten kaupunkien vertailua

Alla olevassa taulukossa vertaillaan kuuden suurimman kaupungin keskeisiä talouden tunnuslukuja vuodelta 2021. Tunnusluvut on kerätty kaupunkien kaupunginhallituksissa hyväksytyistä vuoden 2021 tilinpäätöksistä. Tunnuslukuja on seitsemän jo-

kaisella kaupungilla eli yhteensä 42. Tunnuslukujen tasoluokittelu perustuu Kuntaliiton määrittelyyn. Tunnuslukutaulukossa on vuoden 2021 tunnusluvun alla kyseisen tunnusluvun arvo vuonna 2020.

		Espoo	Helsinki	Oulu	Tampere	Turku	Vantaa
Vuosikate % pois-toista	2021	201	185	130	170	164	158
	2020	174	230	116	160	110	149
Investointien tulora-hoitus %	2021	135	88	129	80	68	143
	2020	89	85	79	76	86	117
Kertynyt ylijäämä, eu-roa per asukas	2021	2 754	10 419	3 971	2 430	1 119	2 181
	2020	2 178	9 957	3 875	2 146	924	1 936
Lainakanta, euroa per asukas	2021	4 683	1 386	3 221	3 647	4 075	3 721
	2020	4 237	1 510	3 616	3 795	3 667	3 820
Lainanhoitokate ⁵	2021	4,8	8,2	3,7	5,2	2,1	2,1
	2020	4,0	9,1	3,5	5,9	1,1	1,0
Suhteellinen vel-kaantuneisuus %	2021	70	40	60	60	66	62
	2020	71	45	68	65	65	67
Konsernin (sisältää kaupungin) laina-kanta euroa/asukas	2021	15 200	8 941	6 120	9 340	7 775	8 259
	2020	14 632	8 452	5 932	8 936	7 393	8 292

Vuonna 2021 suurten kaupunkien tunnusluvut parantuivat vuoden 2020 tasosta. Tun-nusluvuista 33 pysyi vuoden 2020 tasolla, 8 tunnusluvun taso parani ja yhden heik-keni. Hyvällä tasolla oli nyt 24 tunnuslukua (19 vuonna 2020), tyydyttävällä tasolla oli 6 tunnuslukua (9 vuonna 2020) ja heikolla tasolla oli 12 tunnuslukua (14 vuonna 2020). Kaupungeista Oululla kolmen tunnusluvun taso parani, Turulla parani kahden tunnusluvun taso ja yhden heikkeni, Tampereella kahden tunnusluvun taso parani, ja

⁵ Oulun ja Turun lainanhoitokate on konsernin lainanhoitokate, nämä kaupungit ilmoittavat emokaupungin osalta vain laskennallisen lainanhoitokatteen.

Vantaalla yhden tunnusluvun taso parani. Helsingin ja Espoon tunnuslukujen tasot pysyivät ennallaan. Eniten hyvällä tasolla olevia tunnuslukuja (viisi) oli Helsingillä.

Lähes kaikki tulorahoitusta kuvaavat tunnusluvut (17/18) ovat nyt hyvällä tasolla. Vielä vuonna 2020 näistä tunnusluvuista neljä oli tyydyttävällä tasolla.

Velkaantumista kuvaavista tunnusluvuista lainanhoitokatteen tunnusluku oli nyt kaikilla kaupungeilla hyvällä tasolla ja myös suhteellisen velkaantumisen arvot oli kahdella kaupungilla parantunut. Sekä emokaupungin että konsernin asukaskohtaista lainakantaa kuvaavat tunnuslukujen tasot säilyivät ennallaan vuonna 2021.

1.3 Konserniohjaus

Kaupunkikonsernista puhutaan silloin, kun käsitellään peruskaupungin lisäksi omistuksia kaupungin ulkopuolisissa yhteisöissä. Vantaan kaupunkikonserniin kuuluu emokaupungin lisäksi noin 50 yhteisöä. Tähän lukuun sisältyvät tytäryhteisöt, osakkuusyhteisöt sekä kuntayhtymät.

Konsernin johtaminen

Konsernin johtamisen ja omistajaohjauksen lähtökohtina toimivat kaupunkistrategian lisäksi konserniohje, yleiset ja yhtiökohtaiset omistajapoliittiset linjaukset sekä hyvää hallintoa ja johtamistapaa koskeva ohje. Konserniohjeesta ja yleisistä omistajapoliittisista linjauksista päättää kaupunginvaltuusto. Lisäksi se päättää merkittävien yhtiöiden (VAV, Vantti, Vantaan Energia) yhtiökohtaiset linjaukset. Kaupunginhallitus päättää muut yhtiökohtaiset omistajapoliittiset linjaukset ja kaupunginhallituksen konsernijaosto hyvän hallinnon ja johtamistavan ohjeesta.

Kaupunginvaltuusto päättää edellä mainittujen konserniohjeen ja omistajapolitiikan yleisten periaatteiden lisäksi kuntakonsernin toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista ja talousarvion yhteydessä tytäryhteisöille asetettavista tavoitteista. Lisäksi valtuusto päättää merkittävien yhtiöiden (VAV, Vantti, Vantaan Energia) myymisestä, purkamisesta tai roolin muutoksesta. Roolin muutoksella tarkoitetaan esimerkiksi in house -aseman muutosta.

Konsernijohtoon kuuluvat hallintosäännön mukaan kaupunginhallitus ja sen konsernijaosto, kaupunginjohtaja, apulaiskaupunginjohtajat sekä konserniyhteisöjä koskevia asioita hallintosäännön määräysten nojalla esittelevät, päättävät ja toimeenpaneavat viranhaltijat.

Konserniohje ja muut linjaukset

Konserniohjeessa on määritelty yhteiset toimintaperiaatteet kaupunkikonsernin johtamisen ja ohjaamisen tueksi. Tavoitteena on luoda yhdenmukaisia menettelytapoja kaupunkikonsernin tytäryhteisöjen ohjaukseen sekä varmistaa toiminnan läpinäkyvyys ja tiedon kulku.

Yleiset omistajapolitiittiset linjaukset ohjaavat kaupungin omistajapolitiikkaa yleisellä tasolla. Kullekin yhteisömuodolle on luotu yhtenäiset periaatteet. Yhtiöt on jaettu kolmeen ryhmään: markkinaehtoisesti toimivat yhteisöt, muut tytäryhteisöt sekä asunto- ja kiinteistöosakeyhtiöt.

Markkinaehtoisesti toimiva yhteisö (Vantaan Energia) toimii kilpailutilanteessa markkinoilla ja sen toiminnan tarkoitus on tuottaa voittoa. Kaupungin omistajuus ei saa aiheuttaa yhteisölle kilpailuetua eikä haittaa.

Muut tytäryhteisöt ovat joko sidosyksiköitä, joiden tarkoituksena on tuottaa palveluja hankintayksikköomistajalleen ja niiden toimintaa on arvioitava palvelutuotannon ja taloudellisen tuloksen kokonaisuutena tai sitten ei-sidosyksikköasemassa olevia, joiden tavoitteet liittyvät taloudellisen aseman kehittämiseen ja kaupungin omistuksen arvon säilymiseen.

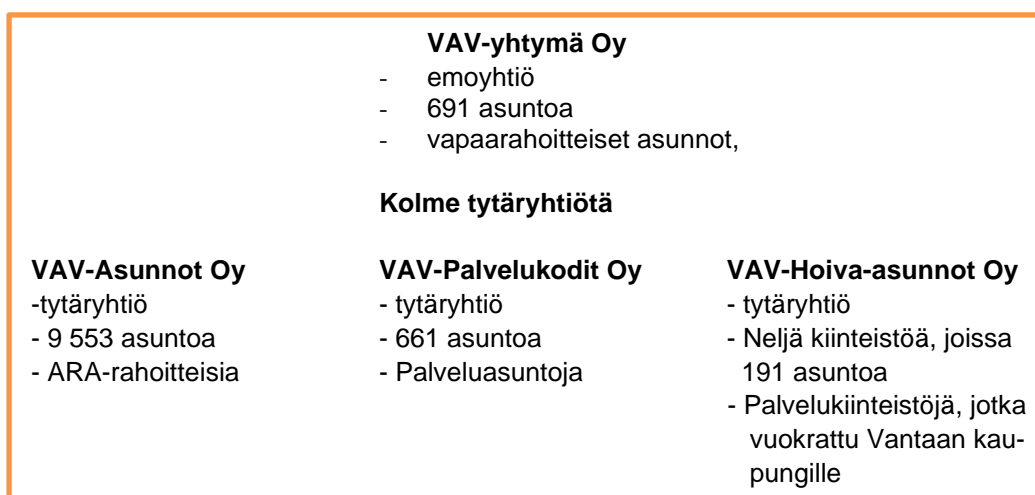
Yhteisökohtaisissa omistajapoliittisissa linjauksissa määritellään seuraavia asioita:

- mitä kaupunki omistaa ja miksi se on omistajana yhtiössä,
- mitä omistukselta odotetaan tulevaisuudessa ja mitkä ovat lähivuosien tavoitteet,
- kuka vastaa yhteisön omaisuuden arvon säilymisestä ja käytöstä,
- miten vastuullisuusnäkökohdat otetaan huomioon sekä
- mikä on hallituksen kokoonpano ja mitä erityisvaateita hallitusosaamiselle asetetaan.

Omistajaohjauksen välineitä ovat yhtiöille asetettavat tavoitteet ja niiden raportointi, menettelytapaohjeet, ennakkosuostumukset, perustamis- ja osakassopimukset, yhtiöjärjestykset, sopimusriskien hallinta, hallintohenkilöiden valinta, investointien sekä rahoituksen suunnittelu ja valvonta, konsernijohdon muu päätöksenteko sekä omistajaohjauskeskustelut.

1.3.1 VAV-konserni

VAV Yhtymä Oy on Vantaan kaupungin 100-prosenttisesti omistama yhtiö. VAV-konserni koostuu emoyhtiö VAV Yhtymä Oy:stä sekä kolmesta tytäryhtiöstä: VAV Asunnot Oy, VAV Palvelukodit Oy ja VAV-Hoiva-asunnot Oy. Ohessa kuvattuna VAV-konsernin konsernirakenne.

Toiminnan tavoitteista ja niiden toteutumisesta

Oheiseen taulukkoon on koottu Vantaan kaupungin VAV-konsernille asettamat tavoitteet ja niiden toteumat.

1. Talous	Tavoitetaso	Toteuma
Tulostavoite:	Tulos 2 prosenttia liikevaihdosta	2,5 prosenttia
Asuntotuotanto	220	220
Käyttöaste	99 %	99 %
Ylläpitokulut	Maksimi: kiinteistön ylläpidon nousu on pienempi kuin indeksin nousu	Kiinteistön ylläpidon kustannusten nousu oli indeksin nousua pienempi
2. Toiminnallisuus ja laatu	Tavoitetaso	Toteuma
Korjaustoiminta miljoonaa euroa	14,3	11,0

Asiakastyytyväisyys NPS-indeksi ⁶	38	32,4
3. Henkilöstötyytyväisyys	Tavoitetaso	Toteuma
Työtyytyväisyys	Yli vertailuaineiston keskiarvon (3,80)	3,91
Terveysperusteiset poissaolot	3,5 prosenttia	2,9 prosenttia
4. Ympäristövastuu	Tavoitetaso	Toteuma
Sähkön kulutus kWh/m ³	4,6	4,6
Lämpöenergia: kWh/rm ³	41,5	40,85
Veden kulutus m ³ /ahm ²	1,84	1,91
Sekajäte vähenee, suhteellinen osuus kokonaismäärästä	80 prosenttia	77 prosenttia

Kaikki talouteen ja henkilöstötyytyväisyyteen liittyvät tavoitteet toteutuivat. Toiminnan laatuun liittyvistä tavoitteista korjaustoiminta ei toteutunut tavoitellussa laajuudessa. Osittain tähän vaikutti koronapandemia, jonka vuoksi esimerkiksi sisäkorjauksia ei ole päästy tekemään suunnitellusti ja korjauksia on myös ajoittain viivästyttänyt rakennustarvikkeiden saatavuuteen liittyvät ongelmat. Myös laadulliseksi tavoitteeksi asetetusta asiakastyytyväisyyden tasosta jäätiin hieman. Ympäristövastuuseen liittyvissä tavoitteissa päästiin veden kulutusta lukuun ottamatta tavoitetasoihin.

Talous

VAV-konsernin liikevoitto oli vuonna 2021 noin 18,7 miljoonaa euroa. VAV on vuosittain tehnyt kulujen kattamisen jälkeen jäljelle jäävästä voitosta asuintalovarauksen, jolla varaudutaan tulevien vuosien kiinteistöjen korjauksiin.

Asuntotuotanto

Oheisessa taulukossa koottuna VAV:in vuosittainen asuntotuotanto vuosilta 2017–2021.

	2017	2018	2019	2020	2021
Tavoite	355	179	357	0	220

⁶ NPS eli Net Promoter Score on kansainvälisesti käytetyin asiakasuskollisuuden mittari. Se mittaa asiakkaan suosittelemuusluokkua ja tyytyväisyyttä yhden kysymyksen avulla, **Kuinka todennäköisesti suosittelet palvelua / tuotetta kaverillesi tai kollegallesi**

Vuonna 2020 ei valmistunut yhtään asuntoa, johtuen suunnitteluun ja pysäköintiratkaisuihin liittyvistä haasteista. Suunnittelussa haasteena on, että tontit suunnitellaan yleensä korttelikokonaisuuksina, ja prosessissa pitää olla mukana kaikki kokonaisuuteen kuuluvat toimijat/kumppanit ja koko korttelia koskevat ratkaisut (esimerkiksi pysäköintijärjestelyt). Laajojen suunnitteluratkaisujen tekeminen vie aikaa ja lisäksi monitahoisesta toimijajoukosta joku toimija saattaa vetäytyä kesken hankkeen pois, jolloin suunnittelu ja toteutus viivästyvät. VAV:in asuntotuotantoa hidastaa tulevaisuudessa tonttipula sekä mainitut suunnitteluun liittyvät haasteet. Tonttien hinnat ovat rakentamisen kiihtyessä nousseet ja mahdollisten ostotonttien hinta nousee usein niin korkeaksi, että hankkiminen korkotuettua tuotantoa varten ei ole mahdollista.

Korjaustoiminta

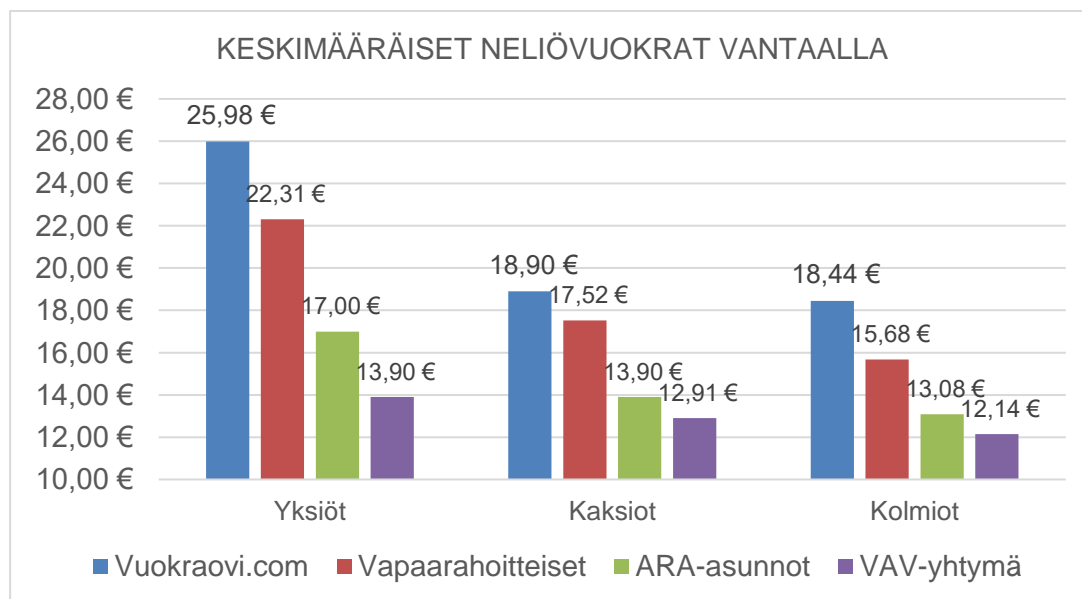
VAV on laatinut 10 vuoden korjaussuunnitelmat joka kiinteistölle. Näiden suunnitelmien mukaisten korjauksien lisäksi tehdään vuosittain erilaisia ylläpitokorjauksia. Arvion mukaan noin 50 prosentilla kiinteistöistä on pieniä tai isoja korjaustarpeita. VAV pyrkii vuosittain pitämään korjausvolyymin korjausvelkaa vastaavalla tasolla. Korjausvelkaa hoidetaan korjausten lisäksi hyvällä ylläpidolla, yksittäisillä kiinteistömyynneillä ja kannustamalla asukkaita hyvään asumiseen.

Jatkossa esimerkiksi energiansäästö tavoitteiden lisääminen vaatii enemmän panostuksia energiansäästökorjauksiin. VAV on arvioinut, että energiansäästö tavoitteen lisääminen 1,2 prosentilla vaatisi vuositasolla noin 6,4 miljoonan euron lisäinvestointeja energiansäästökorjauksiin.

Vuokrataso

Ohessa on verrattu eri vuokranantajien keskimääräisiä neliövuokria Vantaalla⁷.

⁷ Lähteet: Vuokraovi.com, Tilastokeskus, ARA, VAV Yhtymä

Vantaalla sekä ARA-asunnoissa että VAV-yhtymä Oy:n vaparaohitteisissa asunnoissa on vuokrataso selvästi halvempi verrattuna yksityisiin vuokra-asuntoihin.

Asunnonhakijat

Asukkaita VAV Yhtymä Oy:n ja VAV Asunnot Oy:n asunnoissa oli vuoden 2020 lopussa 18 880. Asunnon hakijoita VAV.in asuntoihin vuoden 2020 lopussa oli seuraavasti

VAV Yhtymä Oy: 1 091 hakijaa

VAV Asunnot Oy: 4 719 hakijaa

Uusia hakemuksia VAV:in asuntoihin tulee noin 1 500 kuukaudessa. Näistä hakemuksista vuonna 2020 oli 57 prosentissa hakijana yksi henkilö ja 19 prosentissa 2 henkilöä. Hakijoista asunnon vuonna 2020 sai VAV Yhtymä Oy:n asunnoissa keskimäärin 0,7 prosenttia ja VAV Asunnot Oy:n asunnoissa keskimäärin 1,3 prosenttia. Kiireellisessä ARA-asunnon tarpeessa vuonna 2020 oli 31 prosenttia hakijoista.

Energiatehokkuus, ympäristövastuu ja vastuullisuusraportointi

VAV konserni on omassa strategiassaan sitoutunut toimiin, joissa painotetaan ympäristön kestävyttä. VAV on linjannut omassa strategiassaan muun muassa seuraavia energiatehokkuutta ja resurssiviisautta edistäviä tai sitä tukevia tavoitteita:

- Uudet kiinteistöt rakennetaan ensisijaisesti Joutsenmerkki-kriteerit⁸ täyttävinä
- Korjausrakentamisessa lisätään ympäristön kestävyttä tukevia toimintatapoja
- Laaditaan resurssiviisauden tiekartta (laadittu)
- Erilaiset energiansäästökampanjat asukkaille

Tavoitteiden saavuttamiseksi VAV on liittynyt ETJ+-järjestelmään⁹, jolla luodaan systemaattinen menettely yrityksen energiatehokkuuden analysointiin ja jatkuvaan parantamiseen sekä energiankulutuksen ja kustannusten pienentämiseen. Samoin VAV on liittynyt Kiinteistöalan energiatehokkuussopimuksen vuokra-asuntoyhteisöjen toimenpideohjelmaan (VAETS). VAETS-sopimukset ovat osa vapaaehtoista sopimusmenettelyä, joka kattaa elinkeinoelämän, kunta- ja kiinteistöalan sekä öljyalan. Sopimukset ovat keino toimeenpanna EU:n asettamia energiatehokkuusvelvoitteita. VAETS-ohjelmassa asetetaan mukana oleville toimijoille energiansäästötavoitteita, jotka edellyttävät energiansäästötoimenpiteitä ja tavoitteiden toteutumisen seuranta ja raportointia toimenpiteistä ja tavoitteiden toteutumisesta.

VAV seuraa kuukausittain kiinteistöjen energiankulutusta ja tavoitteena on havaita mahdollisimman nopeasti laite-, käyttötekniset ja järjestelmäviat, jotta ne voidaan korjata pikaisesti. Samalla saadaan tietoa kiinteistöjen säästöpotentiaalista, ja tietoa voidaan hyödyntää kannattavuuslaskelmissa, ja saadaan suunniteltua taloudellisesti kannattavia korjausehdotuksia pitkän tähtäimen korjaussuunnitelmiin.

Vuonna 2020 VAV esitti ensimmäistä kertaa yritysvastuutietonsa GRI-standardien¹⁰ Core vaatimustason mukaan. VAV käsitteli vastuullisuutta raportissaan neljän pääteeman kautta: talous, vastuullisuus työnantajana, asukasturvallisuus sekä kestävä ympäristö ja kiinteistökanta. Pääteemat oli jaettu alateemoihin ja raporttiin oli kerätty kunkin teeman alle niihin liittyviä tavoitteita ja toimenpiteitä.

⁸ [Kriteerit - Page 3 of 3 - Joutsenmerkki](#), tuoteryhmä talot, pientalot

⁹ [ISO 50001 & ETJ+ ENERGIAN HALLINTA finland \(bureauveritas.fi\)](#)

¹⁰ **Global Reporting Initiative** (GRI) on kansainvälinen aloite, jonka tavoitteena on luoda yleisesti hyväksytty toimintamalli yhteiskuntavastuun raportointiin [Global Reporting Initiative – Wikipedia](#)

Johtopäätökset:

Vantaan kaupungin VAV-konsernille asettamat talouden ja toiminnan tavoitteet toteutuivat suurelta osin vuonna 2021. Koronapandemia on vaikuttanut erityisesti VAV-konsernin korjaustoimintaan, joka jäi volyymiltaan selvästi tavoitetasoa alhaisemmaksi. Sisäkorjauksia ei ole pandemian vuoksi päästy tekemään suunnitellusti ja myös tarvikkepula on hidastanut korjaustoimintaa.

VAV:in asuntojen keskivuokrat ovat selvästi alle keskimääräisen markkinavuokran. VAV:in asuntoihin on pitkät jonot ja vain pieni osa hakijoista saa asunnon.

VAV:in strategiassaan linjaamat energiatehokkuuden ja resurssiviisauden tavoitteet tukevat omalta osaltaan Vantaan kaupungin hiilineutraalisuustavoitetta. VAV on laatinut oman resurssiviisauden tiekartan ja erilaiset energiatehokkuustavoitteet ja toimenpiteet ulottuvat sekä uudis- että korjausrakentamiseen. Lisäksi asukkaat pyritään saamaan mukaan energiatehokkuuden parantamiseen erilaisilla energiansäästökampanjoilla.

Epävarmuustekijänä VAV:in toimintaympäristössä on erityisesti tonttipula, joka hidastaa asuntotuotantoa. Myös tonttien suunnittelussa on haasteita, koska suunnittelu tehdään korttelikokonaisuuksina, jolloin on sovittava yhteen monen eri toimijan toiminta ja erilaiset kortteliin liittyvät kokonaisratkaisut (esimerkiksi pysäköintiratkaisut). Myös syksyllä 2021 alkaneella rakennuskustannusten nousulla voi olla vaikutusta asuntotuotantoon.

Suosituks:

Tarkastuslautakunta toteaa, että VAV-konsernilla on tärkeä rooli pienituloisten asumismahdollisuuksien turvaajana. VAV:in tarjoamille kohtuuhintaisen vuokratason asunnoille olisi kysyntää selvästi nykyistä enemmänkin. Lautakunta ilmaisee huolensa siitä, että VAV:in asuntotuotannon on ennakoitu hidastuvan jatkossa etenkin tonttipulan vuoksi. Lautakunta toivoo kaupungin kiinnittävän kaavoituksessaan erityistä huomiota kohtuuhintaisen asuntotuotannon edellytysten parantamiseen, jotta tätä asuntotuotantoa saataisiin lisättyä.

1.4 Kasvupalvelut

1.4.1 Työllisyyspalvelut, työllisyyden kuntakokeilu

Työllisyyspalvelut kaupungin organisaatiossa

Työllisyyspalvelujen palveluyksikkö kuuluu kaupunkistrategian ja johdon toimialaan ja siellä kasvupalvelujen palvelualueeseen. Työllisyyspalvelujen vastuualueena on kaupungin työllisyyden edistäminen ja kehittäminen sekä yhteistyö valtionhallinnon, yritysten ja kolmannen sektorin kanssa.

Työllisyyden kuntakokeilu

Vuonna 2019 Työ- ja elinkeinoministeriö lähetti kuntiin tiedustelun halukkuudesta hakeutua työllisyyden kuntakokeiluun. Vantaan kaupunginhallitus päätti 11.11.2019, että Vantaan kaupunki hakee kyseiseen kokeiluun. Samalla Vantaa teki aiesopimuksen yhteisestä työllisyyden kuntakokeilusta Keravan kaupungin kanssa. Laki työllisyyden kuntakokeilusta tuli voimaan 1.1.2021 ja kuntakokeilu alkoi 1.3.2021.

Kokeilun tarkoituksena on edistää nykyistä tehokkaammin työttömien työnhakijoiden työllistymistä ja koulutukseen ohjautumista sekä tuoda uusia ratkaisuja osaavan työvoiman saatavuuteen. Kokeiluissa asiakaslähtöisyyttä tehostetaan integroimalla työllisyys-, koulutus- sekä sosiaali- ja terveystyöpalvelut entistä tiiviimmin yhteen.

Työllisyyden kuntakokeilun tavoitteista

Kokeilulla pyritään seuraaviin vaikuttavuustavoitteisiin vuosina 2020–2023:

1. Työttömyysasteen aleneminen
2. Työllisyysasteen nosto
3. Työttömyysjaksojen lyheneminen
4. Kokonaisyvinvoinnin nousu
5. Positiiviset talousvaikutukset (verotulojen kasvun ja työmarkkinatuen kuntaosuuden laskun kautta)

Asiakasryhmät

Työllisyyden kuntakokeilussa kuntien asiakkaiksi TE-toimistoilta siirtyivät kokeilualueella asuvat, työttömät työnhakijat, joilla ei ole oikeutta ansiosidonnaiseen työttömyyspäivärahaan, sekä alle 30-vuotiaat ja vieraskieliset työttömät työnhakijat. Vantaa-Kerava alueella tämä tarkoitti yli 18 000 asiakasta työllisyyspalveluille.

Haasteellisin asiakasryhmä Vantaa-Kerava kokeilualueella on pitkäaikaistyöttömät (yhteensä noin 6 800). Tästä ryhmästä on työllisyyspalvelujen arvion mukaan vähän alle puolet henkilöitä, jotka tulisi ensisijaisesti ohjata sosiaali- ja terveyspalveluihin ja tätä kautta mahdollisesti työllistämiseen tai henkilön tilannetta työttömyysturvaa paremmin vastaavaan tukimuotoon, esimerkiksi eläkkeelle tai muuhun perustoimeentulon varmistavaan tukimuotoon.

Resurssit ja organisointi

Työllisyyden kuntakokeiluun osallistuminen toi muutoksia sekä työllisyyspalvelujen organisointiin että henkilöstörakenteeseen. Kokeilun alkaessa työllisyyspalveluihin siirtyi 48 Vantaan palveluksessa olevaa henkilöä. Tässä yhteydessä tehtävät muutettiin viroiksi, koska siirtyviä tehtäviä edellytetään kuntakokeilua koskevan hallituksen esityksen mukaisesti hoidettavan virkasuhteessa. Lisäksi työllisyyspalveluille jäi sosiaali- ja terveysohjaajien tehtäviä ja kuntouttavan työtoiminnan pajatoimintaan liittyviä tehtäviä, joita ei muutettu viroiksi. TE-keskuksesta siirtyi työllisyyspalveluihin 96 virkaa. Osa TE-keskukselta siirtävistä viroista ei ollut täytettynä, mikä alussa hidasti toimintaa. Palvelusta tuli kokeilussa entistä yksilöllisempää ja työllisyyspalvelut organisoitiin uudelleen vastaamaan kuntakokeilun asiakassegmenttejä.

Työttömyystilanteesta Vantaalla

Oheisessa taulukossa on kuvattu työttömyystilanteen kokonaiskehitystä Vantaalla 2019–2021.

Taulukko: Vantaan työttömyystilanteeseen liittyviä vertailulukuja 2019–2021

	2019	2020	2021
Työttömyysaste	8,9 %	15,3 %	12,5 %
Työttömien määrä	10 516	18 568	15 648
Pitkäaikaistyöttömät	2 314	4 115	6 724
Avoimet työpaikat	2 757	1 762	4 125

Työttömien määrä väheni ja työttömyysaste laski Vantaalla vuonna 2021. Tästä huolimatta luvut ovat edelleen melko korkeat ja pitkäaikaistyöttömyys kasvussa. Koko maan talous on lähtenyt elpymään koronapandemian ja sen rajoitusten hellittäessä. Erityisesti palvelualat ja esimerkiksi Vantaalle merkittävä työllistäjä lentokenttäalue liitännäistoimintoinen kärsivät vuonna 2021 edelleen koronarajoituksista, ja tämä heikensi Vantaan työttömyyslukuja.

Vantaa-Kerava työllisyyskokeilun asiakasryhmien työllisyyskehityksestä

Oheisiin taulukoihin on koottu työllisyyden kuntakokeilun asiakasryhmien työllisyyskehityksessä tapahtuneita muutoksia Vantaa-Kerava työllisyyskokeilualueelta. Vertailussa on tilanne maaliskuun alussa 2021, jolloin työllisyyskokeilu alkoi ja viimeisin tilanne, josta vuodelta 2021 oli vertailutietoa saatavilla. Lisäksi mukana on taulukko työttömyyden keston keskiarvosta vuosina 2019–2021.

Taulukko: Alle 30-vuotiaiden työttömien lukumäärä maaliskuu- ja lokakuussa 2021 Vantaa-Kerava kuntakokeilualueella¹¹

	Maaliskuu	Lokakuu
Alle 30-vuotiaat	5 287	4 364
Alle 25-vuotiaat	2 651	2 145
Vieraskieliset alle 30-vuotiaat	1 362	1 243

¹¹ Lähde: TEM työnvälitystilastot

Taulukko: Nuorten ja ulkomaalaisten pitkäaikaistyöttömien lukumääriä Vantaa-Kerava kunta-kokeilualueella¹²

	Maaliskuu	Lokakuu
Alle 30-vuotiaat	763	1 149
Vieraskieliset	755	1 109

Taulukko: Työttömyyden kesto vuorokausina työkokeiluun kuuluvilla asiakkailla 2019–2021¹³

	2019	2020	2021
Vantaa	49	55	60
Kerava	41	63	67

Kokeilun asiakasryhmistä alle 30-vuotiaiden työttömien lukumäärä laski hieman. Pitkäaikaistyöttömien määrän kasvu jatkui 2021. Kehitys noudattelee koko Vantaan työllisyyskehitystä eli tilanne on pitkäaikaistyöttömien määrää lukuun ottamatta kehittynyt hieman positiivisempaan suuntaan. Työttömyyden kesto pitkittyi edelleen vuonna 2021.

Eräs paljon käytetty mittari on myös ”virta työttömyyteen”. Tällä tarkoitetaan sitä, kuinka monta prosenttia asiakkaista on työttömänä esimerkiksi kolme tai kuusi kuukautta työttömyyden alkamisen jälkeen. Heinäkuussa 2021 virta kolmen kuukauden työttömyyteen Vantaa-Kerava työllisyyskokeilualueella oli 53,7 prosenttia ja vuoden 2021 lokakuussa 45,8 prosenttia¹⁴.

Työmarkkinatuen kuntaosuuden kehitys

Oheisesta taulukosta käy ilmi työmarkkinatuen kuntaosuuden kehitys Vantaalla ja Keravalla.

Taulukko: Työmarkkinatuen kuntaosuus 2019–2021 (miljoona euroa)

	2019	2020	2021
Vantaa	17,4	21,87	28,06
Kerava	2,4	2,5	3,0

Pitkäaikaistyöttömien määrän kasvu on luonnollisesti nostanut myös työmarkkinatuen kuntaosuuden menoja vuonna 2021. Työmarkkinatuen kuntaosuuteen sisältyy vuonna

¹² Lähde: TEM työnvälitystilastot

¹³ Lähde: TEM työnvälitystilastot

¹⁴ Lähde: TEM työnvälitystilastot

2021 noin 3 miljoonaa euroa yrittäjille myönnettyä työmarkkinatukea. Kyse on koronatilanteen vuoksi tilapäislainsäädännöllä säädetystä tuesta, johon kunta ei voi vaikuttaa.

Asiakasmäärät, aktivoinnit ja suunnittelumäärät

Asiakkaiden määrä asiantuntijaa kohden oli 245 maaliskuussa 2021. Joulukuussa vastaava luku oli 196. Seuraavassa taulukossa esitetään vertailutietoa eri kuntakokeilualueiden asiantuntijakohtaisista asiakasmääristä vuoden 2021 joulukuulta.

Vertailutaulukko: Asiakkaita/asiantuntija eri kuntakokeilualueilla

	Kuntakokeilun asiakasmäärä alueella	Asiakaskuormitus/asiantuntija
Helsingin kuntakokeilu	47 042	166,3
Pirkanmaan kuntakokeilu	29 359	106,0
Vantaa-Keravan kuntakokeilu	22 551	196,0
Espoon kuntakokeilu	17 892	154,3
Turun seudun kuntakokeilu	17 294	262,0
Oulun seudun kuntakokeilu	15 779	129,3

Kuntakokeilun alkaessa Vantaa-Kerava alueen asiantuntijakohtaiset asiakasmäärät olivat suuria. Tämä johtui osaksi siitä, että TE-keskukselta työllisyyspalveluihin siirtävistä 96 virasta kaikki eivät olleet täytettyinä. Henkilöresurssien puutteet aiheuttivat myös henkilöstön vaihtuvuutta, mikä vaikeutti tilannetta entisestään. Vaikka työntekijöitä saatiinkin rekrytoitua, työhön perehdyttäminen vei puolestaan aikaa ja resursseja. Tilanne Vantaalla on kokeilun alkuvaiheesta parantunut ja tavoitteena on edelleen saada asiantuntijoiden asiakaskuormitusta pienemmäksi.

Kuntakokeilun piiriin kuuluvien aktivointiaste oli maaliskuussa 23,6 prosenttia ja joulukuussa 25,1 prosenttia. Vuoden 2022 tavoitteena on aktivointiasteen nosto 45 prosenttiin. Aktivointiaste tarkoittaa, kuinka moni kuntakokeilun asiakas on aktivoituna jossain palvelussa.

Vantaa-Kerava alueella oli lokakuussa 2021 voimassa olevia suunnitelmia (aktivointi-, työllistymis- ja kotoutumissuunnitelmia) vähän yli 14 prosenttia. Osittain syynä alhaiseen suunnitelmamäärään oli, ettei korona-aikana saatu asiakkaan allekirjoitusta suunnitelmaan. Suunnitelmia oli selvästi enemmän tehtynä, mutta allekirjoituksia on puuttunut. Asiaan on kiinnitetty huomiota ja tammikuussa 2022 voimassa olevia suunnitelmia oli jo noin 27 prosenttia.

Vaikuttavuushanke

Loppuvuodesta 2021 työllisyyspalvelut aloitti vaikuttavuushankkeen yhteistyössä henkilöstöpalveluyhtiön kanssa. Hankkeeseen on valittu satunnaisesti poimittu 750 henkilön kohderyhmä. Ryhmä koostuu alle 30-vuotiaista sekä vieraskielisistä asiakkaista, jotka ovat olleet työttömänä 100–299 päivää. Yhtiö haastattelee hankkeeseen valikoituneet työnhakijat, ja tapaamisen pohjalta luodaan työllistymissuunnitelma. Ensisijaisena tavoitteena on henkilön työllistyminen, mutta mikäli tämä ei ole mahdollista, tarjotaan työnhakijalle monenlaisia räätälöityjä koulutuspaketteja, jotka kasvattavat osaamista ja työllistymisen todennäköisyyttä. Yhtiölle maksetaan palkkio tulosten eli Vantaan kaupungin todennettujen säästöjen perusteella. Kokeilu kestää kesäkuuhun 2023 saakka. Tuloksia seurataan tiiviisti koko kokeilun ajan. Kokeilun vaikuttavuutta seurataan vastaavan verrokkiryhmän avulla.

Asiakastyytyväisyys

Asiakastyytyväisyyden arvosana Vantaa-Kerava työllisyyspalvelujen palveluista oli 2,7 vuonna 2021 (asteikko 1–5, jossa 1 huonoin ja 5 paras arvosana). Tavoitteena on nostaa arvosana vuoden 2022 aikana tasolle 3,5. Vuonna 2021 asiakastyytyväisyyteen vaikutti heikentävästi erityisesti alkuvaiheen resurssipula, joka vaikutti palvelujen saatavuuteen ja sujuvuuteen.

Työllisyyspalvelujen henkilöstön työhyvinvointi

Työllisyyspalvelut teetti henkilöstölleen Työterveyslaitoksen kehittämän Parempi Työyhteisö (ParTy)-kyselyn. Kysely selvitti työntekijöiden mielipidettä neljään asiakokonaisuuteen. Kokonaisuudet olivat henkilöstön hyvinvointi, työn perusedellytykset, työyhteisön toimivuus ja työyhteisön kehittämisedellytykset. Asteikko kussakin asiakokonaisuudessa oli 1–5, jossa 1 huonoin ja 5 paras. Työllisyyspalvelujen tulokset jäivät joka

osa-alueella suomalaisten organisaatioiden keskitasosta. Tuloksia painoi etenkin kuntakokeilun alkuvaiheen henkilöstöpula ja siitä johtunut työstressi. Lisäksi kokeilussa siirtyi työllisyyspalveluihin monta henkilöä TE-keskuksesta, joten myös erilaisten toimintatapojen ja työkuultuurien kohtaaminen aiheutti haasteita työyhteisön toimivuuteen. Resurssitilannetta on saatu parannettua ja johtamisessa kiinnitetään erityistä huomiota työyhteisön toimivuuteen ja työkuultuurien yhteensovittamiseen.

Ajankohtaista

Pohjoismainen työvoimapalvelumalli

Pohjoismainen työvoimapalvelumalli tulee voimaan 2.5.2022. Pohjoismaisessa työvoimapalvelumallissa työnhakija hakee työtä omatoimisesti ja saa työnhakuunsa yksilöllistä tukea entistä aikaisemmassa vaiheessa ja entistä tiiviimmin. Työnhakijan on haettava tiettyä määrää työmahdollisuuksia, jotta oikeus työttömyysturvaan jatkuu. Työllisyyspalveluissa aloitettiin työvoimapalvelumallia tukevien prosessien rakentaminen jo loppuvuodesta 2021.

Työvoimapalvelumallissa palvelut painottuvat työttömyyden kolmeen ensimmäiseen kuukauteen. Työllisyyspalvelujen pitää tavata työttömäksi jäänyt kahden viikon välein ensimmäisen kolmen työttömyyskuukauden aikana. Haastetta mallissa aiheuttaa se, että palveluprosessi on hyvin tiukasti määrätty lainsäädännössä eikä työllisyyspalveluilla ole mahdollisuutta käyttää harkintaa resurssien kohdentamisessa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus

Vuoden 2023 alusta sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä työllisyyspalvelujen sosiaali- ja terveydenhoitajat ja kuntouttavan työtoiminnan palvelut siirtyvät Vantaan -Keravan hyvinvointialueelle. Pitkäaikaistyöttömissä on runsaasti henkilöitä, jotka tarvitsevat hyvinvointialueelle siirtyviä palveluja, joten palveluketjujen toimivuus ja kuntouttavan työtoiminnan palvelujen säilyminen myös siirtymisen jälkeen on hyvin tärkeää. Työllisyyspalvelut ja hyvinvointialue valmistelevat yhteistyössä, miten kuntouttava työtoiminta vuoden 2023 alkaessa järjestetään. Työllisyyspalvelut on painottanut valmisteluissa kuntouttavan työtoiminnan merkitystä ja toivoo, että kuntouttavan työtoiminnan palvelut säilyisivät ennallaan.

TE-palvelujen siirto kunnille 2024

TE-palvelut siirtyvät kokonaan kunnille 2024. Palvelujen siirron myötä kunnille on tulossa rahoitukseen liittyviä haasteita, sillä tämän uudistuksen myötä kunta joutuu työmarkkinatuen kuntaosuuden maksajaksi jo, kun työttömän työttömyys on kestänyt 100 päivää (nykyisin 300 päivää). Lisäksi kunnan rahoitusvastuu ei katkea pitkäaikaistyöttömän päästyä jonkin työvoimapalvelun piiriin, vaan työtön pitää saada työllistettyä, jotta kunnan rahoitusvastuu katkeaisi.

Johtopäätökset:

Vantaan työllisyyspalvelujen toimintaympäristö muuttui merkittävästi, kun kuntien työllisyyden kuntakokeilu alkoi maaliskuussa 2021. Vantaa ja Kerava olivat hakeneet työllisyyden kuntakokeiluun ja tehneet aiesopimuksen yhteisestä työllisyyden kuntakokeilusta. Kuntakokeilussa kuntien asiakkaisiksi TE-toimistoilta siirtyivät kokeilualueella asuvat, työttömät työnhakijat, joilla ei ole oikeutta ansiosidonnaiseen työttömyyspäivärahaan, sekä alle 30-vuotiaat ja vieraskieliset työttömät työnhakijat. Työllisyyspalveluille tuli näin yli 18 000 uutta asiakasta ja samalla TE-toimistoilta siirtyi työllisyyspalveluille resursseja. Työllisyyspalvelujen organisaatiota ja palvelukokonaisuuksia muokattiin uusien asiakassegmenttien pohjalta. Tarkoituksena on tarjota entistä yksilöllisempää ja monipuolisempaa palveluohjausta asiakkaille. Alkuvaiheessa haastetta toiminnalle toi TE-hallinnosta siirtyvän resurssin vaje ja työvoiman suuri vaihtuvuus, jonka vuoksi palveluohjausta ei päästy tarjoamaan täysipainoisesti. Vuoden edetessä rekrytoitiin ja perehdytettiin uusia työntekijöitä, mikä hidasti toimintaa. Lisäksi koronrajoitukset aiheuttivat viiveitä täysipainoiselle palveluohjaukselle. Alkuvaiheen vaikeudet heikensivät sekä asiakastytyvääsyyttä että työtytyvääsyyttä. Loppuvuodesta 2021 resurssitilanne oli jo parempi, asiantuntijakohtaiset asiakasmäärät laskivat ja palveluohjaus tehostui. Samalla yhä enemmän asiakkaita on saatu aktivoitua työllistämistä tukevien palvelujen piiriin ja myös työllistämissuunnitelmien määrät ovat kasvussa. Lisäksi työllisyyspalveluissa on lähdetty hakemaan uusia toimintatapoja työllisyyden kehittämiseksi yhteistyöprojektissa henkilöstöpalveluyhtiön kanssa.

Ratkaiseva tekijä työllisyystavoitteiden toteutumiselle on, että talouden toipuminen koronapandemian vaikutuksista jatkuu. Vantaalla varsinkin tärkeän palvelusektorin elpymisellä on keskeinen rooli työllisyyden paranemisessa. Vuoden 2021 aikana kokonais-

työllisyystilanne Vantaalla parani. Tämän myötä myös monissa työllisyyskokeilun asiakasryhmissä tapahtui positiivista kehitystä. Erityisen haastava ryhmä on pitkäaikaistyöttömät, joita oli vuoden 2021 lopussa noin 6 700. Määrä kasvoi vuoden 2021 aikana ja on edelleen kasvussa. Tästä ryhmästä työllisyyspalvelujen arvion mukaan monet tarvitsevat sosiaali- ja terveystyöpalveluitä ohjautuakseen mahdolliseen työllistymiseen tai työttömyysturvaa sopivampaan tukimuotoon.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksella on vaikutusta myös työllisyyspalveluihin. Vuoden 2023 alusta työllisyyspalvelujen kaikki sosiaali- ja terveydenhoitajat ja kuntouttavan työtoiminnan palvelut siirtyvät työllisyyspalveluista Vantaa-Kerava hyvinvointialueelle. Erityisesti pitkäaikaistyöttömissä on monia kyseisiä palveluja tarvitsevia. Työllisyyspalvelut ja hyvinvointialue valmistelevat yhteistyössä, miten nykyisten palveluketjujen toimivuus ja kuntouttavan työtoiminnan palvelujen jatkuminen voidaan varmistaa niiden hyvinvointialueelle siirtymisen jälkeen.

Vuoden 2022 toukokuussa työllisyyspalveluihin tulee jälleen muutoksia, kun siirrytään pohjoismaiseen työllisyyspalvelumalliin. Mallissa painottuvat asiakkaalle heti työttömyyden alkuvaiheessa annettava yksilöllinen ja intensiivinen tuki. Vuonna 2024 TE-palvelut on tarkoitus siirtää kokonaan kuntien hoidettavaksi. Uudistus tuo mukanaan kunnille suuren rahoitushaasteen, sillä uudistuksen myötä kunta joutuu työmarkkinatuen kuntaosuuden maksajaksi jo, kun työttömän työttömyys on kestänyt 100 päivää (verrattuna nykyiseen 300 päivään).

Suositukseset:

Tarkastuslautakunta toteaa, että työllisyyden kuntakokeilu on asettanut työllisyyspalveluille suuren haasteen, sillä kokeilussa siirtyneisiin asiakasryhmiin kuuluu hyvin haasteellisia työllistettäviä. Alkuvaikeuksien jälkeen toiminnan volyymit ovat kasvussa (asiakkaiden aktivointimäärien ja työllistämissuunnitelmamäärien kasvu) ja palveluohjausta päästään nyt tekemään selvästi tehokkaammin. Toiminnan ja sen vaikutusten arviointi on tässä vaiheessa vaikeaa, koska kyseessä on kunnille uusi toiminta, jota resurssivaje ja koronapandemia hidastivat etenkin alkuvaiheessa. Loppuvuodesta 2021 päästiin täysipainoiseen palvelutoimintaan. Lisäksi, vaikka työllisyyskokeilussa

asiakasryhmät saavat nyt entistä tehokkaampaa palveluohjausta, tavoiteltuun asiakkaiden työllistymisen parantumiseen vaikuttaa ratkaisevasti myös talouden kehitys ja sen heijastusvaikutukset työllisyystilanteeseen.

Tarkastuslautakunta suosittelee, että työllisyyspalveluissa jatketaan nyt saatujen kokemusten perusteella toiminnan kehittämistä ja haetaan myös mahdollisuuksia henkilöstöpalveluyhtiön kanssa aloitetun yhteistyön kaltaisiin uudenlaisiin palveluratkaisuihin.

2 SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLTO

2.1 Terveyspalvelut

2.1.1 Terveysasemapalvelut

Terveysasemapalveluissa edistetään kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia ennaltaehkäisemällä ja hoitamalla sairauksia. Terveysasemia on seitsemän. Terveysasemien palvelutarjontaan kuuluvat lääkärin, sairaan- ja terveydenhoitajan, sekä tarpeen mukaan kuntoutuspalvelujen puhe-, toiminta-, fysio- ja ravitsemusterapeuttien vastaanotot. Terveysasemilla toimivat tartuntatauti-, hygienia-, diabetes- ja jalkaterapiayksiköt, ehkäisy- ja perhesuunnitteluneuvola, mahasuolikanavan täyhystysyksikkö sekä Koivukylän terveysasemalle keskitetty hoitotarvikejakelu. Tartuntatauti- ja hygieniayksikkö sisältää myös pandemian aikaisen tartunnanjäljityksen. Lisäksi pandemian aikana toimii infektioasema ja 1.10.2021 alkaen infektiovastaanotot Martinlaakson, Myyrmäen, Tikkurilan, Koivukylän ja Korson terveysasemilla.

Kuva: Sakari Manninen

Keskeiset tavoitteet

- Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus paranevat siten, että lääkärin kiireettömälle vastaanotolle pääsee 14 vuorokaudessa ja terveysasemien puhelinpalvelu vastaa viidessä minuutissa.
- Asiakas saa laajemman palvelukokonaisuuden eri ammattiryhmiä monipuolisesti hyödyntämällä.
- Asiakas pääsee sujuvasti oikealle ammattilaiselle ja sopivaan palveluun asiakassegmentoinnilla.
- Henkilöstön osaaminen lisääntyy painopistealueina digitaalisuus, Apotti ja urapolut.
- Resurssien hallinnan ja työkuorman hallinnan kehittäminen.

Talouden tavoitteet

Kaupunginvaltuustoon nähden sitova talouden tavoite on toimialatasoinen. Terveysasemapalvelujen tulot vuonna 2021 olivat 2,6 miljoonaa euroa (0,5 miljoonaa euroa alle talousarvion) ja menot 44,7 miljoonaa euroa (1,6 miljoonaa euroa yli talousarvion).

Vuonna 2021 talouden haasteita olivat terveyskeskuspäivystys, diabeteksen hoitotarvikejakelu ja vuokralääkäripalvelujen ostot. Pandemian aiheuttamat rokotustoiminnan, tartunnan jäljityksen ja testaustoiminnan kustannukset valtio korvasi täysimääräisesti.

Henkilöstö, sairauspoissaolot ja työtyytyväisyys

Vuonna 2021 terveysasemilla oli 124 lääkärivakanssia ja 153 sairaan-/terveydenhoitajan vakanssia. Elokuun lopussa sairaanhoitajavakansseista täytettyinä oli 94 prosenttia ja terveydenhoitajavakansseista jopa 97 prosenttia. Lääkärivakanssien täyttöaste oli jonkin verran alhaisempi, 80,3 prosenttia. Terveysasemille on saatu 13 irrallista lääkärivakanssia, joihin voidaan palkata valmistuvia lääkäreitä suorittamaan terveysasemaharjoittelua. Vakanssien täyttöasteen suhteen tilanne on parempi kuin toimialalla keskimäärin. Toimialatasoinen vakanssien täyttöaste vuonna 2021 oli 90 prosenttia (2020: 91 % ja 2019: 93 %).

Henkilöstön saatavuuden näkökulmasta kriittisiä ammattiryhmiä ovat lääkärit, sairaan- ja terveydenhoitajat sekä uutena ryhmänä puheterapeutit. Lääkäreiden saatavuus vaihtelee terveysasemittain. Osa terveysasemista toimii opetusterveysasemina, joissa uusille lääkäreille on tarjolla enemmän ohjausta ja tukea. Haasteellisempi tilanne on silloin, jos terveysasemalla ei ole vakinaista ylilääkärin viran hoitajaa. Lääkäreiden saatavuudessa ei ole havaittavissa suuria eroja verrattuna Helsinkiin ja Espooseen. Vantaalla lääkäreiden rekrytointia on tehostettu muun muassa panostamalla suoriin puhelinyhteydenottoihin, oppilaitosyhteistyöhön ja työnantajakuivan kehittämiseen.

Vuoden 2020 Kunta10-tutkimuksen mukaan henkilöstöön kohdistuvat uhka- ja väkivaltatilanteet ovat lisääntyneet. Uhka- ja väkivaltatilanteita esiintyy yleensä sitä enemmän, mitä suuremmasta yksiköstä on kyse. Tilanteita käsitellään säännöllisesti ja ratkaisuvaihtoehtoja pohditaan yhdessä henkilöstön kanssa. Jokaisessa toimipisteessä on käytössä hälytysjärjestelmä uhka- ja väkivaltatilanteita varten sekä tarpeen mukainen paikallisvartiointi. Lisäksi asiakasmääriä voidaan rajoittaa. Mielenterveysongelmien lisääntyminen korona-aikana näkyy myös toimipisteiden arjessa.

Alla olevassa taulukossa on esitetty terveystalvelujen henkilöstön sairauspoissaoloprosentin kehitys vuosina 2018–2021. Sairauspoissaolot ovat kehittyneet seuranta-jakson aikana vaihtelevasti. Kaupunkitasolla sairauspoissaoloprosentti vuonna 2021 oli 4,38.

Terveystalvelujen henkilöstön sairauspoissaoloprosentin kehitys vuosina 2018–2021.

2018	2019	2020	8/2021
3,9 %	3,2 %	3,6 %	4,2 %

Alla olevaan taulukkoon on koottu ulkoisen lähtövaihtuvuuden kehitys kaupunkitasolla, sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla sekä terveystalveluissa vuosina 2018–2021. Kaupunkitasolla lähtövaihtuvuus on ollut laskussa jo usean vuoden ajan, poikkeuksena vuosi 2021. Vuonna 2020 terveystalvelujen lähtövaihtuvuus on ollut poikkeuksellisen alhainen. Muina vuosina lähtövaihtuvuus on noudatellut koko kaupungin ja toimialan yleistä tasoa. Lähtövaihtuvuusprosentissa ei huomioida määräaika-

sia. Suurin osa terveystalvelujen henkilöstöstä on vakituisia. Terveystalvelujen läh-tövaihtuvuudesta suurin osa selittyy henkilöiden irtisanoutumisella kaupungin palve-luksesta.

Ulkoisen läh-tövaihtuvuusprosentin kehitys vuosina 2018–2021.

Vuosi	Koko kaupunki	Sosiaali- ja terveyden- huollon toimiala	Terveystalvelut
2021	8,9	12,92	7,2 (8/2021)
2020	7,2	9,65	5,7
2019	7,9	10,96	7,8
2018	8,2	10,23	10,3

Asiakaspalaute

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakaspalautejärjestelmä koostuu 1) jatkuvasta, välit-tömästä asiakaspalautteesta, 2) kohdennetuista asiakaskyselyistä ja 3) lakisäätei-sestä asiakaspalautteesta. Asiakaspalautteet ovat osa johdon seurantajärjestelmää ja palvelujen laadunhallintaa. Palautteet käsitellään johtoryhmissä ja henkilöstön kanssa. Palautteiden perusteella toimintaa kehitetään palvelun jatkuvan parantami-sen periaatteella. Esimerkiksi terveystalvelujen puhelinpalvelua on uudistettu, kohdis-tettu opasteita sekä kohdennettu vastaanottoaikoja ja palvelumuotoja kysynnän mu-kaan. Terveystalvelupalveluissa on helmikuusta 2021 alkaen kokeiltu asiakaspalaut-teen keräämistä tekstiviestikutsuin. Tekstiviestikutsuja lähetetään vastaanotoilla käy-neille asiakkaille kuukausittain siten, että kaikista palvelukokonaisuuksista kerätään palautetta vähintään kahdesti vuodessa. Positiivista palautetta ovat saaneet esimer-kiksi ajanvarauksen helppous ja henkilöstön ammattitaito.

Hoitotakuu

Hoitotakuu turvaa kuntalaisen pääsyn hoitoon lakisääteisessä ajassa. Hoitotakuun mukaan kuntalaisen on saatava yhteys terveydenhuoltoon arkisin välittömästi virka-aikana. Terveydenhuollon ammattilaisen tekemä hoidon tarpeen arviointi on tehtävä viimeistään kolmantena arkipäivänä yhteydenotosta. Kiireetön hoito on saatava vii-meistään kolmen kuukauden kuluessa. Hoitotakuun tiukennusta koskeva hallituksen

esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle keväällä 2022. Hoitotakuun tiukennus lyhentiä kiireettömään hoitoon pääsyn määräajan kolmesta kuukaudesta seitsemään päivään. Muutos astuisi voimaan hyvinvointialueuudistuksen jälkeen 1.4.2023.

Vuonna 2021 puheluihin vastattiin keskimäärin 9 minuutin kuluessa. Takaisinsoiton valinneille soitettiin keskimäärin alle viidessä tunnissa. Kokonaisvastausprosentti oli 78,5 prosenttia. Asiakkaan asioita yritetään hoitaa mahdollisimman hyvin ensiyhteydenotossa, jolloin vastaanottokäynnille ei välttämättä ole tarvetta.

Kiireettömässä asiassa omalääkärin vastaanotolle pääsi keskimäärin 55 vuorokauden kuluessa (keskimääräinen kuukausittainen vaihteluväli 35–85 vuorokautta). Lyhyimmät odotusajat olivat Länsimäen terveysasemalla ja pisimmät Myyrmäen terveysasemalla. Potilailla, joilla ei ole nimettyä omalääkärinä, odotusaika oli keskimäärin 83 vuorokautta. Potilaat, joilla ei ole nimettyä omalääkärinä, voivat hakeutua mille tahansa terveysasemalle. Hoitotakuujonoon ohjautuvat maksusitoumusasiakkaat sekä asiakkaat, joita ei heti ensi yhteydenotossa voida ohjata hoitoon. Syyskuussa 2021 hoitotakuujonossa oli 678 asiakasta. Vähiten asiakkaita hoitotakuujonossa oli Länsimäen terveysasemalla ja eniten Myyrmäen terveysasemalla.

Potilaat, joilla on nimetty omalääkäri, pääsevät vastaanotolle keskimäärin nopeammin kuin potilaat, joilla ei ole omalääkärinä. Omalääkärin saamiselle on kriteeristö, esimerkiksi vaikea seurantaa vaatia sairaus. Käytettävissä olevat resurssit eivät mahdollista omalääkärin nimeämistä jokaiselle vantaalaiselle. Hoidonjatkuvuus on haaste, jos hoitava lääkäri vaihtuu tapaamiskerroittain.

Johtopäätökset:

Koronapandemia näkyi monella tavalla vuoden 2021 toiminnassa ja taloudessa. Resursseja keskitettiin pandemian hoitoon, tartunnanjäljitykseen ja rokotuksiin. Kaupungin palvelujen ollessa rajoitetusti auki, muilta toimialoilta siirrettiin väliaikaisesti terveydenhuollon koulutuksen saanutta henkilöstöä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviin.

Toimialan pandemiameinojen ja -korvausten seuranta on keskitetty terveystalouteen. Talousraportoinnin ja seurannan avulla pystytään luotettavalla tavalla osoittamaan koronan aiheuttamat suorat lisäkustannukset. Merkittävimmät lisäkustannukset muodostuivat koronanäytteenotosta, -rokotuksista, tartunnanjäljityksestä sekä lentokentän terveysturvallisuustoiminnasta. Valtio korvaa aiheutuneet kustannukset täysimääräisesti.

Perusterveydenhuollon kiireettömään hoitoon pääsy on toteutunut pääosin hoitotakuun puitteissa haastavasta koronatilanteesta huolimatta. Hoitotakuutilastot ottavat huomioon vain ajan saaneet asiakkaat. Omalääkärille pääsi keskimäärin 55 vuorokaudessa. Potilailla, joilla ei ole nimettyä omalääkärää, odotusaika oli keskimäärin 83 vuorokautta. Potilaat, joilla ei ole omalääkärää, joutuvat keskimäärin odottamaan hoitoon pääsyä pidempään, mutta voivat toisaalta valita käyttämänsä terveysaseman ja siten nopeuttaa hoitoon pääsyään. Hoitojonojen purkamiseksi ja palvelujen ylläpitämiseksi on muun muassa lisätty resursseja, kehitetty asiakasohjausprosessia ja hyödynnetty ostopalvelua. Piilevästä kysynnästä ei ole täsmällistä tietoa.

Henkilöstön saatavuuden näkökulmasta kriittisiä ammattiryhmiä ovat lääkärit, sairaanhoitajat ja terveydenhoitajat. Elokuun lopussa sairaanhoitajavakansseista oli täytettyinä 94 prosenttia ja terveydenhoitajavakansseista jopa 97 prosenttia. Lääkärivakansseista täytettyinä oli noin 80 prosenttia. Lääkäreiden saatavuus vaihtelee terveysasemittain. Opetusterveysasemina toimivissa yksiköissä uusille lääkäreille on tarjolla enemmän ohjausta ja tukea. Tällöin lääkäreiden saatavuuskin on parempi. Naapurikaupunkien välisissä vertailuissa ei ole havaittu suuria eroja lääkäreiden saatavuudessa. Vantaalla lääkirikrytoinnissa hyödynnetään suoria puhelinyhteydenottoja, oppilaitosyhteistyötä ja työnantajakuvan kehittämistä.

Huolestuttavaa on, että uhka- ja väkivaltatilanteet ovat lisääntyneet. Uhka- ja väkivaltatilanteita esiintyy yleensä sitä enemmän, mitä suuremmasta yksiköstä on kyse. Jokaisessa toimipisteessä on käytössä hälytysjärjestelmä uhka- ja väkivaltatilanteita varten sekä tarpeen mukainen paikallisvartiointi. Myös asiakasmääriä voidaan rajoittaa. Mielenveysongelmien lisääntyminen pandemian aikana näkyy toimipisteiden arjessa.

Suosituks:

Tarkastuslautakunta pitää erittäin tärkeänä, että hoitoon pääsyä nopeutetaan kaikin käytettävissä olevin keinoin, ottaen huomioon valmisteilla olevat lainsäädäntömuutokset. Pelkkä vastaanotolle pääsy ei kuitenkaan ole riittävää, vaan asiakkaan tulisi myös saada tarvitsemansa apu oikea-aikaisesti ja tehokkaasti.

Tarkastuslautakunta pitää henkilöstöön kohdistuvien uhka- ja väkivaltatilanteiden lisääntymistä erittäin huolestuttavana. Henkilöstölle on taattava turvalliset työskentelyolosuhteet.

2.1.2 Ennaltaehkäisevä terveydenhuolto

Ennaltaehkäisevän terveydenhuollon palvelut edistävät ja tukevat raskaana olevan naisen, lapsen, nuoren sekä koko perheen terveyttä ja hyvinvointia. Äitiys- ja lastenneuvolapalvelut sekä perheohjaus tuotetaan kahdeksassa neuvolassa sekä niiden yhteisessä puhelinpalvelussa. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toiminnot järjestetään noin 80 oppilaitoksessa.

Keskeiset tavoitteet

- Asiakkaat saavat ennaltaehkäisevän terveydenhuollon lakisääteiset palvelut laadukkaasti.
- Asiakkaan ongelmien tunnistaminen ja hoito varhentuu lisäämällä vaikuttavien työmenetelmien käyttöä.
- Palvelujen asiakaslähtöisyys vahvistuu ja yksilöllisen tarpeen mukaiset käynnit lisääntyvät.
- Perhekeskustoiminnan moniammatillinen työ paranee ja toimintaa tukevat tilaratkaisut on kartoitettu.
- Asiakkaan asiointi helpottuu ja omahoito paranee sähköisen asioinnin mahdollisuuksia parantamalla.
- Työntekijöiden osaaminen vahvistuu asiakastarpeita vastaavasti.
- Henkilökunnan työhyvinvointi lisääntyy ja valmentava esimiestyö edistyy.

Talouden tavoitteet

Kaupunginvaltuustoon nähden sitova talouden tavoite on toimialatasoinen. Ennaltaehkäisevän terveydenhuollon tulot vuonna 2021 olivat 93 000 euroa (18 000 euroa yli talousarvion) ja menot 12,8 miljoonaa euroa (0,1 miljoonaa euroa yli talousarvion).

Henkilöstö, sairauspoissaolot ja työtyytyväisyys

Alla olevassa taulukossa on esitetty ennaltaehkäisevän terveydenhuollon henkilöstön lukumäärien kehitys ammattiryhmittäin vuosilta 2018–2021. Vakanssien täyttöaste on vaihdellut seurantajakson aikana 86–95 prosentin välillä. Tyhjänä olleita vakansseja oli vuonna 2021 yhteensä 14. Alkuvuonna 2022 tilanne on hieman parantunut. Kriittisen ammattihenkilöstön saatavuudessa on edelleen haasteita. Toimialan veto- ja pitovoimaa on vahvistettava.

Henkilöstömäärän kehitys vuosina 2018–2021.

	2018	2019	2020	2021
Vakanssien määrä yhteensä	175	180	189	189
koulu-/neuvolalääkäri	13	16	19	19
terveydenhoitaja	141	143	146	146
perheohjaaja	9	9	9	9
osastonhoitaja	5	5	7	7
apulaisosastonhoitaja	4	4	4	4
ylilääkäri	2	2	2	2
palvelupäällikkö	1	1	1	1
joista tyhjiä vakansseja	26	19	12	14
koulu-/neuvolalääkäri	1	2	2	2
terveydenhoitaja	20	15	8	10
perheohjaaja	1	0	0	0
osastonhoitaja	1	0	0	0
apulaisosastonhoitaja	2	2	2	2
ylilääkäri	0	0	0	0
palvelupäällikkö	1	0	0	0
Vakanssien täyttöaste	86	91	95	95

Henkilöstön työhyvinvointia seurataan muun muassa kahden vuoden välein tehtävällä Kunta10-tutkimuksella ja kuukausittain toteutettavalla Fiiliskyselyllä. Tulokset käsitellään yksiköissä ja niiden perusteella kehitetään työolosuhteita yhdessä henkilöstön kanssa.

Vantaalla asiakaskunnasta iso osa on eri kulttuuritaustoista tulevia perheitä. Henkilöstön kulttuurien tuntemusta on lisätty koulutuksella. Lisäksi käytössä on esimerkiksi

Moniku-malli, jolla eri kulttuuritaustoista tulevia perheitä ja vanhempia tuetaan lasten kasvatuksessa vieraassa kieli- ja kulttuuriympäristössä. Monikulttuurisuuden huomiointiin tullaan jatkossa kiinnittämään entistä enemmän huomiota.

Alla olevassa taulukossa on kuvattu henkilöstön sairauspoissaoloprosentin kehitys vuosina 2018–2021. Sairauspoissaolot ovat laskeneet seurantajakson aikana.

Vuonna 2019 sairauspoissaoloprosentti on ollut poikkeuksellisen alhainen.

Sairauspoissaoloprosentin kehitys vuosina 2018–2021.

2018	2019	2020	2021
3,83 %	2,75 %	3,56 %	3,48 %

Alla olevassa taulukossa on ulkoisen lähtövaihtuvuuden kehitys kaupunkitasolla, sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla sekä ennaltaehkäisevässä terveydenhuollossa vuosina 2018–2021. Kaupunkitasolla lähtövaihtuvuus on ollut laskussa jo usean vuoden ajan, poikkeuksena vuosi 2021. Ennaltaehkäisevän terveydenhuollon osalta vuosien 2019 ja 2020 lähtövaihtuvuus on ollut poikkeuksellisen alhainen.

Ulkoisen lähtövaihtuvuuden kehitys prosentteina vuosina 2018–2021.

Vuosi	Koko kaupunki	Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala	Ennaltaehkäisevä terveydenhuolto
2021	8,9	12,92	8,11
2020	7,2	9,65	2,78
2019	7,9	10,96	2,3
2018	8,2	10,23	8,24

Asiakaspalaute

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakaspalautejärjestelmä koostuu 1) jatkuvasta, välittömästä asiakaspalautteesta, 2) kohdennetuista asiakaskyselyistä ja 3) lakisääteisestä asiakaspalautteesta. Asiakaspalautteet ovat osa johdon seurantajärjestelmää ja palvelujen laadunhallintaa. Palautteet käsitellään johtoryhmissä ja henkilöstön kanssa. Palautteiden perusteella kehitetään toimintaa jatkuvan parantamisen periaatteella.

Helmikuusta 2021 alkaen asiakaspalautetta on kerätty kuukausittain lähettämällä kuluun viikon asiakkaille tekstiviestikutsu osallistua asiakastyytyväisyyskyselyyn. Neuvoloissa palaute on ollut pääsääntöisesti positiivista. Vastaajista noin 70 prosenttia on ollut tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä saamaansa palveluun. Koulu- ja opiskelu-terveydenhuollossa vastausaktiivisuus on jäänyt hyvin matalaksi. OmaVantaa-asiointipalvelussa jätettiin 57 ennaltaehkäisevää terveydenhuoltoa koskevaa palautetta. Palautteista 16 (28 %) oli positiivista koskien esimerkiksi palvelun laatua ja asiakkaan kohtaamista. Negatiivinen palaute liittyi useimmin palvelujen saatavuuteen, verkkosivujen toimivuuteen ja yksittäisiin asiakaspalvelutilanteisiin.

Koronaviruspandemia

Pandemia on vaikuttanut ennaltaehkäisevään terveydenhuoltoon monella tavalla. Yksiköistä on siirretty henkilöstöä pandemiotehtäviin, kuten rokotustoimintaan ja tartunnan jäljitykseen. Pandemian vaikutukset ovat näkyneet myös henkilöstön poissaoloissa. Henkilöstön saatavuusongelmat lisäsivät ostopalvelujen ja vuokratyövoiman käyttöä.

Suurin osa lapsista ja nuorista voi hyvin. Kokonaisuutena tarkasteltuna asiakkaiden palvelutarpeet ovat kuitenkin lisääntyneet. Osalle lapsista ja nuorista on myös kasautunut monia haasteita. Palvelu- ja hoitovajeen kattaminen sekä hyvinvoinnin vahvistaminen edellyttävät palvelutuotannon lisäämistä lisäresursoinnilla ja tehostamalla palvelupolkuja. Palvelupolkuja on tärkeää tehostaa kaupungin eri palvelualueiden välillä sekä kaupungin eri toimintojen ja erikoissairaanhoidon välillä. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöön on pandemian aikana kohdistunut poikkeuksellinen psykososiaalinen kuormitus. Kuormituksen vähentäminen edellyttää toimenpiteitä myös pandemian jälkeen.

Vastaanotolle pääsy

Ennaltaehkäisevän terveydenhuollon palveluissa pystytään yleensä tarjoamaan vastaanottoaika. Ajoittain kiireettömille vastaanotoille pääsyssä on kuitenkin ollut viivettä, ja asiakas on joutunut jonottamaan palvelua. Kiireellinen palvelu on järjestetty kaikissa tapauksissa viiveettä. Henkilöstömitoitus eri yksiköissä suunnitellaan asiakas-

määrien mukaisesti. Tarvittaessa henkilöstöä siirretään eri yksiköiden välillä. Palvelukysynnässä ovat näkyneet myös muiden yksiköiden kuormitustilanne ja henkilöstövajheet.

Vuoden 2022 alussa ennaltaehkäisevän terveydenhuollon lääkäritilanteessa ja ostopalveluissa on ollut haasteita. Haasteiden vuoksi kiireetöntä terveystarkastusaikaa lastenneuvolaan jonottaa 300 lasta. Asiakkaisiin otetaan yhteyttä, kun vastaanottoaikoja vapautuu. Palvelu- ja hoitovajeen kattamiseksi toimialan on käytettävä vuokrahenkilöstöä ja maksusitoumuksia yksityissektorille.

Hyvinvointialueuudistus

Hyvinvointialueuudistuksessa ennaltaehkäisevän terveydenhuollon palvelut siirtyvät osaksi hyvinvointialuetta 1.1.2023 alkaen.

Ennaltaehkäisevä terveydenhuolto osallistui vuonna 2021 hyvinvointialueuudistustyöhön osana Tulevaisuuden sotekeskus -kehittämishanketta. Hankkeessa suunnitellaan tulevien perhekeskusten toimintaa. Ennaltaehkäisevän terveydenhuollon toimijat tekevät jatkossakin tiivistä yhteistyötä kuntiin jäävien palvelujen kanssa. Koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa toteutetaan jatkossakin kouluilla ja oppilaitoksissa. Tulevalle yhteistyölle on olemassa jo rakenteita, kuten alueelliset opiskeluhuollon ohjausryhmät, joita kehitetään edelleen hyvän yhteistyön varmistamiseksi.

Johtopäätökset:

Pandemian vaikutukset ovat näkyneet ennaltaehkäisevässä terveydenhuollossa monin tavoin. Henkilöstöä on ajoittain siirretty pandemiotehtäviin, kuten rokotustoimintaan ja tartunnanjäljitykseen. Henkilöstön saatavuusongelmat näkyvät ostopalvelun ja vuokratyövoiman käytön kasvuna. Vastaanotoille pääsystä on ajoittain esiintynyt viiveitä.

Asiakkaiden palvelutarpeet ovat lisääntyneet. Koronan vaikeuttaman palvelu- ja hoitovajeen kattaminen edellyttää palvelutuotannon lisäämistä. Lisäksi palvelupolkuja on tärkeää tehostaa kaupungin eri palvelualueiden välillä sekä kaupungin eri toimintojen ja erikoissairaanhoidon välillä. Henkilöstömitoitus eri yksiköissä suunnitellaan asia-

kasmäärien mukaisesti. Tarvittaessa henkilöstöä siirretään eri yksiköiden välillä. Palvelukysynnässä ovat näkyneet myös muiden yksiköiden kuormitustilanne ja henkilöstövajeet.

Vantaalla eri kulttuuritaustoista tulevat perheet muodostavat ison osan asiakaskunnasta. Henkilöstön kulttuurien tuntemuksen tarve on korostunut ja sitä on lisätty koulutuksella. Työssä hyödynnetään myös Moniku-mallia, jolla eri kulttuuritaustoista tulevia tuetaan lasten kasvatuksessa vieraassa kieli- ja kulttuuriympäristössä.

Hyvinvointialueuudistukseen on varauduttu luomalla rakenteita tulevalle yhteistyölle. Ennaltaehkäisevä terveydenhuolto on osallistunut aktiivisesti Tulevaisuuden sotekeskus -hankkeeseen, jossa suunnitellaan tulevien perhekeskusten toimintaa.

Suosituks:

Henkilöstön saatavuusongelmat näkyvät ostopalvelun ja vuokratyövoiman käytön kasvuna. Vastaanotoille pääsyssä on ajoittain esiintynyt viiveitä henkilöstövajeen takia. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä toimialan veto- ja pitovoiman vahvistamista.

Vantaalla muunkieliset ja eri kulttuuritaustoista tulevat perheet muodostavat ison osan asiakaskunnasta. Henkilöstön kulttuurien tuntemusta on lisätty koulutuksella. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että kulttuurien tuntemusta lisätään edelleen henkilöstöä kouluttamalla.

2.1.3 Psykologi- ja kuraattoripalvelut (Kasvatuksen ja oppimisen toimiala)

Opiskeluhuollon yksikkö (kasvatuksen ja oppimisen toimiala) tuottaa lakisääteiset kuraattori- ja psykologipalvelut esi- ja perusopetukseen sekä toiselle asteelle. Kuraattorien ja psykologien työ koostuu yhteisö- ja yksilötyöstä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) mukaan yhteisötyön tulisi olla ensisijainen työmuoto. Vantaalla yksilötyö on korostunut (noin 80 %), koska muissa palveluissa on usein pitkiä jonoja ja perustason lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut kaipaivat vahvistusta. Tällä hetkellä opiskeluhuollon psykologit ja kuraattorit tukevat osaa myös sellaisista asiakkaista, joiden kuuluisi olla hoidollisempien raskaampien palvelujen piirissä.

Työtä tehdään päiväkodeissa, kouluilla ja oppilaitoksissa, joissa apua voidaan tarjota arjen tasolla. Tarvittaessa muodostetaan monialainen asiantuntijaryhmä. Ryhmän tapamisiin voivat osallistuvat esimerkiksi oppilaan opettaja, koulun erityisopettaja, oppilaanohjaaja ja rehtori. Asiantuntijaryhmän kokoonpano on aina tapauskohtainen ja sen muodostamisessa kuullaan myös oppilaan näkemyksiä. Tarvittaessa oppilas ja perhe ohjataan muiden koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden autettavaksi.

Koronaviruspandemia ja Ukrainan kriisi

Pandemian aikana on kehitetty digitaalisia työmuotoja (esim. etävastaanotto), jotta asiakkaita pystyttäisiin palvelemaan entistä paremmin. Lisäksi ryhmämuotoisen tuen (esim. vanhempainryhmien) vahvistamista on suunniteltu. Psykologien ja kuraattorien tuki, myös pandemiasta toipumiseen, jatkuu hyvinvointialueelta käsin.

Opetushenkilöstön kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä Ukrainan kriisiin liittyvissä kysymyksissä. Opettajia ja oppilashuollon henkilöstöä on ohjeistettu, miten kriisiä tulisi käsitellä. Psykologit ja kuraattorit ovat opettajien tukena asioiden puheeksi ottamisessa. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan kanssa tuetaan yhdessä apua tarvitsevia.

Henkilöstön määrä, saatavuus ja asiakasmitoitukset

Vuonna 2021 yksikössä työskenteli 43 vakituista psykologia ja 42 kuraattoria. Lisäksi yksikössä työskentelee opiskeluhuollon päällikkö ja kuusi esihenkilöä. Esihenkilöt tekevät osittain myös asiakastyötä. Määräaikaisia, hankerahoituksella palkattuja työntekijöitä oli yhteensä kuusi. Vuonna 2021 voimaan tullut oppivelvollisuuden laajeneminen on huomioitu vakansseissa. Vuoden 2022 alusta lisättiin vielä 18 vakanssia, joista kuusi psykologia ja 12 kuraattoria. Vakanssilisäysten taustalla on väestön kasvu ja sitovissa asiakasmitoituksissa pysyminen. Sijaisuudet ovat pääasiassa pitempiaikaisia, kuten äitiysloman, hoitovapaan ja opintovapaan sijaisuuksia.

Kuraattorien saatavuudessa ei ole ollut vaikeuksia. Psykologien saatavuus on heikompaa ja vakansseista noin 30 prosenttia on jatkuvasti täyttämättä. Saatavuuteen on yritetty vaikuttaa muun muassa työhön liittyvillä joustoilla (esim. mahdollisuus osa-aikatyöhön), perustamalla rekrytointia tukeva työryhmä sekä työnantajakuvan kehittä-

misellä. Lisäksi on panostettu työnohjaukseen ja täydenniskoulutukseen. Asiakassuhteen kannalta työntekijöiden pysyvyys on aina suotavaa. Vaihdot aiheuttavat asiakassuhteen katkeamisen ja tietyllä tapaa uuden aloittamisen. Asiakkaan kieli ei vaikuta palvelujen saatavuuteen, koska tarvittaessa käytetään tulkkia.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolakia on muutettu joulukuussa 2021 siten, että sitovaksi asiakasmitoitukseksi tuli 1.1.2022 alkaen 670 oppilasta/opiskelijaa per koulukuraattori ja 1.8.2023 alkaen 780 oppilasta/opiskelijaa per koulupsykologi. Vantaalla sitovat mitoitukset toteutuvat tämänhetkisellä oppilasmäärällä, kun vakansseja lisättiin vuoden 2022 alussa. Mikäli oppilas- ja opiskelijamäärät kasvavat, tarvitaan kuitenkin lisäresurssia.

Johtopäätökset:

Vantaalla koulukuraattoreilla ja -psykologeilla yksilötyön osuus on korostunut, vaikka lain mukaan yhteistyön tulisi olla ensisijainen työmuoto. Yksilötyön korostuminen johtuu muissa palveluissa olevista pitkistä jonoista sekä perustason lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen kärsimästä resurssivajeesta. Opiskeluhuollon psykologit ja kuraattorit tukevat osaa myös sellaisista asiakkaista, joiden tilanne vaatisi hoidollisempia raskaampia palveluja.

Vuonna 2021 tehty päätös psykologi- ja kuraattorivakanssien lisäämisestä vuoden 2022 alusta on sinänsä erinomainen asia. Vakanssilisäys mahdollistaa sitovien asiakasmitoitusten toteutumisen. Tarkastuslautakunta pitää kuitenkin huolestuttavana sitä, että psykologien vakansseista on jatkuvasti noin 30 prosenttia täyttämättä.

2.2 Perhe- ja sosiaalipalvelut

Perhe- ja sosiaalipalvelut edistävät asukkaiden hyvinvointia järjestämällä lainsäädäntöön perustuvia ennaltaehkäiseviä, tukea antavia ja viimesijaisia palveluja. Palvelualueeseen kuuluvat 1) aikuisten ja nuorten sosiaalipalvelut, 2) lapsiperheiden sosiaalityö ja lastensuojelu sekä 3) psykososiaaliset palvelut. Vuoden 2021 arviointikertomuksessa käsitellään kahta viimeksi mainittua.

Perhepalvelujen organisaatiota uudistettiin 1.1.2021 tukemaan entistä paremmin asiakastyötä ja asiakaslähtöistä toimintakulttuuria. Uudistuksen yhteydessä palvelualueen nimi muutettiin perhe- ja sosiaalipalveluiksi. Uusi nimi kuvaa paremmin palvelukokonaisuutta, jossa palveluja tarjotaan myös muille kohderyhmille kuin perheille. Uudistuksessa perustettiin aikuisten ja nuorten sosiaalipalvelujen sekä lapsiperheiden sosiaalityön ja lastensuojelun palveluyksiköt. Näiden yksiköiden kesken järjestettiin uudelleen aikuisten ja perheiden sosiaalipalvelujen, lastensuojelun sekä maahanmuuttajapalvelujen toiminnot. Uudistuksella ei ollut vaikutusta psykososiaalisiin palveluihin.

Perhe- ja sosiaalipalvelujen palvelutuotannosta keskimäärin 45 prosenttia on ostopalvelua. Ostopalvelujen osuus vaihtelee palveluittain. Kustannuskasvun hillinnän, palvelun laadun, yhdenvertaisuuden ja sujuvan palvelutuotannon näkökulmista ostopalvelujen osuus palvelutuotannosta ei ole optimaalisella tasolla. Ostopalvelujen osuus on palvelualueen näkemyksen mukaan nykyisellään liian suuri ja oman palvelutuotannon vahvistaminen olisi suotavaa.

Henkilöstö, sairauspoissaolot ja työtyytyväisyys

Vuonna 2021 psykososiaalisissa palveluissa oli 166 vakanssia, joista syyskuussa avoinna oli yhdeksän (5,4 %). Lapsiperheiden sosiaalityössä ja lastensuojelussa oli 367 vakanssia, joista avoinna oli 17 (4,6 %). Kunnat käyvät erittäin kovaa kilpailua työvoimasta erityisesti pääkaupunkiseudulla. Yksittäiset jo eläköityneet työntekijät ovat tehneet keikkaluontoisesti töitä perhe- ja sosiaalipalveluissa. Laajemmin eläköityneen työvoiman käyttömahdollisuus on vähäistä.

Henkilöstön työhyvinvointia seurataan muun muassa kahden vuoden välein tehtävällä Kunta10-tutkimuksella ja kuukausittain toteutettavalla Fiilismittarilla. Tulokset käsitellään yksiköissä ja niiden perusteella kehitetään työolosuhteita yhdessä henkilöstön kanssa.

Alla olevassa taulukossa on kuvattu henkilöstön sairauspoissaoloprosentin kehitys vuosina 2018–2021. Sairauspoissaolot ovat olleet suhteellisen tasaiset koko seuran-

tajakson ajan. Psykososiaalisissa palveluissa prosentti on vuosina 2020 ja 2021 kohonnut suhteessa koko palvelualueeseen. Vuonna 2021 kaupunkitasoinen sairauspoissaoloprosentti oli 4,38.

Henkilöstön sairauspoissaoloprosentin kehitys vuosina 2018–2021.

Vuosi	2018	2019	2020	10/2021
Psykososiaaliset palvelut	4,4 %	4,5 %	5,3 %	4,7 %
Lapsiperheiden sosiaalityö ja lastensuojelu	4,3 %	4,2 %	4,7 %	3,2 %
Perhe- ja sosiaalipalvelut yhteensä	4,6 %	4,5 %	4,4 %	3,9 %

Alla olevaan taulukkoon on koottu ulkoisen lähtövaihtuvuuden kehitys kaupunkitasolla, sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla sekä perhe- ja sosiaalipalveluissa vuosina 2018–2021. Ulkoinen lähtövaihtuvuus on kehittynyt perhe- ja sosiaalipalveluissa myönteisesti koko tarkastelujakson ajan. Psykososiaalisissa palveluissa ulkoinen lähtövaihtuvuus on hieman korkeampi kuin palvelualueella keskimäärin. Lapsiperheiden sosiaalityössä ja lastensuojelussa lähtövaihtuvuus on ollut tarkastelujaksolla joko palvelualueen keskimääräistä tasoa tai sitä alhaisempi. Tulokset ovat kuitenkin ainoastaan suuntaa antavia, koska ulkoinen lähtövaihtuvuusprosentti ei ota huomioon määräaikaisuuksia, joita perhe- ja sosiaalipalveluissa on paljon.

Ulkoinen lähtövaihtuvuusprosentin kehitys vuosina 2018–2021.

Vuosi	Koko kaupunki	Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala	Perhe- ja sosiaalipalvelut
2021	8,9	12,92	8,7 (10/2021)
2020	7,2	9,65	9,0
2019	7,9	10,96	11,4
2018	8,2	10,23	11,6

Perhekeskusmalli Vantaalla

Vantaalle on luotu [valtakunnallisiin ohjeisiin](#) pohjautuva perhekeskuksen toimintamalli. Perhekeskukset ovat uusi, moderni ja asiakaslähtöinen tapa tuottaa palveluja.

Asiakasperheet ovat olleet mukana perhekeskusmallin suunnittelussa ja heidän palvelukokemuksiinsa on kiinnitetty huomiota. Perhekeskuksissa tuotetaan neuvolapalveluja, lapsiperheiden palveluja, puhe-, toiminta-, fysio- ja ravitsemusterapiaa, perheyötä ja neuvontaa perheoikeudellisissa asioissa. Lisäksi keskuksissa voi olla avoimia kohtaamispaikkoja sekä nuortenkeskus Nupin toimintaa.

Vantaalla on seitsemän suuraluetta: Myyrmäki, Kivistö, Aviapolis, Tikkurila, Korso, Koivukylä ja Hakunila. Nykytilanteessa lapsiperheiden palvelut ovat sijoittuneet sirpaleisesti noin 20 eri toimipisteeseen. Tämänhetkisten suunnitelmien mukaan suuraluheet muodostaisivat perhekeskusmallissa neljä perhekeskusaluetta: läntinen (Myyrmäki, Kivistö), keskinen (Aviapolis, Tikkurila), pohjoinen (Korso, Koivukylä) ja itäinen (Hakunila). Perhekeskuksen palveluverkko toteuttaa kaupungin [palveluverkkosuunnitelmaa](#) vuosille 2018–2027. Mallin jatkotyöstäminen jatkuu Tulevaisuuden sotekeskus -hankkeessa hyvinvointialuevalmistelun yhteydessä.

Asiakaspalaute

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakaspalautejärjestelmä koostuu 1) jatkuvasta, välittömästä asiakaspalautteesta, 2) kohdennetuista asiakaskyselyistä ja 3) lakisääteisestä asiakaspalautteesta. Asiakaspalautteet ovat osa johdon seurantajärjestelmää ja palvelujen laadunhallintaa. Palautteet käsitellään johtoryhmissä ja henkilöstön kanssa. Palautteiden perusteella kehitetään toimintaa palvelun jatkuvan parantamisen periaatteella.

Toimialalla toteutetuissa asiakastyytyväisyyskyselyissä perhe- ja sosiaalipalvelujen asiakastyytyväisyys on ollut toimialan keskitasoa. Vuoden 2020 asiakaspalauteyhteenvedon perusteella positiiviset palautteet koskivat yleisimmin yksittäisten työntekijöiden tai yksikön toimintaa ja hyvää kokemusta saadusta palvelusta. Kehittämiskohteenä on edelleen palveluun pääsyn nopeuttaminen.

Vuonna 2021 lapsiperheiden sosiaalityössä, nuortenkeskus Nupissa, perheneuvolassa ja psykologipalveluissa on tehty useampi soittokierros kaikille palvelua odottaville henkilöille. Puheluissa on kartoitettu asiakkaan tilannetta ja palvelutarvetta sekä ohjattu heitä odotusajaksi mahdollisuuksien mukaan muun muassa ryhmämuotoisten

palvelujen ja järjestöjen tarjoaman tuen piiriin. Palvelua odottavat asiakkaat ovat olleet tyytyväisiä yhteydenottoihin. Kielteinen palaute on koskenut pitkiä jonotusaikoja varsinaisiin palveluihin.

Koronaviruspandemia

Pandemian aikana on herännyt erityinen huoli lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Huomattavaa palvelutarpeen ja palvelujen kysynnän kasvua on havaittu erityisesti lapsiperheiden varhaisen tuen ja nuorten palveluissa. Pandemian pitkittyminen on kasvattanut palvelutarvetta ja hidastanut palveluihin pääsyä psykososiaalisissa palveluissa.

Lapsiperheiden kuormitus ja pahoinvointi sekä vanhemmuuden tuen tarpeet ovat korona-aikana lisääntyneet. Lastensuojeluilmoitusten ja lastensuojelun avohuollon asiakkuuksien määrät ovat kasvaneet. Palvelutarpeen kasvu on kohdistunut erityisesti heihin, joilla on ollut jo ennen koronapandemiaa elämänhallintaan, talouteen, parisuhteeseen, vanhemmuuteen tai terveydentilaan liittyviä haasteita.

Kaupunginhallitus on hyväksynyt 20.9.2021 koronapandemian [toipumissuunnitelman](#). Osana toipumissuunnitelmaa uudistetaan lapsiperheiden palveluohjauksen ja palvelutarpeen arvioinnin rakenteita. Uudistuksella tavoitellaan palvelu- ja hoitoprosessien sekä asiakaslähtöisyyden tehostamista. Lisäksi panostetaan lastensuojelun kasvaneeseen tarpeeseen.

Perhe- ja sosiaalipalveluissa palvelutoiminta on jatkunut keskeytyksettä koko pandemian ajan. Palvelujen toteuttamisessa on turvauduttu osin sähköisiin palvelukanaviin ja etävastaanottoihin. Palvelua on tarjottu tarpeen mukaan myös lähipalveluna. Lisääntynyt palvelutarve on ruuhkauttanut palveluja ja palveluihin pääsyssä on siksi voinut olla viivästyksiä. Palvelutarvetta kattamaan on muuan muassa perustettu uusia vakansseja. Vakanssien onnistunut täyttäminen on keskeistä.

2.2.1 Psykososiaaliset palvelut

Keskeiset tavoitteet

- Asiakkaiden hyvinvoinnin lisääminen palvelujen asiakaslähtöisyyttä, saatavuutta ja oikea-aikaisuutta kehittämällä.

- Lapsiperheille ja nuorille kohdennetun varhaisen, monialaisen ja vaikuttavan tuen kehittäminen.
- Monialaisen ja moniammatillisen yhteistyön ja yhdessä tekemisen toimintakulttuurin vahvistaminen perhe- ja sosiaalipalvelujen uudessa organisaatiossa.

Talouden tavoitteet

Kaupunginvaltuustoon nähden sitova talouden tavoite on toimialatasoinen. Psykososiaalisten palvelujen tulot vuonna 2021 olivat 0,2 miljoonaa euroa (96 000 euroa yli talousarvion) ja menot 15,3 miljoonaa euroa (3,4 miljoonaa euroa yli talousarvion). Ostopalvelujen osuus on 19 prosenttia koko palvelutarjonnasta.

Toiminnan tunnuslukuja

Alla olevaan taulukkoon on koottu psykososiaalisten palvelujen toiminnan volyyymiä kuvaavia tunnuslukuja vuosilta 2018–2021. Seurantajaksolla asiakasmäärät ovat kasvaneet.

Psykososiaalisten palvelujen toimintaan liittyviä tunnuslukuja vuosilta 2018–2021.

TOIMINNAN VOLYYMI				
Nupin asiakkaat (kumuloituva asiakasmäärä)				
2018	2019	2020	2021	
902	937	1 381	1 304	
Psykologipalvelun asiakkaat (kumuloituva asiakasmäärä)				
2018	2019	2020	2021	
1 087	850	1 482	1 831	
Perheneuvolapalvelun asiakkaat (kumuloituva asiakasmäärä)				
2018	2019	2020	2021	
2 842	3 192	3 787	4 748	
Sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön lasten määrä (kumuloituva asiakasmäärä)				
2018	2019	2020	2021	
144	288	226	147	
Lapsiperheiden kotipalvelua saaneet asiakkaat				
2018	2019	2020	2021	
-	465	813	680	

Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut

Vantaalla lasten ja nuorten kunnalliset mielenterveyspalvelut järjestetään psykososiaalisissa palveluissa, ennaltaehkäisevässä terveydenhuollossa sekä päihde- ja mielenterveysyksikössä. Kasvatuksen ja oppimisen toimialan opiskeluhuollon yksikkö tuottaa lakisääteiset kuraattori- ja psykologipalvelut esi- ja perusopetukseen sekä toiselle asteelle.

Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen tarpeen kasvu on alkanut jo ennen pandemiaa, mutta kasvu on kiihtynyt sen aikana. Palvelutarpeen kasvun arvioidaan jatkuvan vielä useita vuosia pandemian rauhoittumisen jälkeen.

Koronapandemian vaikutukset lapsiin ja nuoriin näkyvät vastaanotoilla ahdistuneisuutena, masentuneisuutena ja yksinäisyytenä. Myös kevään 2021 kouluterveyskyselyn tulokset osoittavat samaa. Nuorilla on tarve aiempaa pitkäkestoisemmalle ja kokonaisvaltaisemmalle tuelle. Kasvaneeseen palvelutarpeeseen on yritetty vastata muun muassa kehittämällä vastaanottokäytänteitä ja ryhmämuotoista tukea sekä hyödyntämällä HUSin koordinoimaa ostopalvelulyhytterapiaa. Lisäksi on tarjottu neuropsykiatrista valmennusta. Toimenpiteistä huolimatta palveluun pääsy on viivästynyt väestönkasvun, palvelutarpeen lisääntymisen ja nuorten vaikeutuneiden tilanteiden vuoksi. Esimerkiksi nuorten psykososiaalisiin palveluihin odotusaika oli keskimäärin 50 päivää ja palvelua odotti vuoden 2021 lopussa 172 nuorta. Tilanteen odotetaan helpottuvan, kun nuortenkeskus Nupin toiminta laajenee vuonna 2022.

Vantaa on asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on parantaa nuorten matalan kynnysmielenterveys- ja päihdepalveluja. Työryhmän työ kytkeytyy osaksi hyvinvointialueen mielenterveys- ja päihdepalveluja. Keskeisenä tavoitteena on selkeyttää ja kehittää eri toimijoiden välistä yhteistyötä, työnjakoa ja konsultaatiokäytäntöjä sekä suunnitella lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen järjestämistä tulevaisuudessa. Nuoret ovat keskeisessä asemassa heitä koskevien palvelujen kehittämisessä. Työryhmässä on mukana kaksi nuorisovaltuuston edustajaa.

2.2.2 Lapsiperheiden sosiaalityö ja lastensuojelu

Kuva: Pertti Raami

Keskeiset tavoitteet

- Ehkäistään tarvetta lastensuojelun asiakkuudelle ja korjaaville palveluille vahvistamalla sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja sekä parantamalla palveluprosessin sujuvuutta; keskeinen tavoite on oikea-aikainen palveluihin pääsy.
- Asiakkaiden tarvetta vastaaviin palveluihin ohjautumista kehitetään parantamalla palvelutarpeen arvioinnin laatua. Erityistä huomiota kiinnitetään arvioinnin kattavuuteen ja monialaisuuteen.
- Avo- ja sijaishuollossa vahvistetaan omaa palvelutuotantoa ja kehitetään asiakasohjausrakenteita kustannustehokkuuden lisäämiseksi.
- Kodin ulkopuolisia sijoituksia, etenkin nuorten kiireellisiä sijoituksia ja huostaanottoja, pyritään vähentämään.
- Henkilöstön saatavuutta ja pysyvyyttä parannetaan kehittämällä rekrytointia, perehdytystä ja työhyvinvointia.

Talouden tavoitteet

Kaupunginvaltuustoon nähden sitova talouden tavoite on toimialatasoinen. Lapsiperheiden sosiaalityön ja lastensuojelun tulot vuonna 2021 olivat 5 miljoonaa euroa (1,7

miljoonaa euroa yli talousarvion) ja menot 73,8 miljoonaa euroa (3,3 miljoonaa euroa yli talousarvion). Määrärahan ylitykset syntyivät muun muassa lastensuojelun ostopalveluista. Ostopalvelujen osuus on 53 prosenttia koko palvelutarjonnasta.

Toiminnan tunnuslukuja

Alla olevaan taulukkoon on koottu lapsiperheiden sosiaalityön ja lastensuojelun toiminnan volyyymiä sekä laatua ja vaikuttavuutta kuvaavia tunnuslukuja vuosilta 2018–2021. Seurantajaksolla asiakasmäärät ovat kasvaneet.

Lapsiperheiden sosiaalityön ja lastensuojelun toimintaan liittyviä tunnuslukuja vuosilta 2018–2021.

TOIMINNAN VOLYYMI			
Valmistuneet lapsia koskevat palvelutarpeenarviot			
2018	2019	2020	2021
1 505	1 846	2 082	2 673
Lastensuojelun avohuollon 0–17-vuotiaat asiakkaat jakson viimeinen kuukausi			
2018	2019	2020	2021
-	-	1 068	1 339

LAATU JA VAIKUTTAVUUS			
Lastensuojelun avohuollon asiakasmäärän kuukausikeskiarvo, osuus Vantaan 0–17-vuotiaista			
2018	2019	2020	2021
-	2,4 %	2,2 %	2,7 %
Huostaanottojen tarve väestön 0–17-vuotiaissa			
2018	2019	2020	2021
0,20 %	0,22 %	0,22 %	0,22 %
Lastensuojeluilmoitusten käsittely on aloitettu 7 vuorokauden kuluessa (THL raportointi)			
2018	2019	2020	2021
99,0 %	95,2 %	98,8 %	92,4 %

Lastensuojelun ja erityistä tukea tarvitsevan lapsen palvelutarpeen arvioinnit valmistuvat 3 kuukauden määräajassa (THL raportointi)¹⁵			
2018	2019	2020	2021
92,0 %	95,0 %	65,0 %	84,6 %

Lakisääteisissä määräajoissa pysyminen

Lastensuojelulain (417/2007) mukaan palvelutarpeen arviointi on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vireille tulosta ja sen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa.

Lastensuojelulain nojalla Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL) pyytää kunnilta tiedot säädettyjen määräaikojen noudattamisesta kahdesti kalenterivuodessa. Vantaan kaupungin ajalta 1.10.2020-31.3.2021 toimittamien tilastojen perusteella 1,4 prosenttia (19 kappaletta) palvelutarpeen arviointien aloituksista oli ylittänyt lain mukaisen seitsemän arkipäivän määräajan. Lisäksi palvelutarpeen arvioinnin valmistumisista 10,9 prosenttia (132 tapausta) oli ylittänyt kolmen kuukauden määräajan. Aluehallintovirasto pyysi Vantaan sosiaali- ja terveyslautakunnalta selvitystä määräaikojen ylittymisestä. Lautakunnan selvityksessä todetaan, että raportointiajankohtaan kohdistunut henkilöstövaje on vaikuttanut palvelutarpeen arviointien määräaikojen ylittymiseen. Taustalla vaikuttavat myös koronapandemian aiheuttama kasvanut palvelutarve sekä kertyneet asiakasjonot muissa sosiaali- ja terveyspalveluissa. Tilanteen korjaamiseksi sosiaali- ja perhepalveluissa on toteutettu organisaatiouudistus 1.1.2021 lukien. Uudistuksen yhteydessä on tehostettu lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnin prosessia. Palvelutarpeen arvioinnin ja sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen resurssia on lisätty vuoden 2020 aikana.

Aluehallintovirasto on vaatinut Vantaan kaupungin selvitystä määräaikojen ylittymisestä myös vuotta aiemmin (1.10.2019-31.3.2020). Tuolloin palvelutarpeen arvioinnin aloituksista 4,8 prosenttia (128 kappaletta) oli ylittänyt seitsemän arkipäivän määräajan. Palvelutarpeen arvioinnin valmistumisista 22,6 prosenttia (311 tapausta) oli ylittänyt kolmen kuukauden määräajan. Suoritettujen toimenpiteiden ansiosta tilanne on

¹⁵ Apotti-järjestelmän palvelutarpeenarvion prosessi on monimutkainen. Järjestelmään jää helposti asiakirjoja auki, jolloin käsittelyajan laskenta vääristyy. Prosessi on hidastunut, mutta asiakkaat ovat saaneet palvelutarpeen-arvioita ajallaan paremmin kuin mitä tämä luku osoittaa.

parantunut vuoden takaisesta, joskin kehittämistoimenpiteitä tarvitaan edelleen lakisääteisissä määräajoissa pysymiseksi.

Aikavälillä 1.4.-30.9.2021 palvelutarpeen aloituksista 3,6 prosenttia (58 kappaletta) oli ylittänyt lakisääteisen määräajan. Palvelutarpeen arvioinnin valmistumisista 15,4 prosenttia (117 tapausta) oli ylittänyt lakisääteisen määräajan. Edelleen keskeneräisiä, lakisääteisen määräajan ylittäneitä palvelutarpeen arviointeja oli 197 kappaletta. Lakisääteisissä määräajoissa pysyminen on lähtenyt uudelleen heikentymään viimeksi päättyneellä seurantajaksolla.

Lapset SIB -hanke Vantaalla

SIB (Social Impact Bond) eli tulosperusteinen rahoitussopimus on yksi [vaikuttavuusinvestoimisen](#) muoto. Siinä institutionaaliset ja yksityiset sijoittajat rahoittavat hyvinvointia edistävät palvelut ja kantavat taloudellisen riskin. Kaupungin maksuosuus muodostuu syntyneiden säästöjen perusteella. Vantaan Lapset SIB -hankkeessa tuetaan neuropsykologisesti oireilevia lapsia ja heidän perheitään. Toiminnan pohjana on SOS-Lapsikylän kehittämä Perhekumppani-malli. Hankkeessa mukana olevat perheet saavat arjen tuekseen perhekumppanin. Lisäksi lasta ja vanhempia tukee tarpeen mukaan laaja joukko muita toimijoita.¹⁶ Tavoitteena on, että varhaisella tunnistamisella sekä perheen lähtökohdista muotoutuvilla palveluilla voitaisiin ehkäistä tilanteen huononemista, raskasta palvelutarvetta ja pitkällä aikavälillä vähentää lastensuojelun kustannuksia.

Kaupungin maksuosuus perustui alun perin vuonna 2018 laskettuun perusuraan. Perusurassa lastensuojelun kustannuksia tarkasteltiin olettaen, ettei palveluinterventioita tehdä. Palvelujen tuottaminen SIB-mallilla on jälkikäteen arvioituna osoittautunut kaupungin kannalta huomattavan kalliiksi. Kaupungin näkökulmasta epäedullisuu-teen on vaikuttanut perusuran laskennassa käytetty asiakasdata, jonka myöhem-
mässä tarkastelussa havaittiin asettavan liian korkean kustannusten lähtötason. Näin ollen Vantaan kaupunki ei ohjaa enää uusia asiakkaita hankkeeseen. Hankkeessa jo mukana olevat asiakkaat jatkavat palvelussa. Kaikkiaan hankkeeseen on osallistunut 53 lasta. Marraskuussa 2021 hankkeessa oli edelleen mukana 45 lasta.

¹⁶ Itsenäisyyden juhlavuoden lastensäätiön raportit ja selvitykset 2020:2 ([Hyvinvointipalveluiden tulevaisuus ris-teyskohdassa – kohti vaikutusten hankintaa?](#)).

Johtopäätökset (perhe- ja sosiaalipalvelut):

Vuoden 2021 alussa toteutettu perhe- ja sosiaalipalvelujen organisaatiouudistus on tuonut paljon positiivista toimintaan. Muutoksella tavoiteltiin asiakaslähtöisempää organisoitumista ja asiakaslähtöisen toimintakulttuurin vahvistamista. Muutoksen myötä yhteistyö palveluyksiköiden välillä on tiivistynyt. Asiakasprosessin sujuvuutta ja joustavuutta on edelleen tarvetta kehittää sekä selkiyttää asiakkaaksi tulon väyliä.

Asiakaspalautejärjestelmä koostuu erilaisista palautekanavista. Palautteiden perusteella palveluihin päässeet asiakkaat ovat olleet pääsääntöisesti tyytyväisiä saamaansa palveluun. Vuonna 2021 lapsiperheiden sosiaalityössä, nuortenkeskus Nupissa, perheneuvolassa ja psykologipalveluissa on tehty useampi soittokierros kaikille palvelua odottaville henkilöille. Puheluissa on kartoitettu asiakkaan tilannetta ja palvelutarvetta sekä ohjattu heitä odotusajaksi mahdollisuuksien mukaan muun muassa ryhmämuotoisten palvelujen ja järjestöjen tarjoaman tuen piiriin. Palvelua odottavat asiakkaat ovat olleet tyytyväisiä yhteydenottoihin. Kielteinen palaute on koskenut pitkiä jonotusaikoja varsinaisiin palveluihin.

Koronapandemia on osaltaan vaikuttanut asiakasmäärien ja palvelutarpeen kasvuun. Haastava resurssien ja palvelutarpeen kehityksen epäsuhta on kuitenkin alkanut jo paljon ennen pandemiaa. Resurssit ovat kokonaisuutena tarkastellen vähentyneet monien toimijoiden kohdalla, mikä tuottaa kerrannaisvaikutuksia. Palvelutarpeen kasvuun vaikuttavat rakenteellisesti muun muassa väestön kasvu, muunkielisten osuus sekä väestön ja asuinalueiden hyvinvointierojen kasvu. Palvelukysynnän kasvusta osan voidaan odottaa normalisoituvan pandemian jälkeen, mutta osa jäänee rakenteelliseksi kysynnän ja tarpeen kasvuksi.

Palvelutuotannon ongelmat varhaisen tuen palveluissa ja erikoissairaanhoidossa heijastuvat lastensuojelun kasvaneeseen kysyntään ja lakisääteisissä määrääjoissa pysymiseen. Erityisesti palvelutarpeen arviointien valmistuminen lakisääteisessä kolmen kuukauden määräajassa on paikoin ylittynyt. Marraskuussa 2021 lastensuojelun avohuollossa ilman vastuusosiaalityöntekijää oli 100 lasta ja palvelutarpeen arviointia jonotti 268 lasta. Sosiaalityöntekijöiden vakansseista jopa kolmannes on täyttämättä ja palveluissa joudutaan priorisoimaan kiireellisiä tapauksia. Pelkät vakanssilisäykset

eivät ole ratkaisu henkilöstöpulaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöpula on valtakunnallinen haaste. Kunnat kilpailevat voimakkaasti sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöistä. Ratkaisua tilanteeseen tulisi hakea esimerkiksi resurssien uudelleenkohdentamisella, prosesseja parantamalla tai karsimalla sellaisia tehtäviä, joita esimerkiksi järjestöt palveluverkon osana voisivat tehokkaasti hoitaa.

Lastensuojelulakia muutettiin joulukuussa 2021 siten, että 1.1.2022 alkaen sitovaksi asiakasmitoitukseksi tuli 35 lasta per lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. 1.1.2024 alkaen asiakasmitoitus on 30 lasta. Vantaalla sosiaalityöntekijäkohtainen keskimääräinen asiakasmitoitus vuonna 2021 oli 47 lasta per sosiaalityöntekijä.

Perhe- ja sosiaalipalveluissa pohditaan aktiivisesti keinoja prosessien aikaistamiseksi ja resurssien kohdentamiseksi varhaisen tuen palveluihin. Asiakkaat joutuvat jonottamaan kohtuuttoman kauan palveluihin pääsyä ja heidän tilanteensa ehtivät toisinaan kärjistymään jonotusaikana. Palveluun päästyään heidän haasteensa saattavat olla vaikeammin ja pitkäkestoisemmin hoidettavia. Keinovalikoiman tarkastelua ja resurssien kohdentamista tulisi tehdä vielä aktiivisemmin, esimerkiksi kotiin vietävillä palveluilla olisi mahdollista tukea perheitä ennen tilanteiden kärjistymistä. Palveluihin pääsyä tulee nopeuttaa, jotta tukea päästäisiin tarjoamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Kustannustehokkailla kevyen tuen palveluilla voidaan ennaltaehkäistä raskaampiin ja kalliimpiin palveluihin päätymistä sekä inhimillistä kärsimystä.

Ostopalvelujen osuus palvelutuotannosta on merkittävä. Lastensuojelussa jo yli puolet palvelutarjonnasta on ostopalvelua. Kaupungin tavoitteena ollut oman palvelutuotannon vahvistaminen ei ole päässyt toivotulla tavalla toteutumaan.

Vantaa on monikulttuurinen kaupunki ja muunkieliset asiakkaat näkyvät asiakaskunnassa. Monikulttuurisuus vaikuttaa myös henkilöstön osaamisvaatimukseen. Kulttuurien tuntemus auttaa turvaamaan asiakkaiden yhdenvertaisen kohtaamisen. Kulttuurien tuntemuksen ja ymmärryksen kasvattamisessa voisi entistä enemmän hyödyntää monikulttuurista henkilöstöä. Vantaa on hyväksytty mukaan Lapsiystävällinen kunta -malliin. Kaupunginhallituksen hyväksymän Lapsiystävällinen kunta -toiminta-

suunnitelman mukaan Vantaan kehittämiskohteita ovat muun muassa kieli- ja kulttuuriryhmien lasten ja nuorten oikeuksien toteutuminen sekä vanhemmuuden tukeminen.

Suosituksset (perhe- ja sosiaalipalvelut):

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä palveluihin pääsyn nopeuttamista. Oikea-aikaiset asiakkaan tarpeisiin kohdennetut palvelut tuovat säästöä raskaammissa palveluissa.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan palvelujen tulisi painottua voimakkaammin ennaltaehkäiseviin ja tukeviin palveluihin.

Ostopalvelujen osuus korostuu monissa palveluissa. Oman tuotannon vahvistaminen, erityisesti lastensuojelussa, on tärkeää. Kaupungin riippuvuus ostopalveluista vaikeuttaa kustannusten hallintaa.

Vantaa on monikulttuurinen kaupunki. Henkilöstön monikulttuurisuusosaamisen vahvistaminen entisestään ja toisaalta monikulttuurisuuden näkyminen vahvemmin henkilöstössä helpottaisi kulttuurien kohtaamista asiakastyössä ja eri kulttuurien ominaispiirteiden vaikutusten ymmärtämistä.

2.3 Vantaa-Kerava hyvinvointialuevalmistelu

Valmistelun eteneminen ja väliaikainen valmistelutoimielin (VATE)

Vantaa ja Kerava aloittivat sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä pelastustoimen järjestämistä vastuun siirtovalmistelut Vantaa-Keravan Rakennuudistushankkeessa vuonna 2020. Työskentely perustui vapaaehtoisuuteen. Tarkoituksena oli mahdollistaa väliaikaisen valmistelutoimielimen ja myöhemmin aluevaltuuston oikea-aikainen hyvinvointialuetta koskeva päätöksenteko.

Vantaan ja Keravan muodostaman hyvinvointialueen väliaikainen valmistelutoimielin aloitti toimintansa elokuussa 2021. Molemmat kaupungit nimesivät toimielimeen kolme jäsentä ja Keski-Uudenmaan pelastuslaitos yhden jäsenen. Toimielimen hallinnoijaorganisaationa toimi Vantaan kaupunki. Väliaikaisen valmistelutoimielimen tehtävänä oli valmistella Vantaan ja Keravan hyvinvointialuetta, palvelujen järjestämisen

ja tuottamisen turvallista siirtymää, laadukkaiden sotepalvelujen toteutumista sekä demokratiaa. Mahdollisten henkilöstövaikutusten vuoksi väliaikainen valmistelutoimielin teki yhteistyötä kaupungeilta hyvinvointialueelle siirtyvän henkilöstön edustajien kanssa. Henkilöstön edustajat tulivat eri ammattiliitoista. Toimielin jatkoi työskentelyään alkuvuoteen 2022 asti, kunnes aluevaltuusto ja sen asettama aluehallitus aloittivat toimintansa.

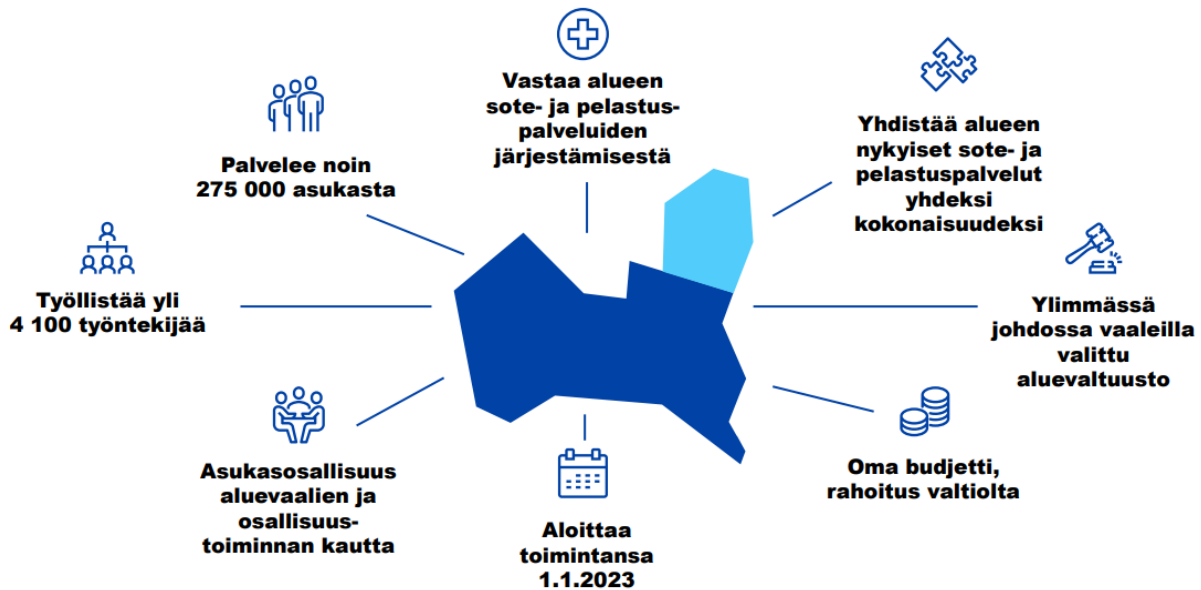
Vantaan ja Keravan hyvinvointialue vastaa alueen sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen järjestämisestä 1.1.2023 alkaen. Hyvinvointialue on yksi Suomen 21 hyvinvointialueesta ja se palvelee Vantaan ja Keravan noin 275 000 asukasta. Työntekijöitä hyvinvointialueella on yli 4 100.

Valmistelun rahoitus

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen väliaikaisen valmistelutoimielimen rahoitus vuosille 2021 ja 2022 on yhteensä 2,7 miljoonaa euroa. Hyvinvointialueen valmistelun arvioidut kustannukset näille vuosille (ilman ICT-menoja) ovat 5,9 miljoonaa euroa. Valmistelun lisärahoitustarve (ilman ICT-menoja) on 3,2 miljoonaa euroa. Arvioiduista kustannuksista 5,5 miljoonaa euroa kohdistuu vuoteen 2022. Sosiaali- ja terveystalouden ministeriö (STM) on julkaissut 22.12.2021 päätöksen valtionavustuksen myöntämisestä uudistukseen liittyvään ICT-muutokseen. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen valtionavustuksen määrä vuodelle 2022 on noin 7,7 miljoonaa euroa. Vuoden 2022 valmistelurahoituksen vaje (sisältäen ICT-menot) on arviointikertomuksen kirjotusajankohtana noin 15 miljoonaa euroa.

Hyvinvointialueuudistuksen vaikutus Vantaan kaupungin toimintaan ja talouteen

Alla olevassa kuviossa kuvataan Vantaan ja Keravan muodostaman hyvinvointialueen kokonaisuus tiivistetysti.

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue tiivistetysti.

Talous

Talouden näkökulmasta sosiaali- ja terveystalouden menoihin on budjetoitu vuodelle 2021 Vantaan kaupungin talousarvioon noin 728 miljoonaa euroa (ilman koronakustannuksia) ja Keravan talousarvioon noin 109 miljoonaa euroa (ilman koronakustannuksia).

Hyvinvointialueen rahoitus perustuu valtion rahoitukseen sekä maksu- ja myyntituloihin. Valtion rahoituksen suuruus koko maan tasolla vuonna 2023 perustuu kunnista siirtyvien sotepalvelujen ja pelastustoimen vuoden 2022 yhteenlaskettuihin kustannuksiin. Kunnilta siirretään yli 20 miljardilla eurolla kustannuksia hyvinvointialueiden hoidettaviksi. Kuntien valtionosuutta ja verotuloja leikataan vastaavalla määrällä. Muutos valtion ja kuntien välillä on valtakunnallisella tasolla kustannusneutraali. Yksittäisissä kunnissa siirrettävät kustannukset ja leikattavat tulot voivat poiketa toisistaan. Ainakaan alkuvaiheessa hyvinvointialueella ei ole verotusoikeutta.

Vuoden 2021 huhtikuun laskentatilanteessa Vantaan ja Keravan hyvinvointialue saisi siirtymäajan jälkeen rahoitusta +200 euroa/asukas eli +54,8 miljoonaa euroa hyvinvointialueelle siirtyviä kustannuksia enemmän. Valmistelun edetessä laskelmia on tehty useita ja niissä rahoituksen suuruudet ovat vaihdelleet suuresti. Seuraavat rahoituslaskelmapäivitykset tehdään huhtikuussa 2022. Samassa yhteydessä ane-

taan myös alustavat valtionosuuslaskelmat vuodelle 2023 ja hyvinvointialueiden rahoituslaskelmat. Lisäksi päätetään leikattava kunnallisveroprosentti. Laskelmia tullaan päivittämään vielä vuosien 2021 ja 2022 tilinpäätöstietojen perusteella ja tämä jälkikäteistarkastus viedään valtionosuusjärjestelmään.

Hyvinvointialueen rahoituksesta neljä prosenttia määräytyy asukastiheyden ja vieraskielisyyden perusteella. Asukasmäärän perusteella määräytyy 15 prosenttia rahoituksesta. Esitetyt rahoituksen määräytymisperusteet ottavat heikosti huomioon pääkaupunkiseudun erityispiirteet, kuten väestön voimakkaan kasvun ja muuta maata suuremman maahanmuuton sekä eriarvoistumiseen liittyvät haasteet kuten segregaatiosyrjäytymisen ja päihteiden aiheuttaman ylikuolleisuuden. Muuttoliike aiheuttaa huomattavia lisäkustannuksia muuttovoittoa saavissa kunnissa lisääntyneiden palvelu- ja investointitarpeiden muodossa. Lisäksi pääkaupunkiseudulla muunkielisten määrä vaikuttaa huomattavasti palvelukustannuksiin.

Henkilöstö

Hyvinvointialueen organisaatioon siirtyy Vantaan kaupungilta noin 3 000 ja Keravalta noin 600 sosiaali- ja terveystoimen työntekijää. Keski-Uudenmaan pelastuslaitokselta siirtyviä työntekijöitä on noin 500. Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen henkilöstö siirtyy kokonaisuudessaan. Lisäksi siirtyvät koulujen ja oppilaitosten koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut. Siirto koskee myös palvelutuotantoon liittyvissä tukipalvelutehtävissä työskenteleviä henkilöitä, mikäli henkilön työtehtävistä vähintään puolet kohdistuu kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen tukitehtäviin. Tukipalvelutehtäviin kuuluvat esimerkiksi keskitetty ruokahuolto, siivous, toimisto- ja hallintopalvelut sekä ICT- ja taloushallinnon palvelut. Varsinainen liikkeenluovutus ja henkilöstösiirrot tehdään yhteistoimintamenettelyä noudattaen. Siirtyviin henkilöihin sovelletaan liikkeenluovutuksen periaatteita.

Tulevaisuuden sotekeskus

Soteuudistukseen kuuluvassa Tulevaisuuden sotekeskus -hankkeessa kehitetään palveluja suunnitelmallisesti ottaen huomioon Vantaan ja Keravan alueiden erityispiirteet. Yhteinen kehittämistyö on päässyt vauhtiin kevään 2021 aikana. Asukasosallisuus on kiinteä osa kehittämistyötä. Kehittämistä ohjaavia tavoitteita ovat saatavuus,

oikea-aikaisuus, jatkuvuus; ennaltaehkäisy ja ennakointi; laatu ja vaikuttavuus; monialaisuus ja yhteen toimivuus sekä kustannusten nousun hillintä.

Viestintä ja osallistaminen

Asukkaan asialla- ja rakenneuudistushankkeen yhteinen uutiskirje aloitettiin lokakuussa 2021. Uutiskirje tarjoaa kuukausittain tietoa hyvinvointialueen tilanteesta, hankkeiden kuulumisista sekä sotepalvelujen kehitystyöstä. Kirje on tarkoitettu Vantaan ja Keravan sosiaali- ja terveystieteiden sekä Keski-Uudenmaan pelastustoimen työntekijöille, alueen asukkaille ja sidosryhmille. Uutiskirjeen voi tilata erillisen [tilauslinkin](#) kautta, jota jaetaan Vantaan ja Keravan verkkosivuilla, kaupunkien intraneteissa sekä sähköpostitse henkilöstölle. Uutiskirjeen sisällöt ovat luettavissa myös kaupunkien verkkosivuilla.

Tulevaisuuden sotekeskus -hankkeessa on järjestetty useita asukastilaisuuksia. Asukkaat eivät välttämättä ole tiedostaneet, että tilaisuuksissa on ollut kyse hyvinvointialuevalmistelusta. Sama tilanne koskee osittain myös henkilöstöä. Henkilöstölle on jaettu tietoa uudistuksesta muun muassa intrassa, lähiesihenkilöille lähetetyissä uutiskirjeissä sekä erilaisissa tiedotustilaisuuksissa ja henkilöstöinfoissa. Henkilöstö on tullut entistä enemmän tietoiseksi valmistelusta ja sen etenemisestä. Henkilöstöllä on ollut myös mahdollisuus esittää kysymyksiä itseään huolestuttavista asioista ja siirtymisestä hyvinvointialueen palvelukseen. Henkilöstöltä tuli yli 500 kysymystä näihin teemoihin liittyen. Uudistuksen tiivis aikataulu ei ehkä ole mahdollistanut henkilöstön ja asukkaiden osallistamista parhaalla mahdollisella tavalla. Valmistelua tehdään pitkälti teknisenä valmisteluna. Laajempi asukkaiden osallistaminen tulee mahdolliseksi, kun hyvinvointialue aloittaa toimintansa.

Yhdyspinnat kunnan ja hyvinvointialueen välillä

Hyvinvointialueet tuottavat palvelut pääosin julkisina palveluina. Yksityiset toimijat ja kolmas sektori täydentävät julkisen sektorin palvelutarjontaa. Uudistuksen jälkeen kunnat vastaavat edelleen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä, päivähoidosta, opetuksesta sekä liikunta- ja kulttuuripalveluista. Näiden tehtävien merkitys korostuu entisestään jatkossa, kun palvelujen painopistettä siirretään voimakkaasti ennaltaehkäiseviin palveluihin. Kaupungin tarjoamilla palveluilla tulee olemaan lukuisia yhdys-

pintoja hyvinvointialueen palveluihin. Toimivan yhteistyön ja palvelupolkujen jatkuvuuden näkökulmista yhdyspintojen rakentaminen on tärkeää. Hyvinvointialuevalmistelussa tulee päättää selkeästä työn- ja vastuunjaosta hyvinvointialueelle siirtyvien palvelujen ja kunnan toimintojen välillä. Siirtymävaiheessa on erityisen tärkeää huolehtia nivelvaiheissa olevien asiakkaiden pysymisestä palveluissa, ettei siirtymä aiheuta väliinputoajia.

Johtopäätökset:

Valtakunnallisessa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistuksessa kyseisten palvelujen järjestämisvastuu siirtyy kunnilta hyvinvointialueille 1.1.2023. Vantaan osalta järjestämisvastuu siirtyy Vantaan ja Keravan muodostamalle hyvinvointialueelle. Palvelujen siirtoon ja hyvinvointialueen toiminnan käynnistämiseen liittyvä valmistelu on edennyt Vantaan ja Keravan yhteistyönä. Valmistelu jatkuu vuonna 2022, jolloin prosessissa käynnistyy myös poliittinen päätöksenteko tammi-kuussa valitun aluevaltuuston aloittaessa työnsä.

Kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen ovat jatkossakin kunnan vastuulla. Tehtävällä on kiinteä yhteys hyvinvointialueen ennaltaehkäiseviin palveluihin. Toimivien yhdyspintojen ja yhdessä tekemisen kulttuurin luominen kunnan ja hyvinvointialueen välille on tärkeää, jotta kuntalaisten edut toteutuvat parhaalla mahdollisella tavalla. Siirtymävaiheessa on erityisen tärkeää huolehtia nivelvaiheissa olevien asiakkaiden pysymisestä palveluissa, ettei siirtymä itsessään aiheuta väliinputoajia.

Hyvinvointialueen rahoitus perustuu valtion rahoitukseen sekä maksu- ja myyntituloihin. Kunnilta siirretään yli 20 miljardilla eurolla kustannuksia hyvinvointialueiden hoidettaviksi. Kuntien valtionosuutta ja verotuloja leikataan vastaavalla määrällä. Muutos valtion ja kuntien välillä on valtakunnallisella tasolla kustannusneutraali. Yksittäisissä kunnissa siirrettävät kustannukset ja leikattavat tulot voivat poiketa toisistaan. Kuntien edunvalvonnassa tulisi panostaa siihen, että muutos olisi myös yksittäisen kunnan kohdalla mahdollisimman kustannusneutraali.

Hankkeen tiivis aikataulu ei ehkä varsinkaan suunnitteluprosessin alkuvaiheessa ole mahdollistanut asukkaiden ja henkilöstön osallistamista parhaalla mahdollisella tavalla. Asukkaat eivät myöskään aina ole mieltäneet, että esimerkiksi Tulevaisuuden sotekeskus -hankkeen asukasillat ovat liittyneet kiinteästi hyvinvointialueen toiminnan valmisteluun. Osallistamista on suunnittelun edetessä lisätty eri kanavia käyttäen.

Tarkastuslautakunta toteaa, että palvelujen järjestämisvastuun siirto Vantaan ja Keravan hyvinvointialueelle sekä hyvinvointialueen toiminnan valmistelu ovat mittava työ. Valmistelua ovat tukeneet Vantaan ja Keravan yhteiset kehittämishankkeet. Hankkeissa on pyritty parantamaan nykyisiä palveluja ja haettu parhaita toimintatapoja, jotka voidaan ottaa käyttöön hyvinvointialueella. Muutoksen valmistelussa on edetty suunnitellusti ja jatkovalmistelun vaiheet on aikataulutettu siten, että palvelujen siirtyminen hyvinvointialueille vuoden 2023 alusta tapahtuisi mahdollisimman joustavasti.

Hyvinvointialueelle siirtyvillä ja kunnalle jäävillä palveluilla on moninaisia yhdyspintoja. Tarkastuslautakunta korostaa kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön tärkeää roolia, jotta palvelukokonaisuus vastaa jatkossa parhaalla mahdollisella tavalla asiakkaan tarpeita. Tarkastuslautakunta näkee myös erittäin tärkeänä työntekijöiden ja asukkaiden tiiviin osallistamisen hyvinvointialuesuunnitteluun.

2.4 Iäkäs potilas päivystyksessä

Helsingin, Espoon, Kauniaisten, Vantaan sekä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin (jatkossa HUS) ulkoisten tarkastustoimien yhteisarvioinnissa arvioitiin, ovatko pääkaupunkiseudun kaupungit ja HUS edistäneet vuosina 2018–2021 tavoitetta hoitaa suurempi osuus iäkkäiden akuuttitalanteista laitoshoidossa, palveluasumisessa ja kotihoidossa päivystyksen sijaan. Iäkkäällä henkilöllä tarkoitettiin vähintään 75-vuotiasta henkilöä. Arviointi kohdistui kaupunkien palveluista Espoon, Helsingin, Kauniaisten ja Vantaan tuottamaan kotihoitoon, palveluasumiseen ja laitoshoidon. Arvioinnissa huomioitiin myös kotihoitoa ja palveluasumista tukevat lääkäripalvelut. Arvioinnissa käsiteltiin terveysasemien päivystystä vain niiltä osin, kuin siitä on saatu tietoja kuntien iäkkäille suunnatuista palveluista. Kuntien ostopalveluna järjestämä yksityinen palveluasuminen oli arvioinnin kohteena niiltä osin kuin siitä

saatiin tietoa kunnista. Kuntien sosiaali- ja kriisipäivystys rajattiin arvioinnin ulkopuolelle.

Arvioinnissa tehtiin yhteensä kymmenen haastattelua. Haastatteluja tehtiin GeroMetro-kehittämiskeskustolle¹⁷, Espoon, Helsingin ja Vantaan iäkkäiden kotihoidosta, palveluasumisesta ja laitoshoidosta vastaaville tahoille ja iäkkäiden päivystyksellisiin tilanteisiin liittyvää kehittämistyötä tekeville henkilöille. Lisäksi haastatteluja tehtiin HUS Akuutille ja HUS Sisätaudit ja kuntoutus -tulosyksikölle. Osaan haastatteluista osallistui useita henkilöitä. Haastatteluissa saatiin myös kirjallista aineistoa. Tietoja täydennettiin sähköpostitiedusteluin. Kauniaista koskeva aineisto kerättiin erillisellä sähköpostitiedustelulla, johon vastaukset koosti Kauniaisten sosiaali- ja terveysjohtaja.

Tilastoaineistona käytettiin HUS Akuutin tilastotietoa ensihoidon tehtävistä ja sairaankuljetuksista vuosina 2018–2021. Lisäksi tehtiin järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus aiheeseen liittyvään kotimaiseen kirjallisuuteen. Tämän ohella hyödynnettiin muita tutkimuksia ja selvityksiä iäkkäiden toimintakyvystä ja elämänlaadusta sekä iäkkäiden päivystyspalveluiden hyvistä käytännöistä.

Seuraavassa esitetään arviointimuistiosta poimittuja kohtia. Koko arviointimuistio on luettavissa osoitteessa www.arviointikertomus.fi/Vantaa

Tilastotietoja, iäkkään väestön määrä pääkaupunkiseudulla

75-vuotta täyttäneen väestön määrän kehitystä pääkaupunkiseudulla vuosina 2018–2020 on kuvattu oheisessa taulukossa.

Taulukko. 75 vuotta täyttäneen väestön määrä pääkaupunkiseudun kunnissa 2018–2020 ja osuus kaikista pääkaupunkiseudun vastaavan ikäisistä.¹⁸

Kunta	2018	2019	2020	Osuus pääkaupunkiseudun vastaavan ikäisistä 2020
Helsinki	46 608	48 189	50 646	59 %
Espoo	16 226	17 186	18 476	22 %

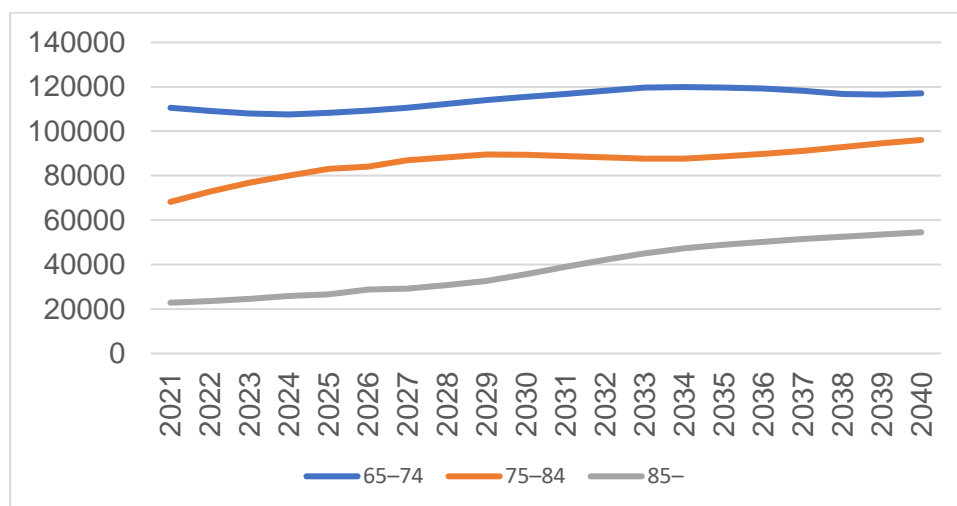
¹⁷ GeroMetro on Helsingin, Espoon, Vantaan, Kauniaisten, Keravan ja Kirkkonummen yhteinen ikäihmisten sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiskeskus, jota koordinoivat HUSin alaisuudessa toimivan pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Soccan vanhustyön asiantuntijat

¹⁸ <https://www.aluesarjat.fi/>. Luettu 29.10.2021, sekä ko. tilastoista arviointiin laaditut laskelmat. Väestön määrä on esitetty ajankohdalta 31.12.

Kunta	2018	2019	2020	Osuus pääkaupunkiseudun vastaavan ikäisistä 2020
Kauniainen	1 037	1 085	1 174	1 %
Vantaa	13 401	14 202	15 129	18 %
Yhteensä	77 272	80 662	85 425	100 %

75-vuotta täyttäneen väestön määrä on tarkasteluvälillä kasvanut vuosittain selvästi. Seuraavassa tilastokeskuksen väestöennusteessa kuvataan pääkaupunkiseudun yli 65-vuotiaan väestön määrän kehitystä vuoteen 2040.

Kuvio: Ikääntyneiden väestöennuste pääkaupunkiseudun kunnille (Espoo, Helsinki, Kauniainen, Vantaa) vuoteen 2040¹⁹

Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan yli 85-vuotiaiden määrä yli kaksinkertaistuu pääkaupunkiseudulla vuoteen 2040 mennessä. Samalla ajanjaksolla myös 75–84-vuotiaiden määrä kasvaa lähes puolitoistakertaiseksi. Ikäryhmään 65–74 kuuluvan väestön määrä kasvaa ennusteen mukaan maltillisemmin, noin kuusi prosenttia. Iäkkäi-

¹⁹ Tilastokeskus 2021.

den päivystyskäyntien keskimääräisen käyntimäärän on havaittu kasvavan suoraviivaisesti iän myötä,²⁰ joten väestön ikääntymisen myötä iäkkäiden päivystyskäynnit tulevat lisääntymään. Yli 80-vuotiaiden päivystyskäyntien määrän on ennustettu kaksinkertaistuvan seuraavan kahden vuosikymmenen aikana.^{21,22}

Toimintamalleja päivystyksellisiin tilanteisiin HYKS23-alueella

Pääkaupunkiseudun kunnille ja HUSille yhteisiä päivystyksellisiä tilanteita koskevia kehittämistavoitteita ja toimintamalleja on linjattu HYKS-alueen sosiaali- ja terveystalujen järjestämissuunnitelmissa. HYKS-alueen sosiaali- ja terveystalujen järjestämissuunnitelmassa kuvatut toimintamallit ovat tavoitetilaja, joiden toteutumiseksi kunnat ja HUS ovat sitoutuneet työskentelemään järjestämissuunnitelmakaudella.²⁴

Ikäihmisten palvelujen yhdyspinnan kehittäminen on yksi HYKS-alueen sosiaali- ja terveystalujen järjestämissuunnitelman 2021–2025 strategisista painopisteistä. Tähän painopisteeseen liittyvistä kahdesta tavoitteesta toinen ”Selkeä toimintamalli ja työnjako kotiutuksissa sekä jatkohoidon järjestelyissä” sisältää neljä toimintamallia, joilla tavoitetta on tarkoitus toteuttaa. Näistä kolme liittyy iäkkäiden potilaiden päivystyksellisiin tilanteisiin: kunnista jalkaudutaan päivystykseen, kotiutushoitajien tai palveluohjaajien yhteiset työnkuvat ja kotiutuksen tarkistuslistat vakioidaan sekä kotiin vietäviä sairaalapalveluja kehitetään. Järjestämissuunnitelman ikääntyneisiin liittyvissä mittareissa seurataan 75 vuotta täyttäneiden ikäryhmiä.²⁵

GeroMetro-verkoston kehittämistehtävät

Yhtenä GeroMetro-verkoston kehittämiskauden 2018–2020 teemana oli päivystyksellisten mallien kehittäminen.²⁶ Tuloksena Espoo ja HUS kehittivät yhteistyössä pitkäaikashoidossa asuvien ja kotihoidon tukea tarvitsevien asukkaiden päivystyksellisiin tilanteisiin erikoistuneen liikkuvan sairaalan LiiSan, joka on toiminnassa myös Kauniaisissa. Liikkuvan sairaalan toimintamallia on HYKS-alueen sosiaali- ja terveystalujen

²⁰ Mylläri ym. 2014.

²¹ Ukkonen ym. 2019.

²² HUS Akuutti. Ensihoidon tehtävät ja Sairaankuljetukset vuosina 2018–2021. Tilasto 26.10.2021.

²³ Helsingin seudun yliopistollinen keskussairaala

²⁴ Hyks-alueen sosiaali- ja terveystalujen järjestämissuunnitelma 2021–2025, 9.

²⁵ Hyks-alueen sosiaali- ja terveystalujen järjestämissuunnitelma 2021–2025.

²⁶ http://www.socca.fi/kehittaminen/ikaihminen_palvelut_gerometro/tietoa_gerometrosta. Luettu 10.5.2021.

jen järjestämissuunnitelman 2021–2025 mukaan tarkoitus soveltaa myös muissa kaupungeissa.²⁷ Helsingissä kehittämistehtävänä kaudella 2018–2020 oli Pätijä-hanke (Päivystyksellisten tilanteiden järjestäminen kotihoidossa ja palvelutaloissa), jossa kehitettiin päivystystilanteiden opas ja siihen liittyvät koulutukset, joita myös muut Gero-Metro-kunnat laajasti hyödynsivät. Lisäksi hankkeessa toteutettiin neljä ikääntyneiden tarpeisiin vastaavaa hoitopolkua.²⁸ Vantaan kehittämistehtävänä oli päivystystilanteiden oppaan muokkaamisen ja käyttöönottamisen ohella potilas- ja asiakastietojärjestelmä Apotin kirjaamisohjeiden laatiminen.²⁹

Esimerkkejä kaupunkien ja HUSin ohjeista, palveluista ja toimintamalleista päivystyksellisiin tilanteisiin

Alla olevaan taulukkoon on koottuna esimerkkejä arviointiin osallistuneiden kaupunkien ja HUSin ohjeistuksista sekä palveluista ja toimintamalleista päivystyksellisiin tilanteisiin ja kehitettyjä toimintamalleja potilaan kotiutuksessa.

Taulukko: Esimerkkejä kaupunkien ja HUSin ohjeistuksista sekä palveluista ja toimintamalleista päivystyksellisiin tilanteisiin ja kehitettyjä toimintamalleja potilaan kotiutukseen.

	Ohjeet	Uudet palvelut	Toimintamallin kehittäminen potilaan kotiutuksessa
Espoo	Päivystystilanteiden opas, tulossa käyttöön 2021 Kotihoidon ja pitkäaikashoidon toiminta ohjeita uusittu	Liikkuva sairaala (LiSa) 2019	Kotiutustiimi, joka HUSin kanssa kehittää kotiutuspalveluja Jorvin päivystykseen ja erikoissairaanhoidon osastolle. Kotiutustiimi jalkautuu HUS Jorvin päivystykseen.

²⁷ http://www.socca.fi/kehittaminen/ikaihminen_palvelut_gerometro/loppuraportti_2018-2020/kehittamistehtavien_tulokset/paivystyksellisten_mallien_kehittaminen. Luettu 25.5.2021; *Hyks-alueen sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämissuunnitelma 2021–2025*.

²⁸ http://www.socca.fi/kehittaminen/ikaihminen_palvelut_gerometro/loppuraportti_2018-2020/kehittamistehtavien_tulokset/paivystyksellisten_mallien_kehittaminen. Luettu 25.5.2021.

²⁹ http://www.socca.fi/kehittaminen/ikaihminen_palvelut_gerometro/loppuraportti_2018-2020/kehittamistehtavien_tulokset/paivystyksellisten_mallien_kehittaminen. Luettu 25.5.2021.

Helsinki	Päivystystilanteiden opas (2019) laajasti käytössä Konsultointiopas kotihoitoon ja ympärivuorokautinen hoitoon.	Liikkuva hoitaja (Liho) 2021	Kotiuttamisesta vastaavat HUSin kotiutushoitaja ja muut sairaalan ammattilaiset. Helsingin kotiin vietävien palvelujen ja kotiin vietävien palvelujen prosessinomistajat ja HUSin päivystyksen ylihoitajat ja kotiutushoitajat käyvät säännöllisesti yhdessä läpi toimintatapoja Ei jalkaudutta HUSin päivystykseen
Kauniainen	Ohjeet iäkkäiden päivystyksellisiin tilanteisiin 20188	Liikkuva sairaala (LiSa) 2021	Kotiutusprosessin Jorvin yhteispäivystyksessä omistaa HUS, Kauniaisilla ei tietoa prosessin kehittämistyöstä.
Vantaa	Päivystystilanteiden opas, käyttöön 2020	Liikkuva sairaala (LiSa) 2021	Asiakasohjauksen moniammatillinen arviointitiimi, 2021 Käytössä toimintamalli, jossa jalkaudutaan HUSin päivystykseen
HUS	Yhteistyö Helsingin kanssa Pätijä-hankkeessa, jossa kehitettiin päivystystilanteiden opas	Yhteistyö Vantaan ja Espoon kanssa LiSan kehittämisessä	Kotiutuksen toimintamalli riippuu siitä, mistä

			päivystyksestä on kysymys ja, minkä kunnan kotiutettava henkilö on.
--	--	--	---

Vantaan ohjeistuksesta, palveluista ja toimintamalleista ikäihmisten päivystyksellisiin tilanteisiin

Vantaalla on otettu käyttöön uudenlaista ohjeistusta ja toimintamalleja iäkkäiden päivystyksellisiin tilanteisiin. Helsingin kaupungin Pätijä-hankkeessa kehittämä päivystystilanteiden opas muokattiin Vantaalle sopivaksi ja otettiin käyttöön 2020. Oppaassa on menettely- ja raportointiohjeet erilaisiin päivystyksellisiin tilanteisiin ja oppaasta on omat versiot Vantaan kotihoitoon ja palveluasumiseen.

Vantaan vanhus- ja vammaispalveluissa on myös kiinnitetty huomiota kirjaamiskäytäntöihin ja tiedon kulkuun. Asiakkaan toimintakykyä kuvaavat kirjaukset auttavat tunnistamaan muutoksen varhaisessa vaiheessa ja mahdollistavat oikea-aikaisen konsultoinnin muun muassa tiimin sairaanhoitajalle. Vanhus- ja vammaispalvelujen palvelualueella on kirjaamisen laaturyhmä, jonka tehtävänä on kirjausten laadullinen kehittäminen. Hyvän kirjaamisen periaatteet oli työstetty arviointia laadittaessa ja minimikriteerejä oltiin päivittämässä parhaillaan. Asiakkaan vointia kuvataan päivittäiskirjaamisen avulla ja näin varmistetaan tiedonkulku asiakasta hoitavien toimijoiden välillä.³⁰

Vantaan sairaalassa tehdään päivystyksen kautta osastohoitoon siirtyneille iäkkäille potilaille kokonaisvaltaisia geriatrisia arviointeja. Geriatrisella vastaanotolla tehdään puolestaan arvioita niille potilaille, jotka lähetetään arvion tekoa varten terveysasemilta (ei päivystyksellinen tilanne).³¹

Myös asiakasohjauksen moniammatillinen arviointitiimi on uusi toimintatapa, jolla nopeasti vastataan vanhusten ja vammaisten henkilöiden toimintakyvyn muutoksiin. Tiimi sekä neuvoo että ohjaa asiakasta, arvioi palveluntarpeen, laatii asiakassuunnitelman, tekee palvelupäätökset ja koordinoi tarvittavat palvelut.

³⁰ Vantaan vanhus- ja vammaispalvelujen johtajan haastattelu sekä haastattelua varten kokoama aineisto 3.9.2021.

³¹ Vantaan vanhus- ja vammaispalvelujen johtajan haastattelu sekä haastattelua varten kokoama aineisto 3.9.2021.

Koronakriisin aikana päivystystilanteiden ohjeistus on pysynyt Vantaalla samana, mutta erityistä huomiota on kiinnitetty koronaoireista raportointiin. Kotihoidosta ja erityisasumisesta on lähetetty koronakriisin aikana samoin kriteerein asiakkaita päivystykseen. Kotona asuvien päivystyskäyntien määrä on todennäköisesti koronakriisin seurauksena vähentynyt.

Uutena toimintamallina on Vantaalla otettu 1.3.2021 alkaen käyttöön Liikkuva Sairaala (LiiSa). Liikkuva sairaalapalvelu on tarkoitettu tilanteisiin, jotka voidaan turvallisesti hoitaa asiakkaan kotona tai erityisasumisen yksikössä. Sairaanhoidaja konsultoi tarvittaessa lääkäriä ja aina tarvittaessa asiakas viedään sairaalahoitoon. Palvelun avulla vältetään tarpeettomia siirtoja päivystyspoliklinikoille tuottamalla hoito asiakkaan omassa asumisympäristössä LiiSan käyttö on lisääntynyt koko ajan käyttöönottovaiheesta. Palvelua kehitetään edelleen hyödyntäen osallisuutta tukevia toimintatapoja, kuten asukasraateja sekä vanhus- ja vammaisneuvostoja. LiiSan toiminnasta on jo saatu myönteistä palautetta Vantaan asumispalvelujen työntekijöiltä. LiiSan palautejärjestelmiä kehitetään ja jatkossa seurataan sekä arvioidaan asiakaskokemuksia.

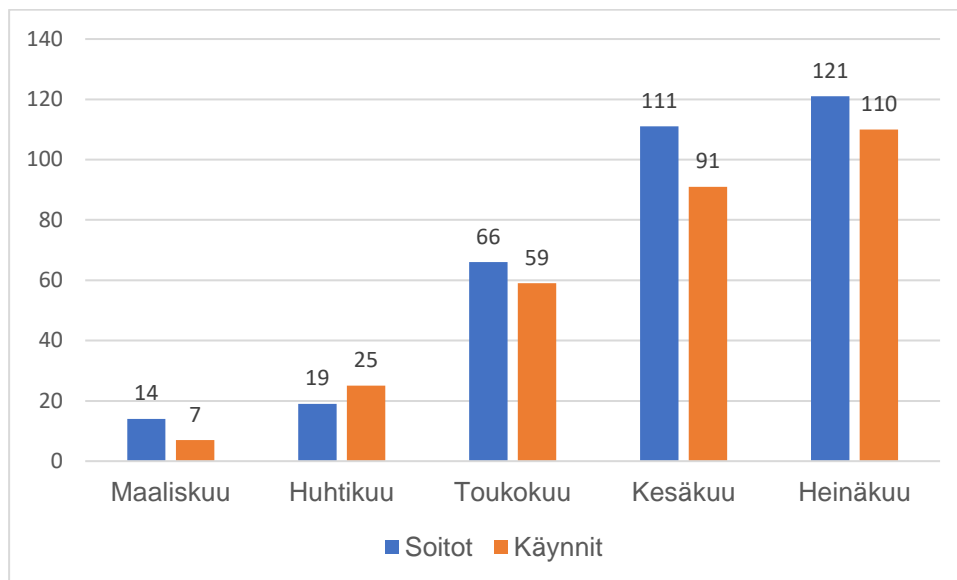
Liikkuvat sairaalapalvelut eivät korvaa missään tilanteessa hoivakodin lääkäriä, vaan täydentävät ja tukevat erityisasumisen ja kotihoidon työtä. LiiSa voi viedä asuinyksiköihin sairaanhoitajatasoista akuuttitilanteiden arviointia ja hoitoa, mikä sisältää muun muassa vierianalytiikkaa, suoniverinäytteitä ja kaikkia reittejä annettavaa lääkehoitoa. Kotihoidon asiakkaiden omakontaktilääkäri tai erityisasumisen vastuulääkäri vastaa edelleen asiakkaan kokonaisvaltaisesta hoidosta. Liikkuvat sairaalapalvelut eivät myöskään korvaa ensihoitoa, mutta niillä voidaan vähentää ikääntyneiden henkilöiden ensihoidon tai päivystyksen käyntejä.³²

Alla olevassa kuviossa esitetään Vantaan LiiSan soittojen ja käyntien määrät ajalta maaliskuusta heinäkuu 2021. Vantaan liikkuvan sairaalan palvelujen käyttö on tarkastelujaksolla kuukausittain lisääntynyt. Asumispalveluiden henkilökunta on koulutettu toimintamalliin ja jokaisen yksikön tutkimusvälineet on tarkistettu aina ennen kuin yksikkö on liitetty mukaan palvelun piiriin. Palvelun jatkosuunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään osallisuutta tukevia toimintatapoja, kuten asukasraateja sekä vanhus- ja vammaisneuvostoja. Lisäksi kehitetään monikanavaisia palautejärjestelmiä ja seurataan

³² Vantaan vanhus- ja vammaispalvelujen johtajan haastattelu sekä haastattelua varten kokoama aineisto 3.9.2021.

sekä arvioidaan asiakaskokemuksia. Vantaan asumispalvelujen työntekijät ovat jo antaneet palvelusta myönteistä palautetta.³³

Kuvio; Vantaan liikkuvan sairaalan käynnit ja soitot maaliskuu-heinäkuu 2021³⁴

75-vuotta täyttäneiden osuus potilaiden ensihoitotehtävistä ja sairaankuljetuksen osuus käynneistä pääkaupunkiseudulla

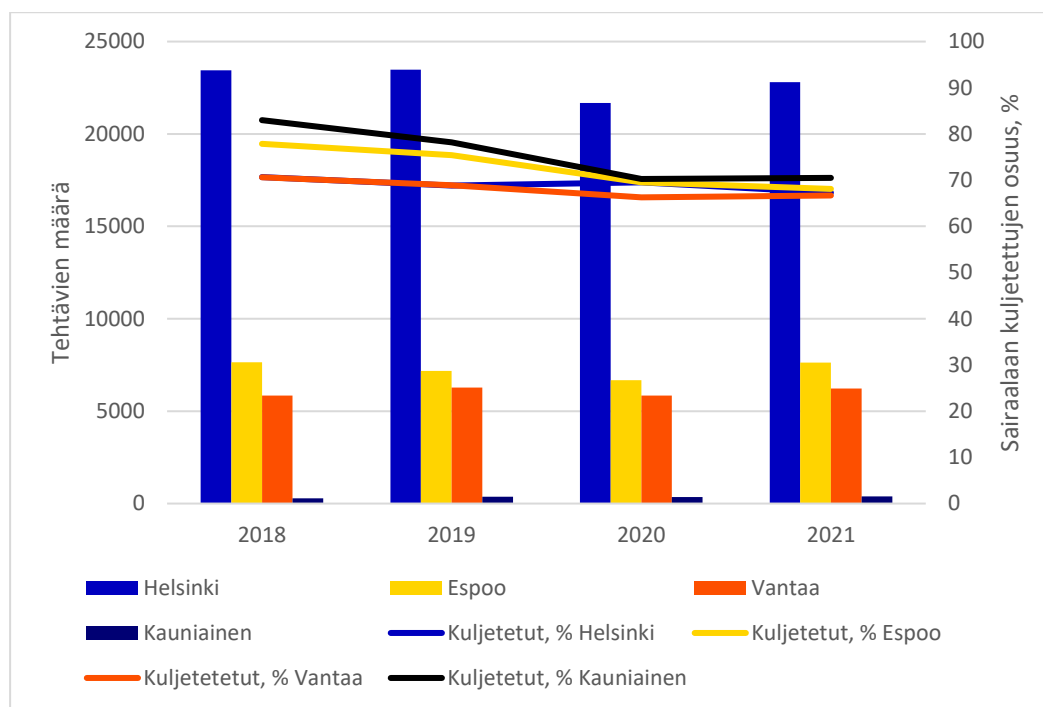
Arviointiin saatiin tilastotiedot pääkaupunkiseudun kuntien 75 vuotta täyttäneiden potilaiden ensihoitotehtävistä vuosilta 2018–2021. Arvioinnissa on tarkasteltu kunnittain ja vuosittain iäkkäisiin potilaisiin liittyvien ensihoitotehtävien määriä sekä niiden tehtävien osuuksia, jotka johtivat päivystyspoliklinikalle kuljettamiseen. Arvioinnissa käytetyistä ensihoitotilastoista ei käy ilmi, mistä aloite ambulanssin kutsumiselle on tullut (esimerkiksi koti, kotihoito, palveluasuminen). Tästä syystä käyntimäärien kehityksen yhteyksistä kuntien kotihoidossa ja palveluasumisessa toteutettuihin kehittämistoimenpiteisiin ei voi esittää varmoja päätelmiä.

Alla olevassa kuviossa kuvataan kaupungeittain iäkkäiden potilaiden ensihoidon tehtävämääriä ja sairaankuljetusten osuutta käynneistä vuosilta 2018–2021.

³³ Vantaan vanhus- ja vammaispalvelujen johtajan haastattelu sekä haastattelua varten kokoama aineisto 3.9.2021.

³⁴ Vantaan vanhus- ja vammaispalvelujen johtajan haastattelu sekä haastattelua varten kokoama aineisto 3.9.2021.

Kuvio: 75 vuotta täyttäneiden ensihoitotehtävät ja sairaalakuljetusten osuus käynneistä PKS kunnissa 2018–2021

Helsingissä 75 vuotta täyttäneiden ensihoitotehtävien määrä pysyi vuonna 2019 suunnilleen samalla tasolla kuin vuonna 2018. Espoossa sen sijaan ensihoitotehtävien määrä väheni vuonna 2019 yhteensä 474 tehtävällä eli tehtäviä oli noin kuusi prosenttia vähemmän kuin vuonna 2018. Tehtävien määrän väheneminen saattaa selittyä Espoon liikkuvan sairaalan LiiSan käyttöönotolla vuonna 2019. Vantaalla ja Kauniiaisissa ensihoitotehtävien määrä kasvoi vuonna 2019, Vantaalla 434 tehtävällä (7,4 %) ja Kauniiaisissa 74 tehtävällä (25,7 %) vuonna 2019.³⁵

Vuonna 2020 iäkkäiden potilaiden ensihoidon tehtävämäärät vähenivät kaikissa pääkaupunkiseudun kaupungeissa. Tehtävämäärien lasku oli prosentuaalisesti suunnilleen samaa suuruusluokkaa (noin 7–8 %) Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla. Kauniiaisissa käyntejä oli yhdeksän kappaletta (2,5 %) vähemmän vuonna 2020 edelliseen vuoteen verrattuna.³⁶ Todennäköinen syy käyntien vähenemiseen on koronapandemia. Vuonna 2021 iäkkäiden potilaiden ensihoitotehtävien määrä kasvoi kaikissa kaupungeissa vuoteen 2020 verrattuna. Eniten kasvua oli Helsingissä (1 131 käyntiä) ja Espoossa (956 käyntiä).

³⁵ HUS Akuutti. Ensihoidon tehtävät ja Sairaankuljetukset vuosina 2018–2021. Tilasto 4.3.2022.

³⁶ HUS Akuutti. Ensihoidon tehtävät ja Sairaankuljetukset vuosina 2018–2021. Tilasto 4.3.2022.

Kuljetukseen päätyneiden tehtävien osuus 75 vuotta täyttäneiden espoolaisten, kuaniaislaisten ja vantaalaisten iäkkäiden potilaiden ensihoidon tehtävistä on vähentynyt vuosina 2018–2020. Helsingissä kuljetukseen päätyneiden tehtävien osuudessa oli vähäistä laskua vuonna 2019 verrattuna vuoteen 2018 ja vuonna 2021 verrattuna vuoteen 2020. Muissa kaupungeissa kuin Helsingissä kuljetusten osuudessa ei ole ollut juuri muutoksia vuonna 2021 edelliseen vuoteen verrattuna.³⁷

Päivystyskäynnit

Potilastietojärjestelmän päivystysaineistoa tarkastellessa havaittiin, että vuosittaiset päivystyskäyntien määrät eivät ole kaikilta osin verrannollisia keskenään. Haartmanin ja Malmin sairaaloiden päivystykset tulivat osaksi HUSin toimintaa vuoden 2019 alusta, joten vuoden 2018 aineistossa kyseiset päivystysyksiköt eivät ole mukana. Tämä vaikuttaa helsinkiläisiä potilaita koskeviin tietoihin. Lisäksi vantaalaisten potilaiden vuoden 2019 käyntien lukumäärä on virheellinen, koska käynnit näyttävät kasvavan yli 50 prosentilla edellisestä vuodesta, ilman että kasvulle on saatu uskottavaa selitystä. Tämän ohella koronapandemia vaikuttaa vuosien 2020 ja 2021 lukuihin. Vuodelta 2021 tiedot olivat vain elokuun loppuun asti, joten aineiston perusteella ei voi esittää tietoja vuoden 2021 päivystyskäyntien määrän kehityksestä.

Johtopäätökset:

Arvioinnin tuloksena on, että kaupungit ja HUS ovat ottaneet käyttöön sellaisia ohjeita, toimintatapoja ja palveluita, joilla pyritään vähentämään iäkkäiden päivystyskäyntejä, mutta niiden mahdolliset vaikutukset päivystyskäyntien määrään eivät ole todettavissa tilastoista, lukuun ottamatta Espoon liikkuvan sairaalan (LiSa) mahdollista vaikutusta pitkäaikaishoidon asiakkaiden ensihoitokäynteihin vuonna 2019. Kaikissa pääkaupunkiseudun kunnissa iäkkäiden ensihoitokäynnit vähenivät vuonna 2020 todennäköisesti koronapandemian vuoksi.

Kuntien ja HUSin työnjakoa ja toimintamallia ikääntyneiden jatkohoidossa ja kotiutuksessa on kehitetty HYKS-alueen sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämissuunnitelman 2021–2025 mukaisesti, mutta HUSin ja kuntien välisen yhteistyön tiiviys ja toimin-

³⁷ HUS Akuutti. Ensihoidon tehtävät ja Sairaankuljetukset vuosina 2018–2021. Tilasto 4.3.2022.

tamallit vaihtelevat. Espoossa ja Vantaalla on ollut käytössä toimintamalli, jonka mukaan kuntien henkilöstö jalkautuu päivystyksiin kohdatakseen sinne hakeutuneet iäkkäät. Helsingissä ja Kauniaisissa katsotaan, että järjestämissuunnitelman mukainen kotiuttamisprosessin kehittämistyö kuuluu HUSille.

Suosituks:

Tarkastuslautakunta suosittelee, että Vantaan vanhus- ja vammaispalvelujen tulosalue pyrkii:

- Selvittämään millaisia vaikutuksia päivystyksellisten tilanteiden kehittämiseksi tehdyillä toimenpiteillä on ollut iäkkäiden päivystyskäynteihin ja kotona asumisen turvallisuuteen.
- Jatkaa sellaisten vaikuttaviksi havaittujen päivystyksellisiin tilanteisiin liittyvien ohjeiden, toimintatapojen ja palveluiden kehittämistä, joilla pyritään parantamaan ikääntyneiden toimintakykyä, hyvinvointia ja kotona asumisen turvallisuutta.
- Kehittää yhteistyötään erityisesti iäkkäiden kotiuttamisprosessin osalta.

3 KAUPUNKIKULTTUURI

3.1 Kuntalaispalvelut

Kuntalaispalvelujen palveluyksikkö kuuluu kaupunkikulttuurin toimialaan ja on yksi kirjasto- ja asukaspalvelujen palvelualueen palveluyksiköistä. Kuntalaispalveluihin kuuluvat Vantaa-info, Yhteisöpalvelut ja potilasasiamiehen palvelut. Yksiköllä on moninaisia kuntalaisia palvelevia tehtäviä, muun muassa erilaiset neuvontapalvelut, asiakkaiden tukeminen eri kaupungin palvelujen käyttämisessä, kaupungin asukastilojen ylläpito ja ruoka-aputoiminnan verkostossa (Yhteinen pöytä) toimiminen. Nykyisessä muodossaan kuntalaispalvelujen yksikkö on toiminut UusiVantaa-organisaation voimaantulosta 1.1.2020 lähtien.

Toiminnan tavoitteet

Kuntalaispalvelujen tulokorttiin vuodelle 2021 sisältyi kaupungin asukkaiden hyvinvoinnin lisäämiseen sekä oman toiminnan kehittämiseen liittyviä tavoitteita. Tavoitteena oli lisätä ja edistää digituen osuutta kaupungin monikanavaisesta asiakaspalvelusta sekä kehittää välineitä mitata asiakaskokemuksia ja saada näin kuntalaiset entistä enemmän mukaan palvelujen kehittämiseen. Oman toiminnan kehittämisessä tavoitteena on ollut muun muassa tukea henkilöstön hiljaisen tiedon siirtymistä työuran muutosvaiheessa ja lisätä työntekijöiden vaikuttamismahdollisuuksia omaan työhönsä kehittämällä kehittämisideoiden käsittelyprosessia. Myös etätyövalmiuksien kehittäminen oli tavoitteena. Alla olevaan taulukkoon on koottu kuntalaispalvelujen yksikön tunnuslukuja.

Taulukko: Kuntalaispalvelujen toiminnan tunnuslukuja

	2020	2021
Sähköisen asioinnin tuen ja digituen osuus palvelukontakteista prosentteina	6	12
Yhteisen pöydän verkoston kautta jaetun ruokahävikin hyötykäyttäjät/viikko	5 500	5 500
Vantaa-info, asiakaskontaktien määrä vuodessa	241 000	199 200

Tavoitteeksi asetettu digituen osuus palvelukontakteista kasvoi huomattavasti tavoitteeksi asetettua 6 prosenttia enemmän. Kuntatasoista digitukea kehitetään koko ajan. Käynnissä on monipaikkainen digitukipalvelu kuntalaisille -hanke, joka on Vantaan ja Espoon kaupunkien yhteinen. Hankkeessa kaupungeille kehitetään digituen malli, jossa digitukea annetaan eri toimijoiden yhteistyönä monessa eri kanavassa ja monesta eri paikasta, niin etänä kuin lähitukena. Fyysisten asiakaskäyntien määrät Vantaa-infoissa vähenivät koronarajoitusten takia.

Asiakaskokemusten mittaamiseksi kuntalaispalveluissa on otettu käyttöön palvelukokemusta mittaava service quality -menetelmä. Palvelukokemuksen mittauksessa hyödynnetään viiden eri ulottuvuuden RATER-asteikkoa, joihin asiakkaiden on huomattu kiinnostavan huomiota.

Ulottuvuudet:

- Luotettavuus (Reliability)
- Vakuuttavuus (Assurance)
- Ympäristö, viestintämateriaalit yms. (Tangibles)
- Henkilökohtainen huomiointi (Empathy)
- Palvelualttius (Responsiveness)

Jokaiseen yksikön palveluun on luotu kysymykset, jotka pohjautuvat kyseisiin ulottuvuuksiin. Yksikössä on myös kehitetty uudenlainen, entistä osallistavampi prosessi työntekijöiden kehitysideoiden käsittelyyn ja lisätty etäjohtamisen valmennusta.

Talous

Alla olevassa taulukossa on kuntalaispalvelujen talouden toteumaluvut vuodelta 2021.

Taulukko: Kuntalaispalvelujen talouden toteuma 2021

	Talousarvio 2021	Tilinpäätös 2021
Toimintatuotot	453	448
Toimintakulut	-6 409	-5 933
Toimintakate	-5 957	-5 485

Kuntalaispalvelujen toimintakate oli talousarviossa arvioitua parempi. Toimintakuluista henkilöstömenot alittuivat selvästi.

Henkilöstö

Yksikön henkilöstömäärä on 63, joista 58 on vakinaista ja 5 määräaikaista. Sairauspoissaoloprosentti vuonna 2021 oli 5,5. Vuotta aiemmin luku oli 5,6, joten sairauspoissaolot pysyivät lähes ennallaan.

Sairauspoissaoloprosenttiin vaikutti koronapandemia. Asiakaspalvelussa työskentelevät jäivät aiempaa herkemmin flunssaoireiden vuoksi sairauslomalle tartuntariskin minimoimiseksi.

Kahden vuoden välein tehtävässä työhyvinvointia mittaavassa Kunta10-tutkimuksessa kuntalaispalvelujen yksikön tulokset ovat olleet kautta linjan hyviä ja koko kaupungin tuloksia paremmalla tasolla. Viimeisimmässä, vuonna 2020 tehdyssä kyselyssä saatiin

vuoden 2018 kyselyyn verrattuna parempia tuloksia seuraavilla aihealueilla: työnantajan suositteluinen, johtamisen ja päätöksenteon oikeudenmukaisuus ja vaikuttamismahdollisuudet työn muutokseen. Ottaen huomioon sen, että koronapandemian vuoksi vuosi 2020 oli poikkeuksellisen vaikea ja työntekijöitä kuormittava, kuntalaispalvelujen tulokset olivat hyvin positiivisia.

Kuntalaispalveluissa tehdään vuosittain myös oma esihenkilötyötä koskeva kysely. Kyselyllä on tarkoitus edesauttaa lähiesihenkilön ja työntekijän välisen suhteen kehittämistä.

Segregaation ehkäisy, osallisuus ja yhteistyö

Kuntalaispalvelun toiminta ja palvelut edistävät asiakkaiden osallistamista ja samalla ehkäisevät segregaatiota. Kuntalaisia osallistetaan palvelujen kehittämiseen erilaisten kyselyjen ja työpajojen avulla. Kuntalaispalvelujen antama digituki parantaa asiakkaiden digivalmiuksia ja auttaa käyttämään digitaalisia palveluja ja näin ehkäisee syrjäytymistä.

Koronapandemia

Koronapandemian rajoitustenkin aikana kuntalaispalveluiden palvelut ovat olleet pääosin avoinna ja toiminnassa. Palveluja on kuitenkin mukautettu rajoitusten mukaisesti (kävijärajoitukset, turvavälit ym. määräykset). Uusia tarvelähtöisiä palveluja on kehitetty nopeasti. Esimerkiksi koronaneuvontapuhelin, asiointiapu, hävikkiruoan kotiinkuljetus ja turvallinen digiasiointi asukastiloissa ovat koronan aiheuttaman poikkeusajan aikana kehitettyjä palveluita. Osa poikkeusolojen aikana luoduista palveluista ja toimintamalleista tulee olemaan myös jatkossa käytössä.

Johtopäätökset:

Kuntalaispalvelujen yksikön tavoitteissa vuodelle 2021 korostuvat digituen lisääminen asiakaspalvelussa, asiakaskokemusten mittaamisen kehittäminen ja työntekijöiden vaikutusmahdollisuuksien lisääminen. Digitukipalvelua vahvistetaan Espoon kanssa yhteisellä hankkeella, asiakaskokemuksia selvitetään uudella mittausmenetel-

mällä ja työntekijöiden osallistumista vahvistetaan entistä osallistavammalla, työntekijöiden kehitysideoiden käsittelyyn kehitetyllä prosessilla. Kaikkia tavoitteita on saatu vietyä suunnitellusti eteenpäin.

Henkilöstön hyvinvoinnista saatiin hyviä tuloksia viimeisimmästä Kunta 10-tutkimuksesta. Koronapandemia kuormitti yksikköä vuonna 2020 ja aiheutti toiminnalle haasteita. Tästä huolimatta vuoden 2020 tutkimuksessa työnantajan suositteluun ja johtamiseen liittyvät tutkimustulokset olivat parantuneet edellisestä mittauksesta.

Koronapandemian vuoksi yksikkö joutui muokkaamaan palvelujaan ja etsimään toimintamalleja, joilla palveluja pystyttiin tarjoamaan koronapandemian rajoitukset huomioon ottaen. Uusia palveluja saatiinkin kehitettyä nopeasti. Uusia toimintamalleja voidaan käyttää myös jatkossa.

Suosituks:

Tarkastuslautakunta toteaa, että kuntalaispalvelujen yksikön palvelut ovat tärkeitä informaatio- ja tukipalveluja, joista kuntalainen saa laajasti tietoa kunnan palveluista ja tukea palvelujen käyttämiseen. Kuntalaispalveluissa annettava digituki on erityisen tärkeää, sillä digitekniikkaan perustuvien palvelujen määrä on jatkuvasti kasvanut. Lautakunta suosittelee kuntalaispalvelujen yksikköä edelleen kehittämään digitukipalvelua ja hyödyntämään menossa olevan digitukihankkeen kokemuksia kehitystyössä.

3.2 Kaupunginkirjasto

Kirjastopalvelujen yksikkö kuuluu kaupunkikulttuurin toimialaan ja on yksi kirjasto- ja asukaspalveluiden palvelualueen palveluyksiköistä. Vantaalla on 11 kirjastoa ja lisäksi kaksi kirjastoautoa. Vantaan kaupunginkirjastot kuuluvat pääkaupunkiseudun yleisten kirjastojen Helmet-kirjastoverkkoon (Helsinki Metropolitan Area Libraries), johon Vantaan ohella kuuluvat Helsingin, Espoon ja Kauniaisten kaupunginkirjastot. Helmet-kirjastoissa yhteistä on muun muassa kirjastojärjestelmä, verkkokirjasto, asiakasrekisteri ja kirjastokortti.

Kuva: Dani Rönqvist

Toiminnan tavoitteet ja niiden toteutuminen

Kirjastopalveluilla oli tulokortissaan vuodelle 2021 seuraavia tavoitteita:

- Kirjastojen sisälogistiikan kehittäminen laajentamalla RFID-järjestelmää³⁸ (älyhyly) Tikkurilan ja Pointin kirjastoihin.
- Monikulttuuriselle alueelle sopivan kirjastomallin kehittäminen ja kielitaitoa edistävien palvelujen kehittäminen aikuisille maahanmuuttajille.
- Kehitetään monikanavaista lastenkirjastotyötä niin että vähintään 10 prosenttia lastenkirjastotyöstä on monikanavaista. Esimerkiksi verkon kautta toteutettavat kirjavinkkaukset, lasten tapahtumat vapaa-ajalla ja kouluyhteistyö.
- Kirjastopalveluja kehitetään verkostomaisesti ja verkostomaisen kirjastopalvelun mallia muokataan arvioinnin perusteella.

Kyseiset tavoitteet toteutuivat lähes kokonaan. Verkostomaisen kirjastopalvelun mallin muokkaamiseen liittyviä toimenpiteitä tehdään vielä jatkossakin, joten sen lopullinen toteutuminen siirtyi vuodelle 2022.

³⁸ RFID mahdollistaa jatkossa vaikkapa aineistojen käsittelyn isompina ryhminä kuin viivakoodi, joka vaatii lukemisen yksi tarra kerrallaan.

Talous

Oheisessa taulukossa on tiivistettynä kirjastopalvelujen talousarvion toteutuminen.

Taulukko: Kirjastopalvelut talousarvion toteutuminen 2021 (luvut 1000 euroa)

	Talousarvio 2021	Tilinpäätös 2021
Toimintatuotot	162	195
Toimintakulut	-9 156	-8 859
Toimintakate	-8 994	-8 664

Toimintatuotot ylittyivät arvioidusta ja toimintakulut alittuivat arvioidusta, joten kirjastopalvelujen toimintakate oli talousarviossa arvioitua parempi. Toimintatuottojen ylittymisen taustalla on erityisesti kirjaston onnistuminen hankehakemuksissa. Menopuolella taas koronapandemiatilanteen aiheuttamat muutokset kirjaston toiminnassa (muun muassa erilaiset aukiolorajoitukset) pienensivät toimintakuluja.

Toiminta laajemmasta näkökulmasta

Alla olevassa taulukossa on kirjastopalvelujen toiminnan volyymejä ja toimintaa kuvaavia tunnuslukuja.

Taulukko: Kirjastopalveluiden toiminnan volyymeja ja tunnuslukuja

	2018	2019	2020	2021
Kokoelmat	533 818	532 701	540 089	540 010
Kokonaislainaus	2 521 585	2 561 410	1 904 781	2 103 215
Fyysiset käynnit	1 972 915	2 196 182	1 300 232	898 882
Hankinnat	49 547	47 306	49 925	47 133
E-kirjojen käyttökerrat	61 809	76 954	98 479	97 550
E-lehtien käyttökerrat	108 926	195 095	332 460	381 969
E-musiikin käyttökerrat	30 248	28 435	33 752	27 139
Tapatumien osallistujamäärä yhteensä	20 941	21 408	13 586	24 158

Vuonna 2020 ja 2021 tunnusluvuissa näkyy koronapandemian vaikutus erityisesti fyysisten käyntien vähenemisessä. Kirjastoja on kuitenkin edelleen käytetty olosuhteet

huomioon ottaen melko paljon. Lisäksi esimerkiksi tapahtumia on saatu järjestettyä kehittämällä erilaisia etätapahtumia.

Isojen kaupunkien kirjastopalvelujen tunnuslukuja

Alla olevaan taulukkoon on koottuna kuuden isoimman kaupungin kirjastopalvelujen asukaskohtaisia tunnuslukuja.

Taulukko Kuuden suurimman kaupungin kirjastopalvelujen tunnuslukuja³⁹

	Fyysiset käynnit	Kokonaisuus	Aineistokulut	E-aineistokulut	Henkilöstökulut	Toimintakulut	Tilakustannukset	Hyötöpinta-ala neliömetreinä
Espoo	9,53	10,96	4,66	0,57	31,69	71,59	21,43	65,17
Hel-sinki	7,95	11,14	4,85	0,5	32,75	60,2	19,47	68,37
Oulu	6,22	15,51	5,87	0,81	26,14	50,37	11,57	68,59
Tam-pere	8,02	16,35	5,48	0,6	29,43	61,78	17,66	79,53
Turku	6,88	14,13	5,76	0,32	29,94	57,8	16,03	66,27
Vantaa	5,56	8,15	4,88	0,65	19,95	38,2	8,65	41,42

Vantaan kirjastopalvelujen asukaskohtaiset henkilöstö-, toiminta- ja tilakustannukset ovat selvästi alhaisimmat kuuden suurimman kaupungin vertailussa. Kuitenkin esimerkiksi E-aineistoon Vantaa on panostanut asukaskohtaisesti mitaten Oulun jälkeen eniten suurista kaupungeista.

Henkilöstö, määrä, sairauspoissaolot, työhyvinvointi

Kirjastopalvelujen henkilötyövuodet ovat vuosina 2018–2021 olleet 122. Sairauspoissaoloprosentin muutoksia 2018–2021 kuvataan alla olevassa taulukossa.

³⁹ Lähde mukailten tilastot.kirjasto.fi

Taulukko: Kirjastopalvelujen henkilöstön sairauspoissaoloprosentti 2018–2021,

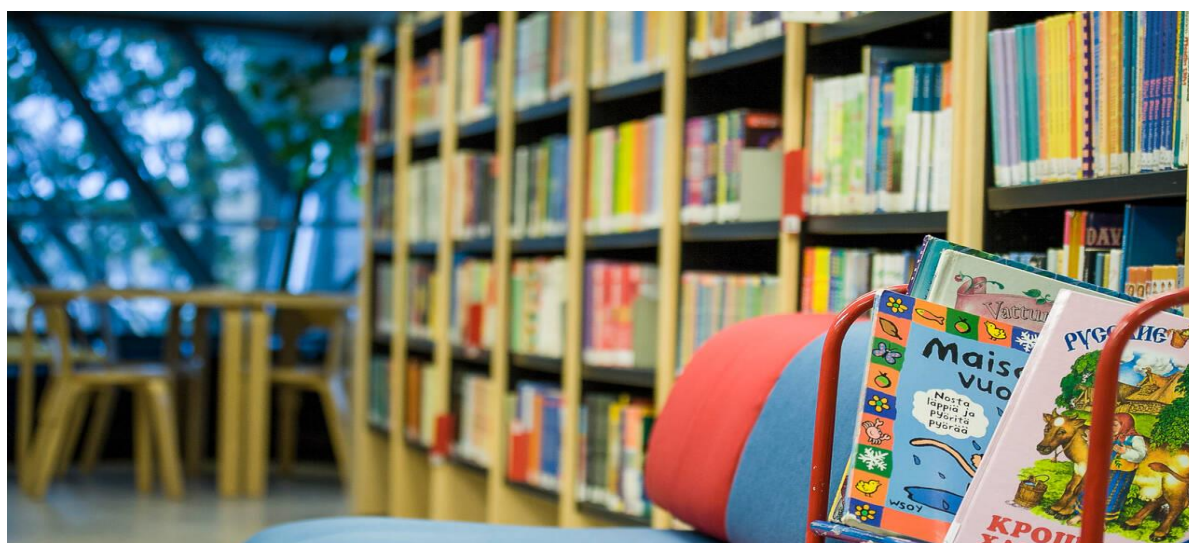
	2018	2019	2020	2021
Sairauspoissaoloprosentti	6,73	4,15	4,66	3,7

Sairauspoissaoloprosentti on kirjastopalveluissa vuoden 2018 jälkeen ollut lähellä kaupungin keskimääräistä sairauspoissaoloprosenttia tai hieman sen alle. Vuonna 2021 sairauspoissaoloprosentti jälleen laski.

Työhyvinvointia mittaavissa kahden vuoden välein tehtävissä Kunta10-tutkimuksissa kirjastopalveluiden yksikön tulokset vuonna 2020 parantuivat hieman jokaisella osa-alueella vuoden 2018 kyselystä.

Asiakaspalaute

Kirjastot keräävät asiakaspalautetta monilla tavoin. Helmet-kirjastoilla on kaikilla käytössään palautelomake. Vantaan kirjastot saavat palautetta myös Vantaan kaupungin palautekanavan kautta ja kirjastoissa on myös asiakastyytyvyyttä mittaavat kosketusnäytöt. Lisäksi asiakkailta on mahdollisuus tehdä kirjastoissa lomakkeelle aineiston hankintaehdotuksia ja antaa myös suullista palautetta palvelutilanteissa. Palautteiden seurannalle ja käsittelylle on määritelty vastuutahot ja palautteet otetaan huomioon toiminnassa. Paljon positiivista palautetta on saatu erilaisista yksittäisistä asiakaspalvelutilanteista. Huonoa palautetta tuli pitkin syksyä kirjaston tulostusjärjestelmästä. Kirjastopalvelut onkin yhdessä tietohallinnon kanssa suunnittelemassa uutta asiakkaille suunnattua tulostusjärjestelmää.

Kuva: Sakari Manninen

Helmet-yhteistyö

Espoon, Helsingin, Kauniaisten ja Vantaan kaupunginkirjastot kuuluvat pääkaupunki-seudun yleisten kirjastojen Helmet-kirjastoverkkoon. Yhteistyön myötä asiakkailta on mahdollisuus käyttää sujuvasti kaikkien verkostoon kuuluvien kirjastojen laajaa aineistoa. Yhteistyö tuo myös taloudellista hyötyä (kustannusten jakaminen, yhteiset hankinnat) ja hyötyjä saadaan lisäksi laajasta osaamisen jakamisesta ja hyödyntämisestä.

Segregaation ehkäisy ja osallisuuden edistäminen

Kirjaston ydinajatus on segregaatiota ehkäisevä. Kirjasto tarjoaa aineistoja, tiloja ja välineitä, jotka tukevat väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen, kulttuuriin, elinikäiseen oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen.

Kirjasto tukee myös maahanmuuttajien kotoutumista edistämällä maahanmuuttajien kieli- ja lukutaitoa. Maahanmuuttajatyössä on painottunut kielikahvilatoiminta yhteistyössä Luetaan yhdessä -verkoston ja muiden vapaaehtoisten kanssa. Maahanmuuttajien kielenoppimisen tukemisen kehittämiseen panostetaan lisää lähivuosina. Esimerkiksi Länsimäen kirjastoon tulee vuosille 2022–2023 yhteisöllisen kielenoppimisen erikoiskirjastonhoitajan vakanssi osana koronatoipumissuunnitelmaa.

Kirjastojen asiakaspalvelun yhteydessä tarjoama digituki ehkäisee myös omalta osaltaan syrjäytymistä parantamalla asiakkaiden digivalmiuksia ja auttamalla näin käyttämään digitaalisia palveluja.

Osallisuustoiminnassa kirjastoissa painottuvat aktiivista kansalaisuutta tukeva toimintaosallisuus ja suunnitteluosallisuus. Kirjastossa toimii yli 80 vapaaehtoista, joko suoraan kirjastojen vapaaehtoisina tai järjestöjen kautta. Kuntalaiset on otettu mukaan jokaiseen kirjastouudistukseen. Tällä hetkellä käynnissä ovat uuteen Kivistön kirjastoon liittyvät osallisuustoimet.

Koronapandemia

Koronapandemian aikana kirjastot ovat joutuneet toimimaan rajoitetuin palveluin ja aukioloajoin. Osa toimipisteistä on ollut välillä kokonaan suljettuja. Vaikka kävijämäärät ja lainaukset ovat jonkin verran laskeneet, kirjastoja on käytetty rajoitukset huomioon

ottaen melko paljon. Lisäksi kirjastot ovat erilaista etätoimintaa kehittämällä (esimerkiksi etäkielikahvilat ja etäsatutunnit) saaneet myös pandemian aikanakin järjestettyä erilaisia tapahtumia.

Kuva: Pekka Vasantola

Kirjasto 2030

Kirjastopalvelujen suunnittelemassa Kirjasto 2030 -ohjelmassa on kuvattu visio Vantaan kaupunginkirjaston tulevaisuudesta. Ohjelman toteuttamistoimenpiteitä kootaan tammikuun 2022 alussa julkaistavaan Kirjasto 2030 -tiekarttaan. Samalla julkaistaan Kirjasto 2030 -verkkosivusto, jossa ohjelmaan voi tutustua ja seurata sen toteutumisen etenemistä. Ohjelmassa on kartoitettu erilaisia kirjaston toimintaan vaikuttavia muutosilmiöitä (esimerkiksi entistä monikulttuurisempi ja ikääntyvä väestö, väestön keskittyminen keskuksiin ja digitalisaatio). Muutosilmiöiden kautta on ohjelmassa hahmoteltu kirjaston tulevaisuuden roolia ja miten kirjaston palveluita kehitetään, jotta muuttuviin palvelutarpeisiin pystytään parhaiten vastaamaan.

Johtopäätökset:

Kirjastopalveluilla oli tuloskortissaan neljä kaupungin eri strategisiin tavoitteisiin kytkettyä tavoitetta vuodelle 2021. Tuottavuuteen (toimintaa sujuvoittavien älyhylyjen lisääminen), segregaaation ehkäisemiseen (kielikahvilatoiminta) ja palvelun laadun paranta-

miseen (lasten palvelujen monikanavaisuuden lisääminen) liittyvät tavoitteet toteutuivat suunnitellusti. Myös johtamisen uudistamiseen liittyvän verkostomaisen kirjastomallin kehittämisessä päästiin eteenpäin, mutta mallin kehittämistä jatketaan edelleen

Kirjastopalvelujen talous pysyi hyvin talousarvion raameissa. Menot alittuivat hieman johtuen koronapandemian aiheuttamista muutoksista (esimerkiksi erilaiset rajoitukset kirjaston toimintaan). Hyvin onnistuneet hankehakemukset taas kasvattivat toimintatuottoja ennakoidusta ja toimintakate oli talousarviossa arvioitua parempi.

Tuloksellisuuden osatekijöistä henkilöstön hyvinvoinnista positiivista signaalia antavat kirjastopalveluiden yksikön laskussa oleva sairauspoissaoloprosentti ja edellisistä mittauksista parantuneet Kunta10-tulokset.

Kirjastojen toiminta tukee monilta osin segregaaation ehkäisyä ja edistää osallisuutta. Kirjastojen tarjoamat aineistot, tilat ja välineet tukevat koko väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia muun muassa elinikäiseen oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen. Maahanmuuttajien kieli- ja lukutaitoa ja tätä kautta kotouttamista edistää kielikahvila-toiminta, jota kirjastot järjestävät yhteistyössä järjestöjen kanssa. Lisäksi kirjastojen tarjoama digituki parantaa asiakkaiden digivalmiuksia. Osallisuutta kirjastot edistävät tarjoamalla kuntalaisille mahdollisuuksia osallistua jokaiseen kirjastouudistukseen. Kuntalaisille tarjotaan myös mahdollisuuksia osallistua suoraan kirjastojen toimintaan ja kirjastoissa toimiikin monia vapaaehtoisia esimerkiksi lukupiirien ja kielikahvilatoiminnan vetäjinä.

Tärkeä yhteistyöverkosto Vantaan kirjastopalveluille on Espoon, Helsingin, Kauniais-ten ja Vantaan kaupunginkirjastojen muodostama pääkaupunkiseudun yleisten kirjastojen Helmet-kirjastoverkko. Asiakkailla on yhteistyön myötä mahdollisuus käyttää kaikkien verkostoon kuuluvien kirjastojen laajaa aineistoa. Kustannusten jakaminen ja yhteiset hankinnat taas tuovat taloudellisia hyötyjä.

Koronapandemian vuoksi kirjastot joutuivat supistamaan aukioloaikojaan ja ajoittain sulkemaan toimipisteitään. Kirjastoja on rajoitukset huomioon ottaen käytetty kuitenkin melko paljon ja kirjastot ovat myös etätoimintaa kehittämällä (esimerkiksi erilaiset etätapahtumat) saaneet korvattua rajoitusten vuoksi peruuntunutta toimintaa.

Vantaan kirjastopalvelut valmistautuu tulevaisuuden haasteisiin Kirjasto 2030 -ohjelmalla. Ohjelmaan on koottu kirjaston visio, arvot ja päämäärät. Ohjelmaa toteutetaan tammikuun 2022 julkaistavaan Kirjasto 2030 -tiekarttaan koottavilla toimenpiteillä. Tavoitteena on saada kirjastopalvelut vastaamaan toimintaympäristön muutoksista tuleviin haasteisiin.

Suosituks:

Tarkastuslautakunta toteaa, että kirjastopalveluilla on tärkeä tukirooli tasa-arvoisuuden edistämässä, segregaaation ehkäisyssä ja monimuotoisen opiskelun edistämässä. Tarkastuslautakunta suosittelee kirjastopalveluja Kirjasto 2030 -ohjelmaa toteuttaessaan etsimään rohkeasti mahdollisuuksia myös yhä laajempaan yhteistyöhön eri tahojen kanssa kehittäessään palvelujaan vastaamaan toimintaympäristön muutoksiin.

3.3 Nuorisopalvelut

Nuorisopalvelujen tehtävänä on parantaa vantaalaisten nuorten hyvinvointia sekä edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia. Nuorisopalvelut tukevat nuorten kasvua, itsenäistymistä ja yhteisöllisyyttä. Nuorisotyötä tehdään tiiviissä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Toiminta lähtee aina nuorten omista tarpeista käsin ja sitä tehdään vahvalla ammatillisella otteella ottaen huomioon nuorten omat toiveet sekä lähtökohdat.

Kuva: Sakari Manninen

Nuorisopalvelujen palveluvalikoimaan kuuluvat nuorisotilat, nuorten työpajat, etsivä nuorisotyö, erityisnuorisotyö, nuorisovaltuuston toiminta, leiritoiminta sekä kulttuurinen nuorisotyö. Vantaan nuorisopalvelut tekevät alueellista yhteistyötä järjestöjen, neljännen sektorin, seurakuntien, pääkaupunkiseudun muiden kuntien ja poliisin kanssa. Perusopetuksen kanssa yritetään laajentaa yhteistyöverkostoja siten, että jokaisella alueella toimisi oma verkosto.

Talouden tavoitteet

Kaupunginvaltuustoon nähden sitova talouden tavoite on toimialatasoinen. Nuorisopalvelujen tulot vuonna 2021 olivat 1,1 miljoonaa euroa (121 000 euroa alle talousarvion) ja menot 9,5 miljoonaa euroa (259 000 euroa alle talousarvion).

Henkilöstö, sairauspoissaolot ja työtyytyväisyys

Alla olevassa taulukossa on nuorisopalvelujen henkilöstömäärän kehitys vuosina 2018–2021. Henkilöstöstä noin neljännes työskentelee erilaisissa hankkeissa. Maahanmuuttajataustaisen henkilöstön määrä on kyseisellä ajanjaksolla vaihdellut 0,7–3,3 prosentin välillä. Osuus on kasvanut tasaisesti vuoteen 2020 saakka. Vuonna 2021 maahanmuuttajataustaisen henkilöstön osuus oli seurantajakson alhaisin, vain 0,7 prosenttia.

Nuorisopalvelujen henkilöstömäärän kehitys vuosina 2018–2021.

Vuosi	2018	2019	2020	2021
Vakinaiset	85	83	80	90
Määräaikaiset	34	47	40	48
Yhteensä	119	130	120	138

Henkilöstön työhyvinvointia seurataan kahden vuoden välein toteutettavalla Kunta10-tutkimuksella. Nuorisopalveluissa työyhteisöön ja johtamiseen liittyvät tulokset ovat parantuneet huomattavasti. Työn kuormaan liittyvät tulokset ovat sen sijaan heikentyneet paljon. Palvelualueen arvion mukaan heikentyneeseen tulostasoon voivat osalltakaan vaikuttaa korona, työntekijäpula sekä tehtävien ja vaatimusten kasvu ilman resurssilisäyksiä.

Alla olevassa taulukossa on kuvattu henkilöstön sairauspoissaoloprosentin kehitys vuosina 2018–2021. Sairauspoissaolot ovat olleet koko tarkastelujakson ajan pienemmät kuin kaupungilla keskimäärin. Kaupunkitasoinen sairauspoissaoloprosentti vuonna 2021 oli 4,38.

Henkilöstön sairauspoissaoloprosentin kehitys vuosina 2018–2021.

2018	2019	2020	1–9/2021
2,89 %	3,21 %	3,96 %	3,13 %

Nuorisopalveluissa henkilöstön vaihtuvuus on yleisesti ottaen pientä. Pääosa lähtövaihtuvuudesta johtuu irtisanoutumisesta kaupungin palveluksesta. Naapurikaupungit houkuttelevat työntekijöitä paremmilla palkoilla ja vastuullisemmilla työtehtävillä. Tehtävästä riippuen palkkaerot vaihtelevat noin 100–500 euron välillä. Ammattitaitoisen henkilöstön saatavuudessa on jonkin verran haasteita.

Asiakaspalaute

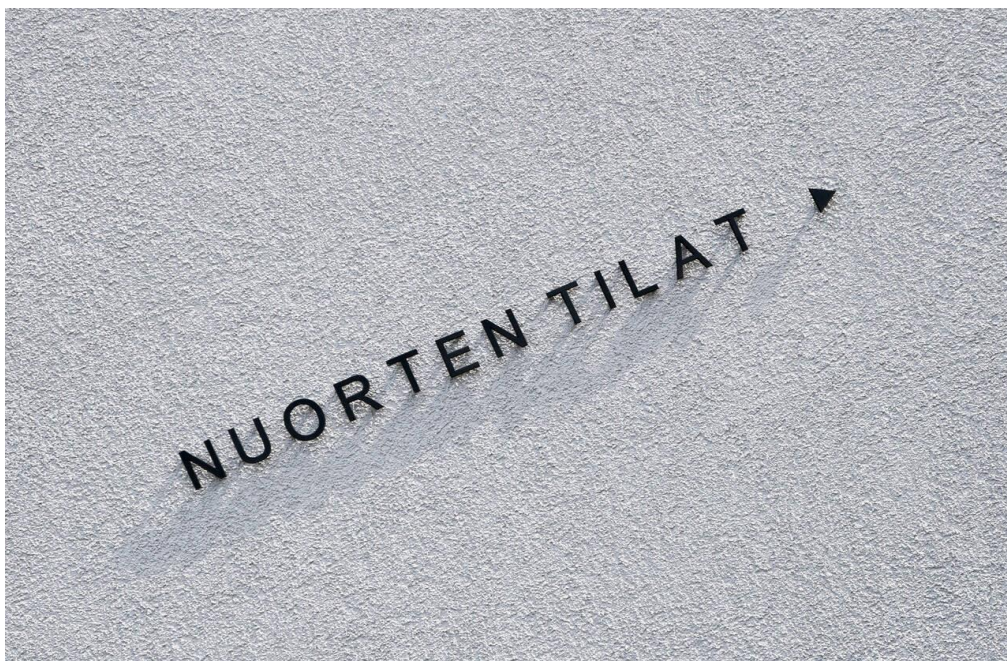
Asiakaspalautetta kerätään kyselyin ja suullisesti. Palveluja kehitetään ottaen huomioon asiakkaiden tarpeet ja toiveet. Asiakaspalaute on ollut pääsääntöisesti erittäin hyvää. Nuorisopalveluissa kokeillaan myös [Storytelling-menetelmää](#), jolla on tarkoitus saada syvällisempää tietoa nuorten elämästä ja nuorisotyön merkityksen kokemuksista. Systemaattisen asiakaspalautteen kerääminen ja tutkiminen on jäänyt pandemian jalkoihin. Sitä on tarkoitus jatkaa, kun pandemiatilanne helpottaa.

Koronaviruspandemia

Pandemian aikana on herännyt erityinen huoli lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Osa nuorista on jäänyt ajalehtimaan, kun nuorisotilat ja harrastukset ovat olleet kiinni ja koulut etäopetuksessa. Mielekäästä vapaa-ajan tekemistä on ollut tarjolla tavanomaista vähemmän. Nuorten yksinäisyys, henkinen pahoinvointi, väkivalta, päihitteidenkäyttö ja muu häiriökäyttäytyminen ovat kasvaneet. Nuoret viettävät enemmän aikaa kaduilla aikuisten tavoittamattomissa.

Nuoret kokoontuvat vuodenajasta riippuen tiettyihin paikkoihin, kuten kauppakeskukseen tai Heureka puistoon. Tämä voi aiheuttaa tilanteiden kärjistymistä ja synnyttää haittavaikutuksia. Tilastojen perusteella katuväkivalta ei ole lisääntynyt, mutta se on

raaistunut. Otsikoihin ovat nousseet etenkin alaikäisten väkivaltaiset teot. Nuorisopalveluihin tulee paljon ilmoituksia ja pyyntöjä tehostaa jalkautumista siellä, missä nuorten käyttäytymisestä aiheutuu haittaa. Syrjäytymisvaarassa olevia ja tukea tarvitsevia nuoria yritetään tavoittaa ja saada palvelujen piiriin. Nuorisopalveluilla on tärkeä rooli ennaltaehkäisevässä työssä ja mielekkään vapaa-ajan tekemisen tarjoamisessa nuorille. Nuorisopalveluissa on kehitetty ansiokkaasti uusia palveluja suljettujen tilalle. Nuorisotalojen sulkujen aikana on esimerkiksi panostettu enemmän jalkautuvaan nuorisotyöhön. Jalkautuva nuorisotyö on huomioitu myös kaupunginhallituksen hyväksymässä koronan [toipumissuunnitelmassa](#). Jalkautuvan nuorisotyön resurssia vahvistetaan vuoden 2022 aikana.

Kuva: Pertti Raami

Maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden määrän lisääminen

Maahanmuuttajataustaisten nuorten osuus kasvaa Vantaalla. Maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä on kuitenkin ainoastaan 0,7 prosenttia nuorisopalvelujen henkilöstöstä. Maahanmuuttajataustaisten nuorten kohtaaminen voisi tapahtua luontevammin, jos vastassa on saman kulttuuritaustan omaava työntekijä. Maahanmuuttajataustaiset henkilöt eivät useinkaan hae nuorisopalveluissa avoimena oleviin tehtäviin. Hakeutumiseen voivat osaltaan vaikuttaa tehtäviin asetetut ammatilliset pätevyysvaatimukset tai kulttuurisidonnaiset asiat. Nuorisotyön koulutuskokonaisuudet eivät houkuttele tarpeeksi monikulttuurisia opiskelijoita. Vielä pienempi osuus näistä opiskeli-

joista päätyy lopulta Vantaalle töihin. Keväällä 2022 käynnistyy kokeiluhanke Järvenpään seurakuntaopiston kanssa, jossa koulutetaan nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajia. Hankkeessa painotetaan enemmän työssäoppimista ja vähemmän perinteistä koulunkäyntiä. Tämä voi helpottaa alalle tuloa, jos henkilö esimerkiksi kokee, ettei oma kielitaito ole riittävällä tasolla tai ettei perinteinen opiskelutapa sovellu itselle. Myös maahanmuuttajajärjestöjen kanssa tehdään jatkuvaa yhteistyötä kulttuuristen ja muiden alalle hakeutumisen esteiden poistamiseksi.

Eriarvoistumisen ja syrjäytymisen ehkäisy

Nuorisotilat, erityisnuorisotyö ja kouluissa tehtävä nuorisotyö keskittyvät syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tavoittamiseen. Nuorisotyö perustuu kuitenkin pitkälti vapaaehtoisuuteen, jolloin siitä hyötyminen on myös paljon nuoresta itsestään kiinni. Nuorisotyön vaikutusmahdollisuudet ovat erittäin suuret, jos nuori pystytään tavoittamaan ja saamaan toiminnan piiriin ennen kuin ongelmat ovat kasvaneet liian suuriksi. Nuorisotyöttömyyden torjumisessa tehdään aktiivisesti yhteistyötä työllisyyspalvelujen kanssa. Nuorisopalveluilla ei ole pääsyä tietojärjestelmiin, joista olisi mahdollista löytää työttömänä olevia nuoria ja tiedottaa heille suoraan tarjolla olevista palveluista. Nuorisopalvelut saavat tietoa näistä nuorista työllisyyspalvelujen ja Ohjaamojen⁴⁰ tekemän asiakasohjauksen kautta.

Nuorisotyö tarjoaa lisätukea koulupudokkuuden ehkäisyyn. Lisätuella voi olla merkittävä vaikutus nuoren koulupolun kehittymiseen. Esimerkiksi Variassa tehtävällä oppilaitosnuorisotyöllä on saatu yhteistyössä oppilaitoksen kanssa vähennettyä viime aikoina voimakkaasti koulupudokkuutta. Alakouluissa koulunuorisotyössä panostetaan erityisesti kiusaamisen vastaiseen työhön. Yläkouluissa toiminta tähtää koulun ja vapaa-ajan yhteensovittamiseen sekä yhteisöllisyyteen koulussa. Nuorisopalveluissa tehdään paljon työtä hankerahoituksella. Esimerkiksi Case Manager -hankkeessa kehitetään toimintamallia, jossa etsitään nivelvaiheen tukea tarvitsevia nuoria. Mallin avulla tunnistetaan peruskoulun loppuvaiheessa olevia nuoria, jotka tarvitsevat tukea toiselle asteelle siirtymisessä. Ulkopuolisella hankerahoituksella saadaan paljon lisäarvoa kaupungilla tehtävään nuorisotyöhön. Hanketyöskentely tuo positiivista painetta jatkuvaan työn kehittämiseen.

⁴⁰ [Ohjaamo](#) on kaikille alle 30-vuotiaille tarkoitettu paikka, jossa saa maksutonta apua ja tukea esimerkiksi opiskeluun, työllistymiseen ja asumiseen.

Nuorisotilojen palveluverkko kattaa kaikki Vantaan seitsemän suuraluetta. Nuorisotilojen suosio on kasvanut jopa suuremmaksi kuin pandemiaa edeltävänä aikana. Nuorisotilat tavoittavat paljon myös maahanmuuttajia. Joillakin nuorisotiloilla kävijöistä jo 90 prosenttia voi olla maahanmuuttajataustaisia. Kaikille alueille ei ole mahdollista kohdistaa resursseja nuorisotilan muodossa. Monilla alueilla, joilla ei ole varsinaista omaa nuorisotilaa, toimintaa järjestetään tukemalla neljännen sektorin toimijoita. Neljännen sektorin ja järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö nähdään keinoina laajentaa nuorille tarkoitettuja avoimia kohtaamispaikkoja myös sellaisille alueille, joilla ei ole varsinaista omaa nuorisotilaa.

Digitaalisen nuorisotyön muodot ovat osoittautuneet erittäin toimiviksi etenkin pandemian aikana. Palvelut ovat myös kehittyneet nopeammin, kuin normaalioloissa olisi tapahtunut. Digitaalisessa nuorisotyössä hyödynnetään Discord-virtuaalialustaa, joka on eräänlainen sähköinen nuorisotila. Alusta mahdollistaa keskustelun sekä ryhmäettä yksilötasolla. Pelitalotoiminta voidaan myös laskea digitaaliseksi nuorisotyöksi. Vantaalla on kolme nuorisotilojen yhteydessä toimivaa pelitaloa, joissa nuoret voivat pelata yhdessä ja saada pelikasvatusta. Digitaalisella nuorisotyöllä on mahdollista tavoittaa sellaisiakin nuoria, jotka eivät muutoin hakeutuisi palvelujen piiriin.

Hyvinvointialueuudistus

Hyvinvointialueuudistus tuo parhaimmassa tapauksessa nuorisotiloille jatkossa säännöllisesti paikalle myös hyvinvointialueen henkilöstöä. Tämä mahdollistaisi sujuvamman palveluohjauksen ja neuvonnan. Pääkaupunkiseututasoisen nuorisotyön osalta huolena on uudistuksen jälkeinen yhteistyö. Jatkossa pääkaupunkiseudun kokonaisuudessa toimii neljä eri kuntaa, kolme eri hyvinvointialuetta ja kolme eri poliisilaitosta. Haasteina ovat yhteisten työmuotojen kehittäminen ja yhdessä eri hankkeissa toimiminen useiden organisaatioiden ja toimijoiden verkostossa.

Johtopäätökset:

Pandemian aikana monet nuorille suunnatut palvelut ovat olleet kiinni ja nuorten vapaa-aikaan liittyvää mielekästä tekemistä on ollut tavanomaista vähemmän tarjolla. Nuorten yksinäisyys, henkinen pahoinvointi, häiriökäyttäytyminen, kiusaaminen ja

epätoivottu ryhmäytyminen ovat lisääntyneet. Nuorisopalveluilla on tärkeä rooli ennaltaehkäisevässä työssä ja mielekkään vapaa-ajan tekemisen tarjoamisessa nuorille. Jalkautuvalla nuorisotyöllä pystytään parhaimmillaan vastaamaan erittäin hyvin negatiivisiin ilmiöihin. Osana kaupunginhallituksen hyväksymää koronasta toipumissuunnitelmaa jalkautuvan nuorisotyön resurssia vahvistetaan vuoden 2022 aikana. Nuorisopalveluissa tehdään merkittävää työtä myös koulupudokkuuden ja nuorisotyöttömyyden ennaltaehkäisyssä yhdessä muiden toimijoiden kanssa.

Maahanmuuttajataustaisten nuorten osuus kasvaa Vantaalla. Monikulttuurisuus vaikuttaa myös henkilöstön osaamisvaatimuksiin. Kulttuurien tuntemus auttaa turvaamaan asiakkaiden yhdenvertaisen kohtaamisen. Kulttuurien tuntemuksen ja ymmärryksen kasvattamisessa voisi entistä enemmän hyödyntää monikulttuurista henkilöstöä. Nuorisopalvelujen henkilöstöstä vain 0,7 prosenttia on maahanmuuttajataustaisia. Eri kulttuuritaustoista tulevan henkilöstön määrän lisäämiseksi nuorisopalvelut aloittaa keväällä 2022 nuoriso- ja vapaa-ajanohjaaja koulutuksessa kokeiluhankkeen Järvenpään seurakuntaopiston kanssa. Hankkeessa kokeillaan uutta opiskelumallia, jossa pääpaino on työssä oppimisessa. Uuden koulutusmuodon toivotaan tavoittavan nuoria, jotka ovat ehkä kokeneet, ettei oma kielitaito riitä perinteiseen opiskeluun tai perinteistä opiskelua ei muutoin ole koettu houkuttelevaksi. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että eri kulttuuritaustoista tulevia henkilöitä hakeutuisi enemmän nuorisotoimen tehtäviin. Ammattitaitoisen henkilöstön saatavuudessa on haasteita ja kilpailu naapurikaupunkien kanssa on kovaa. Vantaa häviää palkkavertailussa Helsingille ja Espoolle.

Suosituks:

Vantaa on monikulttuurinen kaupunki. Henkilöstön monikulttuurisuusosaamisen vahvistaminen entisestään ja toisaalta monikulttuurisuuden näkyminen vahvemmin henkilöstössä helpottaisi kulttuurien kohtaamista asiakastyössä ja eri kulttuurien ominaispiirteiden vaikutusten ymmärtämistä.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että maahanmuuttajataustaisen henkilöstön määrää lisätään. Alalle tulon esteitä tulee poistaa aktiivisesti.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan jalkautuvan nuorisotyön merkitystä nuorten hyvinvoinnin edistämisessä ei voi liiaksi korostaa. Jalkautuvan nuorisotyön resurssien turvaaminen on tärkeää.

Vastataksaan henkilöstön saatavuuteen liittyvään haasteeseen Vantaan tulee panostaa houkuttelevan työnantajakuvan luomiseen kehittämällä edelleen omia vahvuuksiaan.

4 ARVIOINTIKERTOMUSHAVAINTOJEN SEURANTA

Tässä kappaleessa havainnoilla tarkoitetaan sekä tarkastuslautakunnan suosituksia, kommentteja, tiivistelmää arviointikohteesta tai tilanteesta, että myönteisiä arvioita eli kehuja. Lähtökohtana on käsitys arvioinnista, joka ei ole pelkästään tarkastuksen tavoitin seurattava ja joka voitaisiin merkitä suoraan toteutuneeksi tai ei-toteutuneeksi. Arviointikertomushavainnoilla voi olla paitsi välitöntä vaikutusta ja konkreettista hyötyä, myös välillisiä vaikutuksia. Kunnan toiminta on usein hidasta ja pitkäjänteistä joutuksen toiminnan ja käsittelyn luonteesta ja tarkoituksesta. Havainto voi toimia muutoksen käynnistäjänä, jonka tulokset näkyvät vasta pitkällä aikavälillä. Arviointiprosessi nähdään usein oppimisen välineenä. Se kehittää argumentointia ja lisää vuorovaikutteisuutta organisaation ja päätöksenteon välillä.

Vastauksissa toimialat ja lautakunnat ovat antaneet valtuustolle ja muille luottamushenkilöille tietoa toiminnastaan. Tieto on myös kansalaisten luettavissa kaupunginvaltuuston pöytäkirjan liitteenä. Vastausmenettely edistää siten läpinäkyvyyttä ja vuoropuhelua. Tarkastuslautakunta voi todeta, että kaupunginhallituksen hyväksymät ja lautakuntien ja toimialojen antamat vastaukset arviointikertomukseen olivat asialliset. Toimialat ovat suunnanneet kehittämistyötään arviointikertomuksen suositusten suuntaan.

Arviointikertomuksen käsittelyaikataulun avulla on varmistettu, että vuoden 2020 arviointikertomus on voinut vaikuttaa seuraavan talousarvion ja taloussuunnitelman laadintaan. Kaupunginvaltuusto merkitsi kokouksessaan 10.5.2021 arviointikertomuksen

vuodelta 2020 tiedoksi ja lähetti sen kaupunginhallitukselle toimenpiteitä varten. Samassa kokouksessa käytiin vuoden 2021 budjetin lähetekeskustelu.

Kaupunginhallitus lähetti valtuuston päätöksen asianomaisille toimialoille toimenpiteitä varten kokouksessaan 24.5.2021. Kaupunginhallitus hyväksyi selvityksen vuoden 2020 arviointikertomuksesta aiheutuneista toimenpiteistä kokouksessaan 15.10.2021 ja esitti sen kaupunginhallituksen esityksenä tiedoksi kaupunginvaltuustolle. Kaupunginhallituksen ja toimialojen vastaukset kaupunginvaltuustolle ovat kaupunginvaltuuston kokouksen 15.11.2021 § 5 liitteenä.

Seuraavassa käsitellään esimerkkejä toimialojen antamista vastauksista:

Tarkastuslautakunta totesi sitovien tavoitteiden toteutumisen yhteydessä, että **osa hyvinvoinnin edistämiseen tähtäävistä tavoitteista jäi toteutumatta** ainakin osin koronapandemian vuoksi. Lautakunta korosti hoito- ja palvelutarpeen vajeen purkamista.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala nostaa omassa vastauksessaan osin koronan takia toteutumatta jääneiksi ainakin huostaanottojen määrän vähentymiseen ja terveysasemien vastaanotolle pääsyn nopeutumiseen liittyvät tavoitteet. Toimiala toteaa, että koronan onnistunut jälkihoito ja sen aiheuttaman hoito- ja palveluvelan kattaminen edellyttää sekä tehokkuutta toimialan peruspalvelutuotannolta että kohdennettua panostusta koronasta erityisesti kärsineisiin asukasryhmiin. Lisäpanostusta tarvitaan erityisesti terveysasemien vastaanotto toimintaan, lasten ja nuorten mielen-terveyspalveluihin sekä lapsiperheiden tukeen.

Hankinnoista tarkastuslautakunta nosti esiin sen, että vastuullisuusnäkökohdat ovat nousseet viime vuosina voimakkaasti esiin osana hankintojen valmistelua ja että ne tulee huomioida jatkossakin. Lisäksi kilpailutukset tulisi mahdollisuuksien mukaan järjestää niin, että myös pienemmillä yhteisöillä on mahdollisuus osallistua.

Henkilöstö- ja konsernipalvelut toteaa vastauksessaan muun muassa seuraavaa: Hankinnat tulee entistä enemmän kiinnittämään kilpailutuksissa sekä sopimuskaudella huomiota taloudellisen ja sosiaalisen vastuun noudattamiseen. Palveluyksikkö

on aktiivisesti mukana ensimmäisen kansallisen julkisten hankintojen strategian täytäntöönpanotoimenpiteissä. Hankintajohtaja toimii sosiaalisen vastuun teemaryhmän vetäjänä. Teemaryhmän yhtenä tavoitteena on edistää hankinnoissa ihmisoikeuksien ja työelämän perusoikeuksien kunnioittamista. Hankinnat pyritään toteuttamaan mahdollisimman taloudellisesti, laadukkaasti ja suunnitelmallisesti. Kilpailutukset toteutetaan tarkoituksenmukaisina kokonaisuuksina. Silloin kun se on edellä mainitut perusteet huomioon ottaen mahdollista, kilpailutukset pyritään laatimaan niin, että pienemmilläkin yrityksillä on mahdollisuus osallistua. Tämä toteutuu erityisesti hankintalain alle jäävien pienhankintojen osalta.

Varhaiskasvatuksen osalta tarkastuslautakunta katsoi, että pitäisi pyrkiä vaikuttamaan koulutusmääriin, erilaisiin koulutuspolkuihin valtakunnallisella tasolla sekä koulutuspaikkojen lisäämiseen pääkaupunkiseudulla. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tukeminen esimerkiksi liikkuvan henkilöstön ja erityisasiantuntijoiden avulla on tärkeää.

Kasvatuksen ja oppimisen toimiala kertoo vastauksessaan käyneensä säännöllistä vuoropuhelua opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa alan aloituspaikkojen lisäämiseksi. Vuoropuhelua on tehty osittain yhdessä muiden pääkaupunkiseudun kuntien kanssa. Oppilaitosyhteistyötä tehdään sekä paikallisten varhaiskasvatuksen koulutusta tarjoavien oppilaitosten että pääkaupunkiseudulla varhaiskasvatuksen opettajan tehtävään kelpoisia ammattiryhmiä kouluttavien yliopistojen ja oppilaitosten kanssa. Erityisasiantuntijoiden ja liikkuvan henkilöstön työtä on pyritty kehittämään. Koronapandemia on tuonut omat hankaluutensa, mutta varhaiskasvatuksen henkilöstöä on kuitenkin pystytty kohtuullisen hyvin tukemaan. Lisäksi toimiala kertoi tavoitteena olleen toteuttaa vuoden 2021 aikana päiväkodin johtajille valmennusohjelma, jonka yhtenä tavoitteena on henkilöstön hyvinvoinnin ja vaikutusmahdollisuuksien kasvu.

Perusopetuksen osalta tarkastuslautakunta oli huolissaan kevään 2020 ja 2021 etäkoulujaksojen aikana heikentyneiden oppimistulosten ja oppilaiden kasvaneen tuen tarpeen jälkihoitoon varautumisesta.

Kasvatuksen ja oppimisen toimiala kertoi vastauksessaan saaneensa 4,2 miljoonaa euroa opetusvajeen korjaamiseksi lukuvuonna 2020–2021. Rahaa käytettiin tuen rakenteiden vahvistamiseen, esimerkiksi laaja-alaisten erityisopettajien sekä rinnakkaisopettajien ja koulunkäyntiavustajien palkkaamiseen. Erityisen tuen oppilaat olivat olleet pääsääntöisesti lähiopetuksessa. Oppilashuollon psykologit ja kuraattorit tarjosivat tukea oppilaille myös etäopetusjaksojen aikana.

Tarkastuslautakunta nosti vastaavasti esiin koronapandemian vaikutuksen **toisen asteen koulutukseen**.

Kasvatuksen ja oppimisen toimiala kertoo vastauksessaan, että valtiolta on haettu kaksi erityisavustusta lukiokoulutuksen järjestäjille koronaepidemian vaikutusten ta-soittamiseksi vuosille 2020–2023 ja ammattiopisto Varia sai kesäkuussa 2021 päivättyllä lisäsuoritepäätöksellä yhteensä 2,7 miljoonan euron lisämäärärahan, joka on tarkoitettu opettajien ja ohjaajien palkkaamiseen sekä koronavirusepidemian johdosta tarjottaviin tukitoimiin seuraavien vuosien ajaksi. Sekä lukioissa että ammatillisessa koulutuksessa mainitut avustukset mahdollistavat esimerkiksi pienempiä ryhmäkojoja, tukiovetusta ja henkilökohtaisempaa opintojen ohjausta.

Tarkastuslautakunta piti hyvänä asiana, että **Vantaan aikuisopisto** on reagoanut nopeasti koronapandemiaan ja muutti toimintatapojaan monimuotoisempaan suuntaan. Tämän kehityksen jatkamista korostettiin.

Kaupunkikulttuurin toimiala toteaa, että aikuisopisto pyrkii kehittämään monimuotoisia toimintamalleja jatkossakin.

Tarkastuslautakunta kiinnitti **pysäköinninvalvontaan** liittyvän arvioinnin yhteydessä huomiota kotihoidon pysäköintitunnuksiin.

Kaupunkiympäristön toimiala kertoi vastauksessaan tilanteen kehityksestä arviointikertomuksen antamisen jälkeen.

5 TARKASTUSLAUTAKUNNAN TEHTÄVÄT JA TOIMINTA

Tehtävät ja kokoonpano

Tarkastuslautakunta on kaupunginvaltuuston alainen lakisääteinen toimielin, jonka tehtävänä on huolehtia Vantaan kaupungin ja kaupunkikonsernin hallinnon ja talouden tarkastuksen järjestämisestä ja kuntalain mukaisen tavoite-, tuloksellisuus- ja tarkoituksenmukaisuusarvioinnin suorittamisesta. Lautakunta valmistelee kaupunginvaltuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat sekä valvoo kuntalaissa määritellyn sidonnaisuusilmoitusvelvollisuuden täyttymistä.

Vuonna 2021 järjestettiin kunnallisvaalit, joten vuoden aikana on toiminut kaksi tarkastuslautakuntaa. Vanhan tarkastuslautakunnan viimeinen kokous oli 12.8.2021. Kaupunginvaltuusto nimesi 23.8.2021 tarkastuslautakunnan toimikaudeksi 2021–2025. Lautakunnassa on 13 jäsentä ja jokaisella on henkilökohtainen varajäsen.

Tarkastuslautakunnan kokoonpano 23.8.2021 alkaen oli seuraava:

Jäsen

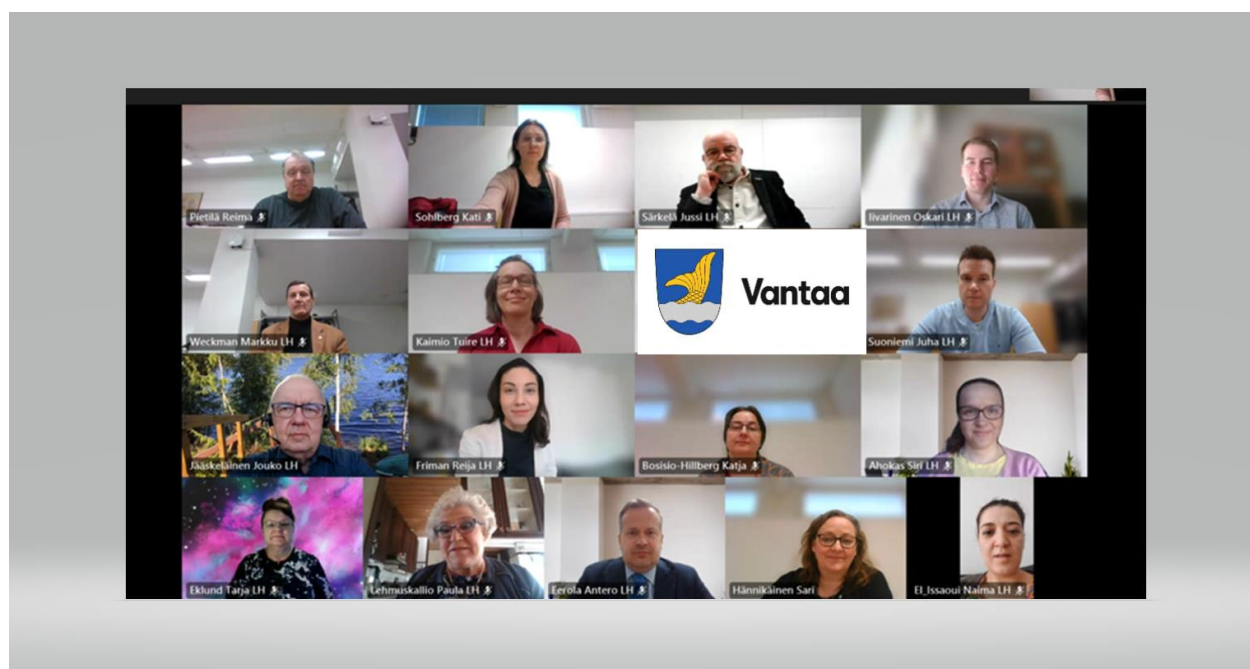
Kaimio Tuire, puheenjohtaja
Weckman Markku, varapj.
Ahokas Siri
Friman Reija
Iivarinen Oskari
el Issaoui Naima
Jääskeläinen Jouko
Lehmuskallio Paula 2.5.2022 asti
Raja-Aho Maarit 2.5.2022 alkaen
Phull Manav
Sillanpää Minttu
Suoniemi Juha
Särkelä Jussi
al-Taee Hussein

Varajäsen

Viilo Mikko
Karhu Suvi
Åstrand Stefan
Rautavaara Maija
Siniketo-Pietilä Katja
Kiljunen Kimmo
Tuomela Tiina
Norres Lasse
Orlando Carita
Eerola Antero
Järä Juha
Tamminen Ida
Eklund Tarja

Esteellisyys vuoksi käsittelyyn ja päätöksentekoon eivät ole osallistuneet seuraavat jäsenet tai varajäsenet: Tuire Kaimio kaupunkikulttuurilautakunnan, Siri Ahokas, Oskari Iivarinen ja Tarja Eklund kaupunkiympäristölautakunnan, Reija Friman ja Antero Eerola sosiaali- ja terveyslautakunnan, Paula Lehmuskallio, Naima el Issaoui, Manav Phull ja Hussein al-Tae kasvatuksen ja oppimisen lautakunnan, Markku Weckman, Naima el Issaoui ja Jussi Särkelä VAV-konsernin sekä Juha Suoniemi Vantin toiminnan osalta. Maarit Raja-Aho ei osallistunut vuoden 2021 arviointikertomuksen laadintaan.

Kuvassa ylhäältä vasemmalta oikealle lueteltuna: Reima Pietilä kaupunkitarkastaja, Kati Sohlberg sihteeri, Jussi Särkelä jäsen, Oskari Iivarinen jäsen, Markku Weckman varapuheenjohtaja, Tuire Kaimio puheenjohtaja, Juha Suoniemi jäsen, Jouko Jääskeläinen jäsen, Reija Friman jäsen, Katja Bosisio-Hillberg kaupunkitarkastaja, Siri Ahokas jäsen, Tarja Eklund varajäsen, Paula Lehmuskallio jäsen 2.5.2022 asti, Antero Eerola varajäsen, Sari Hännikäinen kaupunginreviisori, Naima el Issaoui jäsen.

Arvioinnin suunnittelu ja toteuttaminen

Arviointi on toiminnan ohjausta ja kehittämistä. Vantaalla arviointia hyödynnetään osana taloussuunnittelu-, toiminta- ja strategiaproessia. Tarkastuslautakunta on strategisen ohjauksen, demokratian sekä tilivelvollisuuden toteutumisen väline.

Edellinen tarkastuslautakunta hyväksyi arviointisuunnitelman arviointivuodelle 2021 kesäkuussa 2021 ja uusi lautakunta käsitteli sen kokouksessaan 23.9.2021. Vuotuinen arviointisuunnitelma on osa valtuustokauden arviointisuunnitelmaa. Tarkastuslautakunta perehtyy arviointityössään kaupungin eri toimialojen toimintaan ja palvelutuotantoon. Perehtyminen tapahtuu tutustumalla asiakirjoihin, kuulemalla vastuuhenkilöitä, käymällä tutustumiskäynneillä toimialoilla sekä haastattelemalla viranhaltijoita. Tarkoituksena on selvittää sitovien tavoitteiden toteuttaminen sekä koko strategisen ohjauksen toteuttaminen. Samalla selvitetään toiminnan tuloksellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta.

Tarkastuslautakunnan jäsenet ja varajäsenet ovat kaupunginvaltuutettuja. Tämä tuo osaltaan tietoa valtuuston ja valtuutettujen toiveista jo arviointisuunnitelman valmisteluvaiheeseen.

Tarkastuslautakunnan arviointisuunnitelma on koronaviruksen rajoituksista huolimatta toteutunut suunnitelman mukaisesti. Kokouksia on pidetty etä- ja hybridikokouksina.

Tilintarkastus

Tilintarkastaja on toteuttanut kalenterivuoden 2021 tilintarkastuksen työohjelmansa. Tilintarkastuskertomus on annettu 4.5.2022. Tilintarkastajana on valtuuston päätöksen mukaisesti toiminut KPMG Oy Ab. Päävastuullisena tilintarkastajana on emoyhtiön osalta toiminut JHT, KHT Juha Huuskonen.

Sidonnaisuusilmoitukset

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on valvoa kuntalain 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi. Ilmoitusvelvollisuus koskee kunnanhallituksen ja maankäyttö- ja rakennuslaissa tarkoitettuja tehtäviä hoitavan toimielimen jäseniä ja varajäseniä, valtuuston ja lautakunnan puheenjohtajia ja varapuheenjohtajia, kunnanjohtajaa sekä kunnanhallituksen ja lautakunnan esittelijää. Ilmoitus on tehtävä kahden kuukauden kuluessa siitä, kun henkilö on tehtäväänsä valittu. Sidonnaisuuksissa tapahtuneet muutokset on myös ilmoitettava viipymättä.

Sidonnaisuusilmoitus on tehtävä luottamushenkilön tai viranhaltijan johtotehtävistä sekä luottamustoimista elinkeinotoimintaa harjoittavissa yrityksissä ja muissa yhteisöissä. Lisäksi ilmoitus tehdään merkittävästä varallisuudesta ja muistakin sidonnaisuuksista, joilla voi olla merkitystä luottamus- tai virkatehtävien hoitamisessa.

Tarkastuslautakunta on vienyt saamansa sidonnaisuusilmoitukset tiedoksi kaupunginvaltuustolle 28.2.2022.

Muu toiminta

Vantaan kaupungin tarkastuslautakunta on jatkanut PKS-kaupunkien Helsingin, Espoon ja Kauniaisten sekä HUS-kuntayhtymän kanssa yhteistoimintaa koulutuksen ja yhteisen arvioinnin puitteissa. Toimintaa koordinoi tarkastuslautakunnan puheenjohtajista koostuva ohjausryhmä. Lautakunta osallistui 11.11.2021 PKS-kaupunkien järjestämään koulutukseen, jonka isäntänä toimi Espoon kaupunki.

Tarkastuslautakuntien toimikauden aluksi lautakunta osallistui myös yhdeksän suurimman kaupungin tarkastuslautakuntien yhteisseminaariin Tampereella 17.-18.11.2021 Tarkastuslautakunnan jäseniä on osallistunut myös muihin, esimerkiksi KPMG Oy:n ja FCG:n järjestämiin koulutuksiin.

Tarkastuslautakunta antaa erillisen toimintakertomuksen ja laatii toimintasuunnitelman.

Tiedotus

Vantaan kaupungin verkkosivuilla osoitteessa [Ulkoinen tarkastus | Vantaa](https://www.vantaa.fi/fi/kaupunki-ja-paatoksenteko/organisaatio/ulkoinen-tarkastus) (<https://www.vantaa.fi/fi/kaupunki-ja-paatoksenteko/organisaatio/ulkoinen-tarkastus>) esitellään kaupungin tarkastuslautakunta ja ulkoinen tarkastus ja sen vuosittaiset arviointikertomukset toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta.

Tarkastuslautakunnan esityslistat ja pöytäkirjat on asetettu verkkoon kaupunkilaisten luettavaksi osoitteessa www.vantaa.fi/paatoksenteko, johon on linkit myös edellä mainituilla sivuilla. Luottamushenkilöille tarkoitettua tietoa löytyy lisäksi extranetistä osoitteesta <https://vantaa.sharepoint.com/sites/Extranet>. Tarkastuslautakunta rapor-

toi ja tiedottaa tehtäviinsä liittyvistä asioista ensisijaisesti kaupunginvaltuustolle. Tiedotuksessa noudatetaan soveltuvin osin kaupunginhallituksen hyväksymiä yleisiä ohjeita kaupungin tiedottamisen periaatteista.

6 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ESITYS KAUPUNGIN- VALTUUSTOLLE

Tarkastuslautakunta jättää arviointikertomuksen vuodelta 2021 kaupunginvaltuuston käsiteltäväksi ja esittää, että kaupunginvaltuusto pyytää arviointikertomuksessa esitetyistä suosituksista kaupunginhallituksen selvitykset niin, että ne voidaan käsitellä vuoden 2022 aikana.

Vantaalla 5.4.2022
Tarkastuslautakunta

Tuire Kaimio
puheenjohtaja

Markku Weckman
varapuheenjohtaja

Siri Ahokas

Reija Friman

Oskari Iivarinen

Naima el Issaoui

Jouko Jääskeläinen

Paula Lehmuskallio

Manav Phull

Minttu Sillanpää

Juha Suoniemi

Jussi Särkelä

Hussein al-Taee

LYHENTEET:

ARA	Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus
ETJ	Energiatehokkuusjärjestelmä
GRI	Global Reporting Initiative
GeroMetro	Helsingin, Espoon, Vantaan, Keravan ja Kirkkonummen yhteinen ikäih- misten sosiaali- ja terveystalvelujen kehittämiskverkosto
HUS	Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri
HYKS	Helsingin yliopistollinen keskussairaala
JHT	Julkishallinnon ja -talouden tarkastaja
KHT	Keskuskaupunkamarin hyväksymä tilintarkastaja
LiiHo	Liikkuva hoitaja
LiiSa	Liikkuva sairaala
Moniku	palvelumalli monikielisille ja -kulttuurisille perheille
ParTy	Parempi Työyhteisö
PKS	Pääkaupunkiseutu
Rater	Reliability, Assurance, Empathy, Responsiveness
SIB	Social Impact Bond (tulosperusteinen rahoitussopimus)
TE-keskus	Työ- ja elinkeinokeskus
TEM	Työ- ja elinkeinoministeriö
THL	Terveysten ja hyvinvoinnin laitos
VAETS	Kiinteistöalan energiatehokkuussopimus
VATE	Väliaikainen valmistelutoimielin (hyvinvointialue)
VAV	Vantaan vuokra-asunnot
VTK	Vantaan teollisuuskiinteistöt

Vantaa
Vanda